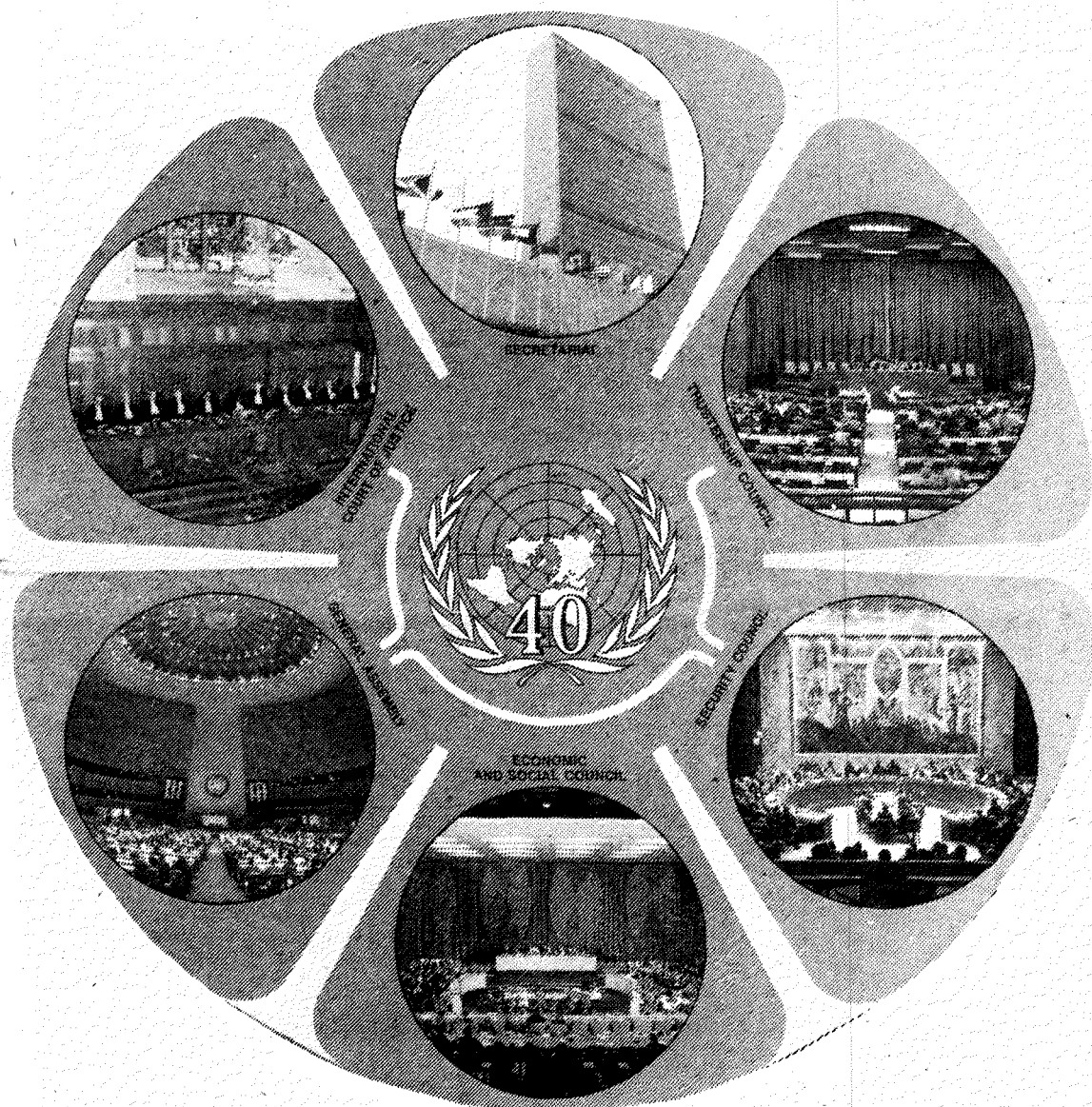

tv-15 naš TOVARIS

Št. 40
22. oktobra 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških stárešin slovenije

THE UNITED NATIONS SYSTEM

Iz vsebine današnje številke:

O tem, kaj so o družbenih dogajanjih in o svojih kritičnih pogledih rekli predstavniki borčevskih organizacij na mariborskem in ljubljanskem regijskem posvetu, pišemo na naši 2. strani • Lastne komentarje k aktualnim problemom teh kriznih dni objavljamo na 3. strani v rubriki Naš pogled • Ob dnevu Združenih narodov smo nekaj vprašanj o našem, jugoslovanskem deležu v globalnih in konkretnih mirovniških prizadevanjih zastavili Bogdanu Osolniku, čigar odgovore lahko preberete na 4. strani • Na to, mirovniško, tematiko je v celoti ubrana tudi naša rubrika TV-15 za mladino • Kulturno stran Veš, poet, svoj dolg pa tokrat v celoti namenjam predstaviti knjižnih novosti za najmlajše, ki jih je izdala Založba Borec

Velelniki sedanosti

Ko človek bere časopise, katerih ustanoviteljica je SZDL, se ne more upreti naraščajočemu vznemirjenju. Delovne ljudi – ne samo milijone tistih, ki že zdaj žive po vsej državi v revščini – vsak dan sproti dobesedno dotolčejo vesti o pogoltni inflaciji, roparskih podražitvah, izgubah in stečajih, štrajkih, brezposelnosti, nepopisnih malverzacijah, šovinističnih izpadih... V primerjavi z vse bolj realistični-

mi prikazi teh strahot se zdi jo oporečniški verbalni delikti, ki jih preganja 133. člen KZ, pravi mačji kašelj. Ni namreč hudo, če psi lajajo. Huda je resnica, ki neprestano lije v razbolelo zavest, da karavana ne gre dalje, da ta karavana s teboj vred tone v puščavski pesek in da se ne ustavljivo krušijo upi na rešitev.

Pozivi predstavnikov oblasti in subjektivnih sil, naj lju-

dje ne izgubljajo vere, optimizma, delujejo v tem položaju dokaj maloumno. Vse preveč je znamenj, da smo se namenili zrušiti prav na dno brezna, v katerega že vrsto let pospešeno padamo. Tako je, kot bi se uveljavljala neka tragična logika: ko bo prosti pad končan, ko bomo, magari krvavo potolčeni, začutili pod nogami trdna tla, se bomo šele lahko spet pogнали kam navzgor. Okoliščina, da bo ponovno vzpenjanje z dna naporno in dolgotrajno, se zdi, da nas pušča turobno ravnodušne.

Takemu občutju ne odgovorijo več državniške po-

slanice, kakršne smo poslušali pred nekaj dnevi, niti skupščinski niti partijski shodi, niti javne razprave in protesti, niti medsebojna razčiščevanja med politiko, tehnokracijo in znanostjo, niti globokoumne misli kulturnikov, še manj pa seveda šokantni in konfuzni administrativni ukrepi, ki jim je lastno, da sproti razvednotijo prizadevanja delovnih množic, da bi kljub lastnemu obubožanju z disciplino in ustvarjalno voljo zaustavile propad. Vsa nomenklatura se vtilj ukvarja zgolj z verbalnim razpoznavanjem vzrokov za ta katastrofalen položaj. Na televizijskih

ekranih se iz dneva v dan vrstijo pred državljanovimi očmi polne dvorane zaskrbljenih delegatov in pasioniranih mislecev, govornikov, teoretikov, analitikov, ki v svoji skupni podobi učinkujejo kot neka primadona, ki od zore do mraka sedi pred zrcalom in ne počne nič drugega, kot da ogleduje sama sebe ter si skuša s kozmetičnimi zvijačami ali zgolj s samotolajbo dočarati vtis, da še vedno lahko osvaja publiko. Te polne dvorane večinoma enih in istih razpravljalcev kot da pozabljajo, da so bili njihovi nedvomno dobri nasveti, sklepi, stališča, resolucije, priporočila in kar je še

teh entitet že sto in stokrat ponovljeni, pospremljeni z vzdihni olajšanja, spravljeni v predale, nato pa varno pozabljeni. Še in še se nadaljuje perpetuum mobile vse te literarne zgovornosti, ki se sama identificira kot družbeno delo. Državljeni pač že dolgo z odporom gledajo opisani direndaj. Vidjo ga tako, kot mu gre: ni kaj več kot blažev žegen; koristi v glavnem samo tistim, ki ga uganjajo, saj jim zagotavlja udobne kariere in dobre plače, po vrnitvi v zasebno življenje pa brezskrben pokoj.

(nadaljevanje preberite na 3. strani)

Ob 24. oktobru, dnevu OZN

Mi, združeni narodi

Ime Združeni narodi so prvič uporabili v deklaraciji Združenih narodov, sprejeti 1. januarja 1942, ko so se predstavniki šestindvajsetih držav zavezali, da se bodo skupaj še naprej borili proti silam osi. Zavedali so se namreč, da posamezna država ali narod ne more uspešno nastopiti proti tem silam in da lahko le skupaj hitro končajo to najstrašnejšo vseh vojn v zgodovini človeštva.

Sama ideja združenega nastopa se je ohranila tudi po zmagi nad fašizmom. Že v oktobru 1944, torej še pred samo zmago, so predstavniki Kitajske, Sovjetske zveze, Združenega kraljestva in Združenih držav na srečanju v Dumharton Oaksu pri Washingtonu pripravili predlog ustanovne listine te svetovne organizacije. Naslednje leto so predlog natančno obravnavali na konferenci Združenih narodov, sodelovali pa so predstavniki petdesetih držav, tistih, ki jih danes štejem za prvotne članice Združenih narodov. Ob koncu konference 26. junija 1945, so ustanovno listino tudi še podpisali. Da bi Organizacija Združenih narodov tudi uradno nastala, je bilo potrebno še eno dejanje: večina ustanovnih članic je morala ustanovno listino ratificirati, da bi jih le-ta tudi formalno obvezovala. Tako je večina podpisnic predložila dokumente o ratifikaciji do 24. oktobra 1945, med njimi tudi Francija, Združeno kraljestvo, Kitajske, Sovjetska zveza in Združene države. Poslej se 24. oktober povsod po svetu praznuje kot dan Združenih narodov.

Število članic Združenih narodov se je vse od ustanovitve te organizacije dalje nenehno povečevalo. Novim državam, ki so nastajale iz prejšnjih kolonij različnih držav so Združeni narodi dajali upanje, da bo tudi njihov glas slišati enako močno kot glas katerekoli druge velike ali razvite države.

V prvi vrsti so bili Združeni narodi ustanovljeni z namenom »da obvarujejo prihodnje rodove pred strahotami vojne, ki je dvakrat v življenju našega rodu prizadejala človeštvu nepopisno trpljenje«, kot so zapisali v preambuli ustanovne listine.

Vprašanje vojne in miru, mednarodne varnosti je še danes, po dvainštiridesetih letih obstoja, eno najbolj živih in najtežjih vprašanj, s katerimi se Združeni naro-

di ukvarjajo. Kljub temu, da globalnega spopada od ustanovitve Združenih narodov ni bilo, upajmo tudi, da ga ne bo, pa smo vsak dan priča spopadom z različnih, zaenkrat majhnih delih sveta, ki ogrožajo mir in varnost; kaj hitro pa se lahko krhko ravnotežje sil podre in posamezen lokalni spopad med dvema državama postane žarišče novega svetovnega konflikta.

Z večanjem števila članic in razvojem človeške družbe se je naraščala težava, s katerimi so se države vsak dan ubadale, spremenila. Združeni narodi so postali pozorni na probleme držav v razvoju, vse bolj so pozornost namenjali razvojnim in gospodarskim težavam teh držav. Zavedali so se, da ekonomska neodvisnost za države v razvoju pomeni ravno toliko, če ne še več, kot politična samostojnost. Že od svojega nastanka dalje so se Združeni narodi ukvarjali s problemi človekovih pravic, saj so že v ustanovni listini zapisali, da se bodo zavzemali »da znova potrdimo vero temeljne človekove pravice, dostojanstvo in vrednost človeške osebnosti, v enakopravnost moških in žensk, kakor tudi v enakopravnost narodov, velikih in malih.«

Ideali, ki so jih Združeni narodi zapisali v ustanovno listino, niso le ideali držav, ampak ideali ljudstev in narodov. Že kmalu po ustanovitvi Združenih narodov so se v številnih državah začela pojavljati gibanja in organizacije z nalogo, da bodo med ljudmi širili ideale in cilje Združenih narodov. Podobne organizacije so se pojavile tudi v Jugoslaviji in Sloveniji. Mladi, ki so se zanimali za svetovne probleme, so se zbirali v klubih Organizacije Združenih narodov. Klubi redkih navdušenecv iz leta 1957 so v tridesetih letih obstoja prerasli številno organizacijo, ki vključuje preko 15 tisoč mladih.

Na različnih delovnih področjih so Združeni narodi dosegali pomembne uspehe. Kljub temu, da velikokrat slišimo, da so Združeni narodi neuspešni in nepotrebni, še vedno prevladuje mnenje, ki ga lahko najlepše povzamemo z besedami enega izmed diplomatov na sedežu Združenih narodov: »Če Združenih narodov ne bi bilo, bi jih bilo treba takoj ustanoviti.«

Mateja Vraničar

Ob 24. oktobru, dnevu OZN in tridesetletnici delovanja klubov OZN v Sloveniji organiziramo mirovni pohod od Bavarskega dvora do Cankarjevega doma v Ljubljani.

Mirovni pohod bo v soboto, 24. oktobra, ob 10.15 uri. Po mirovnem pohodu vas vabimo, da se udeležite osrednje proslave ob dnevu OZN, ki bo 24. oktobra ob 12. uri v veliki dvorani Cankarjevega doma.

Organizacijski odbor za organizacijo prireditev ob 24. oktobru in 30. letnici delovanja klubov OZN v Socialistični republiki Sloveniji

Regijski posvet borcev Koroške, Podravja in Prekmurja

Do kdaj prazne besede – terjamo rezultate

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je na pobudo svojih članov pripravil po vseh večjih mestih Slovenije regijsko posvetovanje. Nekatera najbrž še trajajo, pa borci na njih brez dlake na jeziku spregovorijo o sedanjem našem gospodarskem in političnem ozračju med ljudmi.

Eno takšnih posvetovanj je bilo v Mariboru, na njem pa so sodelovali predsedniki in tajniki medobčinskih in občinskih odborov borčevskih organizacij Koroške, Podravja in Pomurja.

Že uvodoma je Božidar Gorjan, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, opozoril, da želi brez olepšavanja slišati, kakšno je razpoloženje med borci (najbrže pa da tudi med ljudmi) ob našem sedanjem stanju.

Mnogi razpravljalci so iz našega dela ožje domovine, s Koroške, Radelj ob Dravi, Dravogradu, Raven na Koroškem, Slovenj Gradcu, Ptuj, Gornje Radgone, Ljutomeru do Murske Sobotne na dostojanstven način, vendar pa kritično, spregovorili o marsikaterih pomanjkljivostih, ki se pri nas pojavljajo že vrsto let. Pravzaprav so ogorčeni, da jim je že zaradi tolikih besed prekipelo. Kaže, da borcev sploh ne upoštevajo, ponekod jih menda ne potrebujejo – razen takrat, ko je treba kaj izpolniti. Boli jih tudi to, da so že, pa tudi na najvišji ravni, predlagali toliko obetavnih rešitev, pa z njimi ni bilo nič.

Pravzaprav se koroški, mariborski, podravski in murskosoboški borci, med katerimi je veliko starejših in zaslužnih članov ZK, sprašujejo, kdaj bodo pri nas, ne

le tisti iz baze, ampak tudi drugi, torej na najvišji ravni, začeli reševati sklepe 10., 11. in 13. kongresa ZKJ in ZKS.

Borce v tem delu Slovenije zelo boli, da posamezniki tako napadajo našo JLA; verjetno pri tem mislijo na še koga drugega. Ali je res zaradi tega, ker je pač sprčo sedanjega mednarodnega položaja treba tudi pri nas poskrbeti za sodoben način oborožitve in njihove pripadnike tudi sproti usposabljanju?

Dvignili so svoj glas tudi proti bohotenju administracije v občinah, republikah, zlasti pa v federaciji. Tudi povečanju zveznega proračuna so nasprotovali. Ogorčeni so bili nad tem, da prav posamezne strukture dobesedno odredajo, kako naj gospodarijo v gospodarstvu.

Kritično so opozorili, da je naše samoupravljanje v krizi, pa čeprav delovni ljudje še vedno verujejo v pošteno zamisel delavskega samoupravljanja. V delovnih organizacijah delavci praktično nič ne odločajo, če pa že, je to redko in zadeva zelo nepomembna vprašanja. Tudi med osebnimi dohodki delavcev so velike razlike. Celotako je, da tisti, ki res dela, dobi zelo nizek osebni dohodek, nekdo drug, ki pa ne, pa več. Zakaj so take razlike? O tem so se v razpravi velikokrat spraševali.

Kriza je tudi v političnem zaupanju. Menda je nekdo v razpravi celo dejal, da je pri nas tako, kakor da bi bila politična subverzija. Razmišljanjem o gospodarskih, socialnih (tudi nov način izplačevanja pokojnin) in idejnih političnih problemih so pritrdili

tudi drugi.

Dotaknili so se tudi deviznega zakona invalidnin oziroma zdravstveno-klimatskih vprašanj borcev, ki da menda močno obremenjujejo zvezni proračun. Spraševali so se, ali je v sedanjih razmerah res pravi čas za spreminjanje ustave. Ali niso druga vprašanja aktualnejša? Sprašujejo se o njeni učinkovitosti in posledicah.

Veliko so govorili tudi o tem, zakaj starejši, med vojno, pa tudi po osvoboditvi, zelo zaslužni posamezniki izstopajo iz članstva ZK. Ob tem so zahtevali, da je glede tega treba čimprej nekaj ukreniti.

Čeprav so na oster, toda na odkrit in pošten način, udeleženci govorili še o vrsti drugih zelo občutljivih problemov, je med njimi prevladovalo prepričanje, da bomo našli izhod iz naše jugoslovanske krize. Prva bo seveda morala biti osebna odgovornost, ki bi pri nas res prišla do veljave tudi med politiki, dosledno pa bomo morali spoštovati ekonomske zakonitosti, resnično uveljavljati enotnega jugoslovanskega trga: ustvarjalno delo družbeno bolj vrednotiti, normativizem in tutorstvo države pa zmanjšati, tako kot tudi nasprotja med gospodarstvom in politiko.

Borci se niso bojevali za tisto, kar se danes pri nas dogaja. Pri tem so še kako osebno prizadeti. Bojevali so se (mnogi med njimi so padli) za svetlo in srečno prihodnost. Z njihovimi žrtvami je bila ustvarjena avnojska Jugoslavija, zdaj pa terjajo ne praznih besed, ampak rezultate.

Drago Miklavec

Božidar Gorjan na plenumu Centralnega komiteja ZKS

Po zadnji veliki aferi se je dvignil nov val pasivizacije starih borcev in komunistov in njihovih odstopov iz ZKS.

Tak pojav je sledil tudi po 1981. letu, ko smo se zavedli dolžniške krize in v Jugoslaviji nismo bili sposobni sprejeti konflikta glede konkretne odgovornosti.

Spraševal sem se, zakaj odhajajo iz ZK ljudje po 45 in več letih članstva in kdo so ti borci. Večina med njimi je takih, ki v svobodi niso imeli možnosti, da bi bistveno odločali o naših razvojnih smereh ali o usodi družbene imovine.

Po vojni jih je veliko borcev-komunistov ostalo ves čas v domači občini; pridružili so se jim zgodaj upokojeni oficirji in delavci v gospodarstvu, ker so odstopali ali

morali dati mesta novim kadrom.

Kljub temu so ostali v ZK, delali največ v krajevni skupnosti, v občinskih organizacijah, DPO ter društvih.

Nič kolikokrat smo v zadnjih desetletjih ugotavljali, da borci in stari komunisti delajo na tistih mestih, kjer je veliko prostovoljnega, neplačanega dela in zavzetosti.

To so pa tisti celice našega samoupravnega sistema, kjer je stik z ljudmi vsakodnevno, kjer je uspeh odvisen tudi od osebnega zaupanja in ugleda.

Odgovor na vprašanje, zakaj izstopajo, zato ni enobarven. Posledice v teh celicah našega sistema bodo občutne.

Borci so še vedno dojemljivi

Vprašani, zakaj odhajajo, največkrat odgovarjajo, da je omajano njihovo zaupanje v našo sposobnost in celo v pripravljenost posameznikov, da hitreje in dosledno izpolnimo program XIII. kongresa ZKJ in X. kongresa ZKS.

Na kongresu ZKS je bilo med delegati 10 odstotkov

udeležencev NOB, kar lahko pomeni, da so takrat uživali zaupanje članstva; 12 odstotkov jih je bilo med razpravljalci.

Podprli in sprejeli so kongresno usmerjenost. Predvsem odprto za vse novo: za ljudi, za ideje, za mlade ali konkretno: za Kučanovo obrazložitev programa, za njegove in naše ideje, za iskanja mladih. Tudi za današnjo kritičnost v družbi so dojemljivi. Vemo, da našo družbo ne moremo razvijati brez neprestane in poštene kritike.

Pripadnost novemu je iskrena s strani starih borcev-komunistov, kajti toliko osebnih – grenkih in dobrih – spoznanj, kot smo si jih nabrali v zadnjih 45–50 letih, lahko oblikuje neko posebno pripadnost svojemu gibanju, ki pa ni zaprtost v sebi, niti ni obrnjena samo nazaj; tako, da prenese marsikatero razočaranje in tudi osebno prizadetost.

Vendar – ne prenesemo več neuresničevanja odgovornosti za neizvršene dogovore, politiko, obljube; za tisto, kar verjamemo, da bi bilo možno in nujno narediti,

Ni čas, da bi metali puško v koruzo

Zapisano po medobčinskem posvetu v ljubljanski regiji

»Ti posveti niso nikakršna rutinska zadeva, temveč nujna časa,« je pribli eden izmed udeležencev in v isti sapi – bodisi on sam bodisi kdo drug – nanizal »odprte teme našega gospodarstva, inflacijo, medsebojna napeta razmerja v družbi in v državi, naš okrnjeni položaj v svetu... tja do vprašanj, ki tarejo borčevsko varstvo,« kar vse vzbujajo v borcih veliko zaskrbljenost, pa tudi nemajhno mero upravičenega ogorčenja.

Povsem samoumevno je tedaj, da je pogovor potekal v znamenju skrajne in še kar radikalne kritičnosti, zgrozene predvsem nad dejstvom, da imamo na vseh straneh in takorekoč na vseh prizoriščih aktualnega družbenega dogajanja opraviti z močnimi brezperspektivnimi obeti. Takšnemu počutju pa se borci nikoli niso in tudi danes ne želijo vdajati, čeprav jih tudi v njihovih lastnih vrstah ni malo, ki so razočarani in so opustili upanje, da je še smiselno bojovati kakršenkoli boj.

Težko bi bilo govoriti o tem, ali je takšnih večina ali ne. Za takšno preštevanje najbrž niti ne gre. Odločilnega Pomena je ugotovitev, da je glavnina borčevskega rodu, kljub starosti in izčrpanosti številnih posameznikov v svojih vrstah, še vedno dejavna, pripravljena izrekat svoj glas, pomagati s svojimi izkušnjami, opozarjati na prava pota, sodočeti, čeprav vse prepogosto brez zmage; postalo je namreč očitno, da se njihov glas »slabo sliši« in je njihov dejanski vpliv majhen. Pa ne zaradi morebitne prešibke lastne artikuliranosti, temveč predvsem zaradi tega, ker je v tej družbi vse manj in manj dejanskega odločanja in učinkovanja tam, kjer bi ga moralo biti največ: v bazi, v samoupravnih organizmih, v delegatskih sestavih – domala o vsem odločajo o odtujenih administrativnih strukturah, z ukrepi, ki že leta ničesar ne razrešijo, le še

kopičijo naš krizni nered; vse to pa vzbuja – ne le med borci, pač pa med ljudmi sploh – rastoče nezaupanje v vodstvene sestave, na apatijo in pasivizacijo po eni in na protestniško ubrane zahteve po imenovanju in kaznovanju krivcev po drugi plati, obojnemu odzivanju pa skupna spoznanja o nujnosti zares temeljite inventure in korekture vsega tega.

»Ce tega procesa korenite reforme ne bomo sprožili, nam trda prede,« so poudarjali na posvetu, ki je zlasti boleče opozarjal na občutek »razpuščenosti« partije, na »neproduktivnost« njenih sestankov, na idejno dezorientacijo, pa spet na poskuse nasilnega uveljavljanja nesamoupravnih, centralističnih oblik vladavine, kar vse borce boli, jezi in vznemirja. Pravijo, da jih je »sram, ker so bili partizani in ker so komunisti«, pri tem pa gre tudi – čeprav še zdaleč ne kot o edinem – za rastoči občutek omalovaževanja lastnih, borčevskih možnosti, kar zadeva nominalno vrednost pokojnin in priznavalnin zdravstveno oskrbo in drugo.

Ce je je bilo ob vsem naštetem potrebno na kaj bistvenega opozoriti, je bilo pač tudi to, da borci kljub »razredčeni vojski« – in vsem okoliščinam sedanjosti navkljub – še vedno lahko opravijo, kar jim velevala človeška dolžnost: premagajo malodušje in občutek nemoči, se uporno zagrizajo v zahteve po uresničevanju tega, kar je zapisano v lanskoletnih partijsko-kongresnih programih, se vključijo v ustavni boj za naša, samoupravna, avnojska stališča, zavedajo se pri vsem tem, da moramo »socializem graditi od spodaj navzgor, ne narobe,« pa tudi, da se »ta naš narod ni in ne bo dal nikomur zlahka odpraviti.«

»Torej ne mečimo puške v koruzo,« je bilo kajkrat poudarjeno, pa čeprav je položaj videti še tako zelo blokiran.

V. K.

Počastitev partizanskih pomorščakov Slovenije

Troje slavnostnih točk dnevnega reda je obsegala seja piranske občinske skupščine v navzočnosti predstavnikov družbenopolitičnega življenja te dinamične obalne občane: podelitev občinskih nagrad ob prazniku, izmenjavo listin in dogovorov o sodelovanju z italijanskim Oglejem ter podelitev Zlate plakete komande Jugoslovanske vojne mornarice Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije (iz rok kapitana vojne ladje Marjana Pogačnika predsedniku Skupnosti Miru Kocjanu).

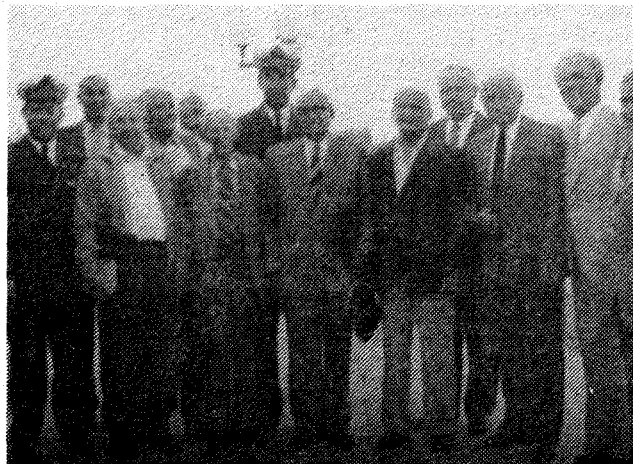
To priznanje – je v svojem zahvalnem nagovoru poudaril Kocjan, je predvsem spodbuda za še večjo uveljavitev morja v naši zavesti in dejanjih. Že doslej izrazito in vsestransko dejavni partizanski pomorščaki se bodo s tem priznanjem v rokah še bolj zavzeto bojevali za oz-

dravitev naših gospodarskih in družbenih razmer ter za nove zagone ustvarjalnosti, saj se za stanje, kakršno je, niso podajali v boj in nanj torej ne želijo pristajati.

Komanda Jugoslovanske vojne mornarice je podelila

še pet srebrnih in petnajst bronastih plaket zaslužnim posameznikom iz vrst partizanskih pomorščakov in drugih borcev, ki so prispevali svoj delež k osvoboditvi našega morja.

V. K.

pa nismo naredili.

Ali so taka razmišljanja in očitki številnih borcev-komunistov, ki izstopajo ali pa so še v ZK, utemeljena ali ne? Na to vprašanje ne bomo uspeli dati odgovor šamo na tej seji.

Odprl sem pa ta vprašanje že zavoljo tega, da ne bomo vseh njihovih odstopov jemali kot nekakšno opravičevanje našega dela, češ odpadajo le tisti, ki ne razumejo novega in bi jih tako vnašali v kategorije sopotnikov, oportunistov, karieristov, nevoljnih plačnikov članarine.

Mislím, da si moramo s temi odstopi obremeniti tudi našo vest z vprašanjem, ali smo naredili vse, kar je bilo možno, da bolje in hitreje uresničujemo program ZKS in ZKJ. Mislím, da številni tovariši z izstopanjem iz ZK prevzemajo na sebe tudi del naše odgovornosti. Za ne dovolj hitro prenovo, počasno idejno diferenciacijo na programu X. kongresa, za kokežiranje nekaterih med nami z

liberalizmom, s spravaštvom, z nacionalizmom.

Tisti borci-komunisti, ki ne izstopajo in se niso pasivizirali, nekaj manj kot deset tisoč jih je še v ZK od približno 90.000 živečih članov Zveze borcev Slovenije, se zavzemajo za to, da ZKS ne bi še naprej kazala znake neodločnosti ali nedorečenosti v akciji za uresničevanje kongresnih dokumentov; da ne bi popuščala na nobeno stran, da tako ne bo oslabljen nastopala pred najnovej-

šimi pritiski centralizma in jugoslovanarstva.

Smo pred težko nalogo: ohraniti moramo doseženo stopnjo samoupravljanja in suverenosti. Zato, da bomo lahko naš nacionalni razvoj in razredne pravice še hitreje uveljavljali.

Nadaljnji osip našega članstva bomo zavrlí in prenovo omogočili samo tako, da ne bomo sami neprestano omogočali razvrednotenja vsega, kar smo že dosegli na naši poti.

V tem tednu so bili borčevski regijski posveti tudi na Dolenjskem (v Novem mestu), na Primorskem (v Postojni), v celjski regiji (v Celju) ter na Gorenjskem (v Kranju). O njih bomo poročali v naslednji številki.

Tovarna
zdravil
n. sol. o.

NOVO MESTO – JUGOSLAVIJA

Podjetje za PTT promet
Ljubljana n. sol. o.

Velelniki sedanosti

(nadaljevanje s prve strani)

Delavci zares vse teže poslušajo ta ples besed, vse teže redijo armado uglednih spoznavalcev, katerih opravilo se izčrpa v brezplodnih receptih in v soljenju pameti tistim, ki pošteno in za majhen denar garajo za stroji, v rudniku, za tekočimi trakovi, na njivah, v šolah in bolnišnicah, delajo v znanstvenih in kulturnih delavnicah, ali pa se brezposelni gnetejo pred okenci borz dela. Nemočne borce NOB, denimo, prešinjata ogorčenost in jeza, ko se skušajo poglobljati v goščavja gradiv, ugotovitev in priporočil, ki hkrati pikolovsko in hkrati površno obsevajo vse koticke našega bivanja, domala ignorirajo pa temeljno vprašanje: ali se mislijo in hočejo predstavništva naše družbe dvigniti iz strumnega besedovanja pa že enkrat zares utemeljiti temelje, na katerih se bo ta družba z glavo, srcem in rokami vpregla v pridobivanje resnične nove vrednosti? In predvsem: ali bo ta družba res še naprej vztrajala v maniri, ki jo je že davno presegel celo najbolj zavržen kapitalizem, da se namreč vse učinke meri zgolj z denarjem, o katerem vemo, da je samo ikona, ne pa tudi organizem civilizacije. Žal smo svoj sistem razpostavili tako, da smo postali ljudstvo, v ka-

terem je vsak posameznik računovodski strokovnjak, finančni debater, po sili iznajdliv kalkulant in manipulirant sredi deset in deset tisoč nasprotujočih si zakonov in predpisov (ki so tu zategadelj, da slehernika že vnaprej sumijo prevarantstva, a ostajajo prevarani sami), pa veliko manj svoboden delavec kot mezdni zaslužkar – pač v okviru malih krajcarjev, ki mu jih odmerja sistem in spominjajo na kolonialna plačila. Da, z bedno računico preživetja se zdaj pečamo Jugoslovani, namesto da bi stremeli za nekdanjimi velikimi cilji svojega socializma. Nič se nam ne izplača: ne pšenica ne koruza, ne mleko ne meso, ne jeklo ne aluminij, ne rudarstvo ne elektrika ne nafta, ne lesarstvo ne turizem, ne normalna šola, ne znanstveni projekti, ne umetnostna produkcija... Kakor se je država navadila živeti na dolarski puf, tako so se manj razviti v tej državi navadili na lenobno beračenje pri razvitih in tako so se razviti navadili na razne načine izkoriščati nerazvite. In kakor država v prid svojih neznanskih oblastnih, upravnih, političnih, vojaških in drugih aparatov sistematično jemlje delovne mučnike, vsaj tri četrtine pošteno pridelane vrednosti,

tako ogorčeni delovni človek vrača državi nezaupanje, apatijo, vse pogostejše celo mrznjo. Do tod nas je privedla kratkovidna praksa, da smo zavrgli kult dela in ustvarjalnosti ter se predali kugi monetarnih spekulacij in uživanju vrednosti, ki so jo ustvarili drugi.

Življenje v obliki hlastanja za denarjem in golih finančnih pokazateljev je prineslo s seboj moralno bankrotstvo. Tudi ta žalostni proces je v besednih gradivih, n. pr. v zapiskih sej CK ZKJ in republiških cekajev, obdelan veliko premalo poudarjeno.

Tu in tam je najti zapis o porastu klasičnega kriminala, ogenj in žveplo se meče na sveže agrokomerce, toda popoln molk vlada glede korenin zla, glede vseobsežnega razrednega nepoštenja, ki smo ga živeli ali gledali od osvoboditve sem v naraščajoči progresiji. Pod pojmom »razredno nepoštenje« (najučeni teoretiki ne zavijajo nosu nad takšno laično definicijo) mislimo na zemljiška in druga razlaščenja kmetov (n. pr. na pravkar določeno ceno pšenice ali na neprekinjeno državno plenjenje v cenah lesa, vina, mleka, mesa itd.), dalje na stalno uzurpacijo ogromnega dela stvarnih delavskih zaslužkov, na sistemsko prisvajanje sadov minulega dela, ki so ga trpeli in trpe upokojeanci, pa na samovoljno zadolževanje v tujini, ki je bilo naloženo na

pleča sedanjih in še zlasti prihodnjih delavskih rodov. Vemo, kako so bili požrti vsi ti neizmerni kapitali. Še najmanjši del je bil porabljen za organski razvoj dežele; levji del pridobitev, ki jih nekatere tako radi poudarjajo, je bil sad požrtvovalnih, od sistema ločenih naporov jugoslovanskih »malih« ljudi. Privilegirani klani »naših« in njihove nadaljujoče se generacije so si vzeli ogromne kredite, katerih glavnico in obresti morda še danes cenično plačujejo z nekaj stariimi tisočaki; tako so si s sredstvi odtujene družbene lastnine zgradili razkošna stanovanja, hiše, vile, zapravili celala premoženja za avtomobilski in vsak drug luksuz, si omislili na družbene stroške infrastrukturne objekte in podobno. In manj je tragično to, da so si privilegiranci – žal torej številni deklarirani komunisti – družbeno premoženje jemali, kakor pa to, da so ga jemali s samoumevnostjo, ki je izpričevala totalno gluho družbeno vesti. Ob teh zgledih se je razpaslo uspešno geslo »znajdi se«, ki se je obratno izražalo v spoznanju, da je vsakdo bedak, kdor se noče ali ne zna okoristi. Klice razredno nepoštenega profitarstva so se zajedle tudi v širše sloje družbe. Ko se je elitnim slojem pridobitnikov zazdelo bogatenje preprosto, so si izmišljali velikopotezne, čeprav že vnaprej zgubljene investicije, okrog katerih so se ponujala ribarjenja v kal-

nem, vzpostavljali so cele mehanizme korupcije, podkupovanja, deviznih računov ter celo polprivatnih in naposled privatnih firm v inozemstvu. Namenoma so bile opuščene mnoge proizvodne iniciative, ki bi jih morala sprožati in razvijati družba, da so si jih lahko privzeli zasebni podjetniki ob korupcijskih povezavah s tovarniško tehnokracijo ter z občinskimi in drugimi mogotci. Toda vse to še ni bilo dovolj. Treba je bilo še kaj »imeti od življenja«. Vpeljane so bile pojedine za družbeni denar, vrvela so homeriska veseljačenja, nikoli ni bilo dovolj zasebnih in skupinskih potovanj po svetu, ekskurzij, izletov, »političnih« in »študijskih« obiskov in drugih iznajdljivih oblik zapravljanja vrednosti, ki jo je z znojem in nasilno odpovedjo pridobival delovni človek. Le-ta je moral nositi na svojih plečih tudi nenasitne režijske stroške povzpetic, bohoteče se aparate slug birokracije, tehnokracije in politokracije, nakup in vzdrževanje največjega in najbolj luksuznega »službenega« avtoparka na svetu, množična avionska romanja

v Beograd in tujino, neznosno diplomatsko elefantiazo – pa nešteto drugih bremen, ki jih je bilo in jih je še vedno preveč, da bi se jih dalo celo samo naštet.

Dovolj nam je vsega tega. Ustvariti razmere, v katerih se bo mogel reafirmirati kult ustvarjalnega dela in se bo do skrajnosti zaostri vprašanje razrednega poštenja – samo pod tem pogojem lahko zaustavimo prosti pad v našo katastrofo. Šele v takih razmerah, če jih je s skupnim naporom in vztrajnostjo vse družbene skupnosti sploh še mogoče doseči, bo napočil čas, ko bodo imeli svojo težo zreli ekonomski in drugi pragmatični ukrepi. Dokler pa bo v opisanih strateških območjih družbenega življenja šlo vse po starem, še tako genialen reformator ne bo mogel kaj prida narediti. Preobrat lahko pričakujemo zgolj od odločnosti in doslednosti socialistične zveze delovnega ljudstva, v kateri – kot smo navajeni reči – naj bi začrtala temeljne smeri Zveza komunistov: toda ne takšna kot je zdaj, marveč taka, kot smo jo poznali v času upora 1941.

Zvone Kržišnik

Primer iz Rdečih revirjev

Zakaj je odstopil predsednik medobčinskega sveta ZZB NOV v zasavskih revirjih Jože Očepek in zakaj so ga na zadnji, izredni seji tega organa vsi v tem podprli ter sprejeli njegov odstop

Na prvih straneh osrednjih dnevnikov se zadnje dni praviloma pojavljajo vesti o odločitvah z najrazličnejših funkcij, ki jih je sprožila mamutska zadeva Agrokomerca. En mož iz vladne garniture je odstopil sam, nekaterim drugim ljudstvom tako priporoča, pa so čisto preprosto za te glasove oglušeli. V Rdečih revirjih pa se je zgodilo, da je svoj odstop naznanil (in bil končno v tem tudi podprt) eden izmed predstavnikov borčevske organizacije z enim samim globalnim nagibom: počuti se osebno in kot član borčevske organizacije nemočen od dejstvu, da nekaterih stvari v njegovem ožjem revirskem okolju ne morejo hitreje reševati.

Za kaj gre v podrobnostih? Jože Očepek je na to vprašanje odgovoril na izredni seji medobčinskega odbora ZZB NOV Zasavskih revirjev, na kateri so bili navzoči tudi predstavniki drugih medobčinskih družbenopolitičnih struktur. Za uvod nekaj podatkov: borčevske organizacije v revirjih so združene v treh občinskih odborih in imajo vse skupaj prek tri tisoč članov oziroma, predstavljajo približno sedem odstotkov revirskega prebivalstva. Usklajevanje med tremi občinskimi odbori in v okviru medobčinske frontne koordinacije naj bi opravljal medobčinski borčevski odbor, ta pa je po besedah Jožeta Ocepka omejen na številne, vse preveč formalne koordinacijske sestanke, ki nikakor ne rojevajo zelenih rezultatov. Na seji se je izkazalo, da mnenje s funkcije odstopajočega predsednika ni osamljeno, saj so (potem ko so najprej ugotavljali preveč for-

malno organiziranost znotraj borčevske organizacije ter potrebe po prostovoljnem delu na medobčinski ravni) dodali, da so številne borčevske besede, povedane na ravni občine ali pa na medobčinski ravni, bob ob steno, saj je cela vrsta revirskih problemov, na katere že dolgo opozarjajo, še vedno odprtih, nerešenih ali celo še ne pregledanih.

Človek ne odstopi in ne more odstopiti kar tako. Upam le, da bo moj odstop doživel odmev in da se bo kaj premaknilo,« je rekel Očepek in s tem mislil na odmev sedmih odstotkov revirskega prebivalstva, ki je sicer dovolj glasen, pa kljub temu ne pride do veljave, ko gre za vprašanje sprejemanja regijskega srednjeročnega načrta za obdobje 1986–1990 (ta še do danes ni sprejet), ni pa bilo dovolj jasno izraženo, kdo to zavira in s kakšnimi motivi. Omenil je probleme v delovni organizaciji Beton, ki se vlečejo že nekaj let, pa jih vsi skupaj do danes še niso uspeli vsaj v grobem ukrotiti. Naslednje nerešeno vprašanje predstavlja revirska kmetijska zadruga, ki je menda vse prej kot prijateljica in sodelavka revirskemu kmetu, končno pa je tu še problem revirskega usmerjenega izobraževanja, ki se vleče nerešeno že vrsto let...

Napovedani sestanki v prihodnjih dneh v družbenopolitičnih organizacijah na vseh ravneh (od občin do medobčinske koordinacije) morda dajejo slutiti, da je imel Očepek prav, ko je izbral pot odstopa za opozorilo širše javnosti.

Borci so na koncu (tako kot na začetku) poudarili, da ne gre za nikakršen spor ali nesoglasja znotraj borčevske (borčevskih) organizacije, Očepek pa je dodal, da bo kot član še vedno po svojih močeh prispeval v delu medobčinskega odbora ZZB NOV.

B. Ž. J.

Po borčevsko

V Lahovčah na Cerkljanskem so v začetku meseca proslavljali krajevni praznik – v spomin na uspešne napade borcev Slandrove brigade na belogardiščne in četniške postojanke v vaseh pod Krvavcem v oktobrskih dneh štiriinštiridesetega.

Govornik na proslavi je bil Dane Robida, čigar misli, tako značilne za zdajšnji pogled borcev na dogajanja v naši družbi, objavljamo v celoti...

Naše praznovanje je posvečeno padlim partizanom in domačinom, ki so dali svoja življenja v boju za svobodo.

V spomin na te žrtve, ki so padle v cvetu mladosti, polne idealov o novi družbi, kjer ne bo krivic, ne izkoriščanja človeka, kjer ne bo več človek človeku volk, kjer ne bo svoboda, kjer bosta vladala red in pravica in poštenje – smo borci dolžni povedati, da smo še vedno na braniku istih idealov. In da pri tem nismo osamljeni, da nas je vse več, zlasti mladih.

Čeprav bi se na današnji dan spodobil lep slavnostni govor, nam dogodki tega ne dopuščajo.

Predvsem bi rad poudaril, da borci ne sprejemamo očitkov, da smo mi krivi za današnje stanje, za gospodarske, politične, moralne in druge polomije v državi. Res pa je, da so posamezniki izkoristili i partizansčino i partijo i revolucijo in socializem za dosego politične moči in oblasti in za svoje osebne egoistične interese. Naš boj v svojem slovarju ni vseboval pojmov, kot so boj za položaje in boj za privilegije, komolčarstvo, udinjjanje in podobno.

Izkoriščanje dobiva nove oblike

Danes komaj lahko govorimo o socialistični družbi; bolj se proglasamo, da smo socialisti, kot pa v resnici smo. V socializmu ne bo iz-

koriščanja človeka po človeku? Danes smo iznašli modernije oblike izkoriščanja: okoriščanje s finančnimi spekulacijami in ropanjem družbe. Zavožene investicije, lažni denar, ki ga predstavljajo nepokrite menice in podobno, kar danes pretresa jugoslovansko gospodarstvo, najbolj boleče čutijo in drago plačujejo prizadeti delavci – ni krivi, ni dužni! – Jutri bomo tudi mi, vsi. Tudi: ni krivi, ni dužni!

Lenin je opozarjal na dve nevarnosti, ki da pretita mladi sovjetski republiki: zunanja intervencija in notranja birokracija. Slednje velja tudi za razmere pri nas. Poseganje birokracije v vse pore družbenega dogajanja je zamislilo samoupravljanje in odrinilo delavce od odločanja; zamislilo, skorajda izblilo kladivo kovaču iz rok.

Zaustavljeni smo na poti velike ideje: tovarne delavcem, zemljo kmetom. V svetu to budno spremljali ta naš razvoj; ta je imel, tako kot vse, kar je novo, svoje nasprotnike, še več pa privržencev in simpatizerjev. Bila je pač nova pot v boljše družbene odnose; kot taka zanimiva in izzivalna. Ne samo mi, tudi tujci so jo imenovali Titova pot.

Nas je sram Titove poti?

In danes? Danes nas je sram. Sram, ker morajo delavci svoje pravice doseagati s štrajki, sram, ker drugi odločajo o njihovem delu in re-

zultatih dela, za zgrešene odločitve pa plačujejo delavci. In ne nazadnje, da je vse več tistih, ki ne živijo od dela, ampak od različnih spekulacij.

Državna birokracija nas preseneča z vedno novimi ukrepi; prav čudno je, da je naša televizija še ni uvrstila med inovatorje leta. Pustimo ob strani ukrepe z bencinskimi boni, parnimi in neparnimi vožnjami, čezmejnimi depoziti in drugimi iznajdbami, in se ustavimo pri najnovejšem primeru.

V sredo objavijo podražitev mesa in železniškega prevoza, v četrtek isti ljudje prepovejo podražitev mesa in železnice. Take in podobne odločitve – bolj rečeno neumnosti, ki pa nas drago stanejo, so nadnevem redu. Najsi so utemeljitve še tako utemeljene, eno je jasno: spet smo ukrepali proti dogovorjeni gospodarski politiki, da bomo delovali v skladu z ekonomskimi zakonitostmi, torej, v smeri prostega trga, konkurence, ponudbe in povpraševanja...

Spet razpravljamo o novi ustavi. Nekateri predlagatelji pričakujejo, da nas bo leta spravila na zeleno vejo. Vprašajmo se raje, kako pa smo se držali sedanje ustave. (Pa ne da nas je le-ta spravila v sedanje zagate?) Že doseganje razprave o zvezni ustavi po republikah pa so pokazale, da so mnoge predlagane spremembe pretežno namenjene koncentraciji oblasti in odločanju v federaciji. Če smo konkretni: V Beogradu – in to na vseh področjih – od gospodarstva, šolstva do kulture. Tu ni ogrožena le suverenost posameznih republik in pokrajin, temveč tudi samostojnost delovnih organizacij, od katerih razvoja je edino odvisen boljši jutri celotne družbe. Ali je to pot v primerjavi

s tisto, ki smo jo oznanjali, da bo v socializmu država kot oblast postopoma odmrila?

Odloke pisati po meri časa in ljudi

Leta 1941 je dobil slovenski narod za svoj pohod proti okupatorju, za svoje preživetje in boj za nove družbene odnose – svoj program, vsebovan v točkah Osvobodilne fronte. Nekaj točk, tovariši, je povedalo vse! In brez posebnih zakonov in odlokov so začeli rasti odbori OF, NOO, partizanske čete, odredi, brigade. Toda takratno vodstvo je zapisalo te točke po meri časa in ljudi, po njihovih željah in hotenjih, po njihovem srcu. In kar je bistveno: ljudstvo je zaupalo vodstvu in vodstvo je bilo prežeto z vero v ljudi in njihove sposobnosti. Danes ni nič manj, če ne bolj, potrebno zaupanje v ustvarjalne sposobnosti ljudi. Ustvarjalnost pa zahteva svobodo, svobodo dela in odločanja o ustvarjenih rezultatih.

Danes nas tare tisoč skrbi in ugotavljamo, da smo v krepki krizi. Toda, če na ta problem pogledam »po borčevsko«, moram ugotoviti, da smo v vojni iz vsake bitke, naj je bila zmagovita za nas ali ne, prišli za spoznanje bogatejši. Boj nas je kalil in tudi današnji dogodki nas kalijo. Priznajmo si, da so nas začele zanimati stvari, za katere še včeraj nismo imeli posluha. Več beremo, več poslušamo in vse bolj hočemo biti navzoči. In kadar gre za preživetje, za obstoj – se zdramijo najbolj iskrene misli, vedno bolj odločne odločitve, težnja po skupnosti in sodelovanju ter akciji za odstranitev vsega, kar ovira pot napredku.

Dane Robida

IGP

**BEŽIGRAD
GRADBENO PODJETJE
BEŽIGRAD**
Podmliščakova 24

TELEFONI: TOZD Gradbeno operativna
SEKTORI I 317-848 • SEKTOR II 313-144 •
SEKTOR III 313-427 TOZD servisne dejavnosti 314-977; 314-963 • DSSS 313-281

Bogdan Osolnik o mirovni pobudah, OZN, o načelnih vprašanjih oboroževanja nekaterih naših pristopih in o mirovnem gibanju

Oboroževalna tekma izloča napredek

Dan OZN, mirovni shod, vrsta te dni pospešenih aktivnosti in manifestacij z miroljubno vsebino preplavlja svet in tudi naše domače dogajanje. Vprašanja miru so vprašanja naše perspektive preživetja, pa tudi perspektive boljšega življenja. Kje odmeva glas spontanosti mirovnih prizadevanj in ali ga kdo sploh upošteva, smo za začetek vprašali Bogdana Osolnika.

Okrog mirovnega gibanja smo pri nas ustvarili precej zmede. Eni se bojijo vsake spontane oblike združevanja ljudi z miroljubnimi idejami, ker menijo, da to ogroža vladno zunanjo politiko, koncept SLO in še kaj – drugi pa morda na svoj način delajo uslugo takšnemu negativističnemu odnosu, ko iz celotne mirovne problematike izvemajo le posamezna ozka vprašanja, kot je na primer vprašanje civilnega služenja vojaške obveznosti – medtem ko vrsto pomembnih vprašanj zanemarjajo.

Stanje je takšno, da se danes v Jugoslaviji le malo čuti vloga javnosti na tem področju. To je nevzdržno še posebno v sedanjem času, ko se po vsem svetu budi mirovna zavest in se pritisk javnega mnenja na vlade krepi, ko se krepi zavest, da so tudi vprašanja obrambe držav širša družbena vprašanja ter tako stvar širše javne razprave.

Kako pa bi definirali vprašanja, ki so danes v središču pozornosti mirovnih gibanj?

Nedavno je potekala na sedežu OZN konferenca o razorožitvi in razvoju. O tem smo lahko slišali v jugoslovanskih sredstvih javnega obveščanja le nekaj splošnih ugotovitev o nastopih predstavnikov posameznih držav. O bistvu problema pa je bilo le malo povedanega.

V času, ko so se stroški za oboroževanje na svetu povzpeli na več kot 1000 milijard dolarjev, so se problemi nerazvitega sveta razvili do te mere, da so se nekatere nerazvite države znašle že na robu bankrota in katastrofe. Če se nekatere teh držav (ob že doslej skromnih sredstvih za kulturo in izobraževanje) odpovedujejo tem sredstvom, da bi lahko odplačevale dolgove, je to, povsem jasno, velikanska škoda.

Pri tem je zgovoren podatek, da imajo nerazviti kar za 1000 milijard dolarjev dolga! Tako se potrjuje tudi spoznanje, da ni več mogoče nadaljevati z oboroževalno tekmo in hkrati pričakovati napredek v razvoju. Možno je le eno ali drugo. Torej nevar-

nost ni le v možnosti izbruha vsega tega nakopičenega orožja (v atomski vojni...), ampak oboroževalna tekma že sedaj ubija, ko odteguje sredstva, nujno potrebna za razvoj.

Dejstvo je, da so izdatki za oboroževanje veliki tudi v deželah v razvoju! Kar dve tretjini trgovine z orožjem gre na rovaš dežel v razvoju in v teh deželah, (tako omenjujejo), gre kar četrtna delov na račun oboroževanja, kar le še pogloblja krizo.

Kje so dejanski razlogi za takšen razvoj dogajanja in kje je iskati izhod? Zakaj države v razvoju pogosto namesto hrane kupujejo tanke in topove?

Na to vplivajo mednarodne razmere, blokovska tekma, ki se prenaša prav na dežele tretjega sveta. Dežele v razvoju čutijo, da si v primeru poskusov vojaškega ali drugega vmešavanja v njihove notranje zadeve ne morejo pomagati s svojo suverenostjo, da so mehanizmi Združenih narodov odpovedali, zaradi česar se morajo vse bolj zanašati na nase. Pri tem pa ne moremo reči, da ne pade del odgovornosti tudi na države tretjega sveta in na neuvrščene, zaradi njihovega pretiranega oboroževanja, kar je odraz njihovega ideološkega kompleksa. V

teh državah, ki so izšle iz oboroženega boja za osvoboditev in iz revolucije, kjer menijo, da je vojska edini disciplinirani dejavnik družbe, pogosto precenjujejo pomen tega dejavnika in ne uvidijo, da je izjemno pomemben faktor varnosti tudi notranja stabilnost ob uspešnem razvoju, (ki ustvarja tudi zaupanje ljudstva). V tem smislu je treba videti tudi povezanost razorožitve z razvojem. Tu ne gre le za to, da se del sredstev namesto za oboroževanje preusmeri za razvoj (tudi to je nadvse pomembno!), gre za spoznanje, da je že uspešen razvoj sam po sebi pomemben dejavnik miru.

Vsaka država mora sama oceniti, do katere mere zagotavlja svojo varnost z orožjem in kje začne izdatki za obrambo že posegati v razvoj in s tem tudi varnost.

Prenekatera država, ki je razpolagala z ogromnimi količinami orožja, je doživela hudo krizo, v kateri to orožje ni imelo več svojega prvotnega namena, kar je nazadnje privedlo te države do destabilizacije.

Zaradi izrednega pomena in občutljivosti vprašanja oboroževanja je tudi izjemno pomembno, da pridejo ta vprašanja v najširšo javno razpravo.

Če pogledava sedanji mednarodni razvoj dogodkov – kako vplivajo mirovni gibanja nanje?

Nedvomno je sovjetsko-ameriški sporazum (četrtno je zajel le del jedrskega potenciala v Evropi), zelo pomemben in so ga vsi miroljubni ljudje v svetu sprejeli z določenim olajšanjem. Mirovna gibanja, ki so v zadnjih letih odločno nastopala proti širjenju oboroževanja v Evropi, vidijo v tem posredno tudi svoj uspeh, uspeh množičnih akcij, saj je nedvomno tudi pritisk javnega mnenja prispeval svoje k sporazumu. To še ne pomeni, da bi nadaljnje mirovne akcije izgubile svoj pomen in da ne bi bile potrebne. Nasprotno – treba je nadaljevati proces zmanjševanja jedrskega oboroževanja, kar pomeni, da se je treba usmerjati k zahtevam po zmanjševanju še preostalega jedrskega potenciala – do popolnega uničenja jedrskega orožja.

Zavedati se moramo tudi, da bo umiku jedrskih raket v Evropi sledilo povečanje koncentracije konvencional-

nega orožja in bo prišlo tudi do prerazporejanja jedrskega taktičnega orožja.

Nedavno je poslanec Sptič v italijanskem parlamentu opozoril, da bo po umiku jedrskih raket srednjega dometa s Sicilije prišlo do povečane koncentracije taktičnega in konvencionalnega orožja v severni Italiji. Menil je, da je zato še tem bolj potrebno nadaljevati z akcijo za razglasitev brezatomске cone na območju dežel Alpe-Jadran. To pa je akcija, ki so jo podprle borčevske organizacije treh dežel: Avstrije, Jugoslavije in Italije. V Jugoslaviji ni bila povsod pravilno razumljena in deležna priznanja. Nekateri so v tem

vile to pobudo in lahko pričakujemo, da bo napovedani sestanek prinesel pozitivne rezultate.

Za konec še vprašanje o OZN danes. Kako ta organizacija deluje in kakšne so njene perspektive?

Seveda je OZN v krizi, ker je samovolja velikih sil blokirala njeno uspešnejše delovanje. Vendar se moramo vprašati, kaj bi bilo, če OZN ne bi obstajala. Saj je vendar doslej v mnogih kritičnih položajih posredovala uspešno! Omogoča tudi, da se v njenih okvirih razpravlja o mednarodnih odnosih in pride na dan tudi marsikatera resnica, ki bi sicer ostala skrita kot npr. tista o izraziti eko-

Diploma »Sel miru«

Center klubov OZN pri RK ZSMS je dobitnik posebne diplome Organizacije Združenih narodov »Sel miru«, ki jo podeljujejo za poseben prispevek k obeleževanju Mednarodnega leta miru leta 1986 ter prizadevanjem za Razvoj miru v skladu s cilji Mednarodnega leta miru.

V Jugoslaviji se to priznanje dodeljuje Jugoslovanski ligi za mir, ZSMJ, Zvezi prijateljev mladine Jugoslavije, Centru klubov OZN, mestoma Split in Kragujevac ter Evropskemu centru za mir in razvoj. Priznanje prejme tudi Mednarodna unija organizacij gozdarstva iz Slovenj Gradca.

Diplome »Sel miru« naj bi dodelili na slovesnosti v New Yorku oziroma Ženevi, vendar so sklenili, da predstavniki iz Jugoslavije prejmejo diplome na priložnostnih slovesnostih.

Predvidevajo, da bo Center klubov OZN prejel diplomu na obeležitvi 30-letnice klubov OZN na prireditvi v Cankarjevem domu 24. oktobra.

videli nekakšno partikularistično politiko Slovencev in Hrvatov, kar je popoln nesmisel. Jedrsko orožje na jugoslovansko-italijanski meji namreč ne ogroža le Slovenije ali Hrvaške, ampak vso Jugoslavijo! Zato bi morala imeti vsa Jugoslavija z državno politiko vred interes podpirati to akcijo za razbremenitev jedrske nevarnosti v alpsko-jadranskem kotu.

Kaj pa pobude za brezjedrsko cono na Balkanu?

Brez dvoma je to pozitivna ideja, ki jo je Jugoslavija vedno podpirala. Vendar ni dovolj samo lansirati idejo. Treba je pokazati tudi pot do njene uresničitve. Ta pot ni preprosta v razmerah, ko so posamezne balkanske države vpete v blokovske zveze. Menim, da je najbolj gotova pot pretvarjanja Balkana v brezatomsko cono miroljubno povezovanje v skupnih gospodarskih in infrastrukturnih projektih. Zato lahko pozitivno ocenimo pobudo zveznega sekretariata za zunanje zadeve Jugoslavije za srečanje predstavnikov balkanskih držav s temo – tesnejše sodelovanje.

Vse države so pozdra-

novski neenakosti v svetu. OZN je oblikovala celo vrsto novih programov za akcije, dala idejo o novi ekonomski ureditvi v svetu, prispevala h kodifikaciji novega mednarodnega prava... zato ni prav, če se v vrstah mirovnikov včasih skuša razvrednotiti vloga OZN.

Zdaj se pojavljajo nove ideje, kako bi OZN postala bolj uspešna in bi v večji meri odražala – ne le voljo vlad – ampak tudi voljo narodov.

Pojavila se je pobuda o uvedbi »drugega doma«, ki bi ga predstavljali nevladni predstavniki različnih organizacij iz držav članic. Pri tem je še popolnoma nejasno, kako naj bi se ta telesa oblikovala, da ne bi prišlo do manipuliranja, ki bi še bolj zaostrilo mednarodne odnose. Moramo se izogniti preveč poenostavljenim ocenam in podpirati tista prizadevanja, ki so že v teku (ne le v OZN) in v katerih sodeluje vse več znanstvenih ter strokovnih institucij, ki se danes v svetu ukvarjajo z vprašanji miru, razorožitve in razvoja.

Bojana Žokalj-Jesih

Prireditve ob dnevu OZN

Center klubov OZN pri RK ZSMS je poskrbel za številne prireditve ob 24. oktobru in 30-letnici delovanja klubov OZN v Sloveniji. Pravzaprav se je začelo že z mentorskim seminarjem v začetku oktobra, kjer je med drugim tekla beseda o možnostih in nemožnostih delovanja klubov OZN v osnovnih šolah. Sledile so številne okrogle mize na temo svetovnega dogajanja – o procesih emancipacije žena v svetu, o življenju in delu tujih študentov na šolanju v SR Sloveniji, o spremembah v sistemu Združenih narodov. Prav danes popoldne se je v prostorih ljubljanske Srednje ekonomske šole Boris Kidrič na okrogli mizi pogovarjalo o rezultatih dosedanjih razprav o tem, kako napraviti delovanje klubov OZN bolj zanimivo.

Srečanje klubov OZN se bo začelo jutri, 23. oktobra, z otvoritvijo razstave, posvečene dnevu OZN, v prostorih Rdečega križa Slovenije na ljubljanskem Mirju. Popoldne je namenjeno potopisnemu predavanju, večer pa kulturnemu večeru s Pohorje expresom v Gleju.

Slavnostni dan – sobota, 24. oktobra, se začne z zborom na ploščadi Bavarski dvor, od koder bodo zbrani v mirovnem pohodu krenili proti Cankarjevemu domu. Osrednja proslava v Cankarjevem domu je predvidena za 12. uro. Takoj potem pa se začne popoldanski program, za katerega bo poskrbela OK ZSMS Ljubljana Center. V soboto si lahko vsak ogleda več razstav – na razstavnih prostorih Jugobanke, Ljubljanske banke, Združene banke in Centra klubov OZN. S številnimi stojnicami pa bodo mladi prikazali svojo dejavnost na področju vzgoje za mir in mednarodno razumevanje.

Živa Drole

Oscar Arias Sanchez – nobelovec za mir '87

Novica prejšnjega tedna je bila zagotovo sporočilo iz Osla, da je postal letošnji dobitnik Nobelove nagrade za mir kostariški predsednik Oscar Arias Sanchez, ki je po mnenju (in z obrazložitvijo) odbora za podelitev Nobelovih nagrad takorekoč glavni tvorec mirovnega načrta za srednjo Ameriko.

Pet predsednikov držav srednjoameriškega območja je letos avgusta v Gvatemali podpisalo omenjeni mirovni načrt.

Arias Sanchez je premagal imenitne tekmece, nominirance za Nobelovo nagrado za mir. Med njimi so bili najresnejši kandidati: filipinska predsednica Aquinova, Nelson in Winny Mandela ter svetovna zdravstvena organizacija iz Ženeve. Vsak izmed teh si je v svojem delokrogu pridobil svetovni ugled in spoštovanje, odbor pa je ocenil, da

je poudarjanje miru v srednje in južnoameriškem predelu v sedanjem mednarodnem trenutku nadvse pomembno in ga je zato z Ariasom Sanchezom tudi postavil v središče. Kostarika je bila namreč še kratek čas v preteklosti znana kot država s kopico ameriških oporišč in strateškim ozemljem, ki je ZDA omogočalo direktne akcije proti Nikaragvi.

Nova vlada Ariasa Sancheza se je postavila po robu močnim »dolarskim in vojaškim« argumentom Združenih držav Amerike, saj je druga največja dolžnica v skupini držav tretjega sveta. Z nastopom predsednikovanja sedanjega predsednika je v Kostariki zavel nov veter. Njegov mirovni načrt se je začel s prenehanjem podpiranja vojaških operacij zoper države na tem območju in z ustanovitvijo komisij za naci-

onalno spravo v deželah, kjer so huda notranja nasprotja, (komisije naj bi bile pod nadzorom mednarodnih organizacij), hkrati pa se je znotraj tega mirovnega načrta izoblikovala tudi zahteva po ustavitvi pomoči gverilcem v Salvadorju.

Mir v tem delu sveta je mogoče zagotavljati le z dogovorom med prizadetimi državami, brez zunanjega vmešavanja, vendar s podporo mednarodne javnosti, meni Arias Sanchez. Zato ni naključje, da je trčil na nasprotovanje ZDA, pa tudi na nasprotovanje držav, ki sledijo njenemu vplivu. Tako se je podal na evropsko politično turnejo, s katero je dosegel usrežen odmev in končno – vse se je potrdilo v skupni gvatemalski izjavi, oziroma sporazumu.

Poznavalci ocenjujejo, da srednja Amerika še nikdar ni bila bližje miru kot sedaj, s

čimer pa se seveda niti malo ne strinjajo komentatorji v Združenih državah Amerike.

Oscar Arias Sanchez se je rodil v premožni kostariški družini 1941. leta in se je šolal v ZDA ter Angliji. Po osnovnem poklicu je ekonomist in pravnik, doktoriral pa je iz političnih ved. Leta 1964 je stopil v kostariško politično življenje; takoj ko je lani stopil na oblast, pa je izrazil podporo prizadevanjem skupine Contadora, ki jih je prejšnji režim ostro zavračal. Val sprememb, ki ga je sprožila Ariasova dejavnost v tem delu sveta, je torej zadosti močan argument za Nobelovo nagrado. Upati je le, da se bo nadaljeval, saj se še preveč dobro spominimo nekaterih znanih političnih imen nobelovcev, ki svoje nagrade niso opravičili...

B. Ž. J.

O kitajskih reformah

Kitajsko vodstvo se je vse doslej spretno izogibalo temu, da bi natančno opredelilo socializem kitajskih barv in ga tudi speljalo v tirnice sistemskega izvajanja. Prvič po zavrnitvi Mao Zedongove teze o kontinuirani revoluciji in razrednem boju naj bi tokrat socializem na Kitajskem opredelili kot socializem v začetni razvojni fazi. To med drugim pomeni, da ni popoln, se pravi, da naj bi poskusili vse, da bi odstranili ovire; z reformami gospodarskega in političnega sistema naj bi zagotovili nemoten razvoj proizvodnih sil. Številne neznanke naj bi pojasnili prav na 13. kongresu kitajske komunistične partije, ki se začne 25. oktobra in naj bi trajal več kot deset dni.

Kitajski predsednik Li Xi-anian je pred dnevi dejal, da bo kongres pomenil nov in temeljit korak v poglobljeno reform in kitajskem odpiranju v svet. V predkongresnem ogrevanju je bilo med drugim zanimivo, da so bile javnosti v nasprotju z dosedanjimi kongresi dostopne razmeroma vsebinske informacije, čeprav so partijski aktivisti ničkolikrat ponovili oguljeno frazo, da bo kongres potrdil smernice III. plenuma iz leta 1978, ko je Deng Xiaopingova zasnova zmaga nad postmaoistično Hua Guofenga. Prav takrat je kitajsko partijsko in državno vodstvo smernice razvoja postavilo na trdnješe teoretične temelje, skladno s štirimi poglavitnimi načeli: predanosti socialistični usmeritvi, ljudski demokratični diktaturi, vodilni vlogi kitajski KP in marksizmu-leninizmu ter Mao Zedongovi misli.

obenem pa naj bi le-ta pomenil tudi osnovo reforme političnega sistema. O vsebini samega referata je menda tekla široka razprava, v kateri naj bi sodelovalo več kot 5000 ljudi. Kitajski uradni viri so med drugim poudarili, da naj bi kongres pomenil tudi odločen preobrat pri kadrovskem pomlajevanju partije, hkrati pa niso pozabili poudariti, da se bo tega, letos nedvomno najpomembnejšega, kitajskega dogodka, udeležilo 1936 izbranih članov partije in da je menda več kot polovica mlajša od 55 let. Pozornemu opazovalcu ni ušel tudi podatek, da bodo med delegati tudi predstavniki Tajvana in 200 predstavnikov narodnostnih manjšin. Nedavni dogodki na strehi sveta – Tibetu so namreč znova aktualizirali kitajsko politiko do številnih narodnostnih manjšin, prav tako pa je k navzočnosti predstavnikov Tajvana prispevala tudi odločitev tajvanskih oblasti, da bodo dovolile obisk svojih državljanov na Kitajsko.

Kar zadeva tisti del referata, ki bo govoril o kitajskem socializmu v začetni fazi, velja poudariti, da v tem razvojnem procesu ne bodo izključili vzporednega delovanja socialističnih in nesocijalističnih oblik gospodarjenja, kot so npr. zasebna lastnina, profit, delnice. S tem naj bi storili najmanj dvojno: odgovorili naj bi vsem tistim, ki trdijo, da Kitajsko na tej razvojni stopnji ne more naprejš, ne da bi preživela kapitalistično fazo. Hkrati gre tudi za poskus zavrnitve tistih, ki zagovarjajo usmeritev v levo oziroma vračanje v centralizem, ki naj bi pomenil poglavitno oviro za reforme in napredek.

sov temelječih na družbeni lastnini, zatem tudi oblikovanju pravnega reda, ki je doslej dopuščal premnoge praznine. Tako so npr. nejasnosti glede ustanavljanja mešanih podjetij in družb velikokrat botrovale zbegamosti tujih partnerjev, ki so v kitajsko gospodarstvo želeli vlagati. Med pomembne naloge na kongresu pa bo bržkone sodila debata o ločevanju partije od države na vseh ravneh, kar naj bi pomenilo tudi večjo samostojnost gospodarskih subjektov. Več kot očitno se je doslej izkazala tudi potreba po poenostavitvi organizacije države in državnega aparata, nič manj pa seveda tudi partijskega.

Kot je moč razbrati iz objavljenih predkongresne literature, bo poseben sklop vprašanj na 13. kongresu največje komunistične partije s 46 milijoni članov namenjen političnim reformam. Te reforme naj bi po besedah kitajskega premierja in v. d. sekretarja kitajske partije Zhao Zyanga potekale v dveh smereh. Prva naj bi pomenila ohranitev stabilnosti in enotnosti države pod vodstvom partije, druga pa naj bi pomenila postopno ločevanje države in partije. Pogosto je bilo mogoče zaslediti sklep, da pomeni prav reforma odnosov znotraj partije poglavitni del vseh reform. Ob tem pa bo šlo najverjetneje za takšno koncepcijo prihodnjega razvoja partije, ki ne bi dopuščala prevlade, ki bi utegnili sprožiti

usodne frakcijske boje. Ob kitajski ogromnosti in mnogoplastnosti utegne namreč nekje nek ukrep na drugem koncu doseči nekaj povsem nasprotnega od pričakovanega učinka.

Z bližajočimi se dnevi kongresa pa se tako znotraj kot zunaj Kitajske stopnjuje tudi ugotovitev o možnih novih imenih v partijskem in državnem vodstvu, npr. o napovedanem odhodu največje avtoritete 83-letnega Deng Xiaopinga, o novem partijskem šefu in premieru in podobno.

Sporna so nekatera imena

Kljub nekaterim špekulacijam ostaja na dlani, da je pragmatični Deng kitajski partiji in državi še kako potreben, kar pomeni, da osta-

ja, čeprav še ni jasno, ali bo zadržal funkcijo predsednika centralne vojaške komisije. Deng je namreč doslej izjavljal, da bi rad odšel s položaja, s tem pa je bržkone želel pospešiti proces kadrovskega pomlajevanja. Odšli naj bi torej tisti revolucionarji, ki so starejši od njega in nikakor ne želijo zapustiti svojih stolčkov. Dengove izjave so najverjetneje pomenile posredno kritiko najmanj dveh, ki pa se oba blizata devetdesetem letu starosti. Gre za predsednika disciplinske partijske komisije Cen Yuna in predsednika stalnega komiteja vsekitajskega kongresa ljudskih predstavnikov Peng Čena.

Prav tako ni skrivnost, da je tudi premier in v. d. kitajske partije Zhao Zyang večkrat izjavil, da bi raje zadržal

funkcijo premierja in da naj bi na mesto generalnega sekretarja izvolili koga drugega. Kot kaže, pa se bo moral tudi on ukloniti partijski volji, kar je med drugim potrdil tudi sam Deng. Dal je namreč vedeti, da je izbran že tudi nov premier, bojda iz mlajše generacije.

Karkoli že se bo dogajalo na 13. kongresu kitajske partije, je očitno, da bo prihodnji uspešni razvoj kitajske družbe v marsičem odvisen od tega, koliko bo partija sama sebe sposobna reformirati in koliko bo domete teh reform sposobna prenesti na vsa druga področja življenja in dela. Glede na dejstvo, da naj bi reforme v največji meri izpeljal tisti, katerim se namenjene, pa to najbrž ne bo niti najmanj enostavno.

Miha Lamprecht

Referat – vir bistvenih sprememb?

Temelj za delo kongresa bo nedvomno referat, ki ga bo prebral Deng Xiaoping,

Teme so pomembne

Med obravnavanim bodo posebno pozornost namenili graditvi produkcijskih odno-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

New York: Jugoslovanski veleposlanik na sedežu Združenih narodov Dragošlav Pejić je ob že četrti izvolitvi naše države za nestalno članico Varnostnega sveta ZN dejal, da pomeni ta izvolitev priznanje za našo dosledno neuvrščeno politiko in prispevek k delu svetovne organizacije. Po njegovih besedah je to hkrati tudi potrditev njenega ugleda v združenih narodih.

Atene: Zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević je sklenil dvodnevni obisk v Grčiji. Po sklepnih pogovorih z gostiteljem zunanjim ministrom Papuljasom je našega zunanjega ministra sprejel še grški premier Papandreu. Obe strani sta med drugim izrekli zanimanje za poglobitev dvostranskega sodelovanja, precej pozornosti pa sta namenili sodelovanju na Balkanu, zlasti pa jugoslovanski pobudi za sklic balkanske ministrske konference v Beogradu.

Bagdad–Teheran: Položaj v Zalivu se je nanovo zaostril po ameriškem napadu na iransko naftno ploščad. Iranski predstavnik v Združenih narodih Korasani je incident označil kot odkrito ameriško vojno napoved Iranu, na kar bodo Iranci ostro odgovorili.

Opazovalci v Združenih državah izražajo prepričanje, da najnovejši incident ni bil končni med ameriški in iranskimi silami na območju Zaliva. Predsednik združenih štabov ameriške armade Crow je prepričan, da bodo Iranci izvedli protiudarec.

Washington: Indijski premier Radživ Gandhi se mudi na uradnem obisku v Washingtonu, kjer naj bi ga sprejel tudi predsednik Ronald Reagan. Poleg bilateralni naj bi pozornost namenila tudi položaju v južni Aziji.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Mir in sodelovanje

Jugoslovansko-italijanski odnosi skozi štirideset let

Odnosi med Jugoslavijo in Italijo so bili v času po drugi svetovni prava trnova pot, danes pa so v Evropi in v svetu nedvomno vzor meddržavnih stikov v znamenju miru in medsebojnega sodelovanja.

Prvi korak na poti urejanja odnosov med dvema jadranskima sosedama je bil podpis Mirovne pogodbe februarja leta 1946 v Parizu. Uresničena je bila sicer septembra istega leta, ko so se na naše vojaške enote pomaknile najbližji zahodu, skorajda do Trsta in Gorice; Gorica je po mirovni pogodbi pripadla Italiji, ustanovljena pa je bilo takojmenovano Svobodno tržaško ozemlje z dvema »conama«: dono A pod anglo-ameriško vojaško upravo, cono B (njeno središče je bilo Koper) pa pod jugoslovansko vojaško upravo. Potrebno pa je brž reči, da so v tej coni oblast predstavljali večinoma organi ljudske oblasti, ki je, kot drugo po Jugoslaviji, nastajala že med vojno. Svobodno tržaško ozemlje pravzaprav ni zanimalo ne tedanjih zavznikov, ne Italije, pa tudi ne Jugoslavije, čeprav se je do priprave na morebitno ustanovitev te nove države obnašala veliko bolj pošteno in korektno kot Italija. Že pri uresničevanju postavk Mirovne pogodbe je torej po-

stajalo jasno, da bo za vse dobra rešitev dosežena samo tedaj, ko se bosta sosednji deželi sporazumeli neposredno.

Neprijetni dogodki pa so se vrstili: spomladi leta 1952 so Velika Britanija in Združene države preprosto privolile v to, da pride v Trst (ki tedaj seveda ni spadal k Italiji) določeno število italijanskih upravnih funkcionarjev; Jugoslavija je kajpak brž reagirala s tem, da sta republiki Slovenija in Hrvaška poslali na ozemlje cone B (kjer sta bila koprski in bujski okraj) svoje svetovallce; znanega oktobra 1953 leta pa sta se italijanska in jugoslovanska vojska znašli ob meji, druga proti drugi, pripravljeni za spopad. Tedanji italijanski ministrski predsednik Pella je namreč, očitno ob podpori Velike Britanije in Združenih držav, uradno in grobo potrdil, da italijanska vlada še zmerja računa na takojmenovano cono B: Jugoslavija tako nasilnega dejanja, ki je dišalo že po žalitvi, kajpak ni mogla sprejeti. Na meji je bilo napeto. Položaj

je – bil tak, da so ga ocenili kot nevarnega navsezadnje za vso Evropo.

Modra odločitev

»Oktober 1953« pa je bil hkrati (zgodbina se pač ponavlja) tudi začetek nove poti med dvema deželama. Na dlani je bilo, da zaostrovanja in morebitni spopad ne bi pomenili rešitve; preostala je kajpak možnost pogajanj, ki so pripeljala do znanega Londonskega memorandum, podpisanega septembra 1954 leta in uveljavljenega mesec dni pozneje. Podpisala sta ga predstavnik Jugoslavije in Italije, potrdila pa delegata Velike Britanije in Združenih držav. Sovjetska zveza (Stalin je medtem umrl) je kmalu zatem privolila v rešitev, ki jo je nakazal Memorandum. Trst je namreč pripadel Italiji, Jugoslavija pa je dobila še nekaj ozemlja na območju takojmenovanih »miljskih hribov«.

Londonski memorandum je resnično predstavljal korenito spremembo v odnosih

med dvema jadranskima sosedama. Potreba po čvrstem in dolgotrajnem miru, navsezadnje ne le v korist Jugoslavije in Italije, je bila sprejeta ne le kot načelo, marveč tudi kot domala naravna nuja. S to listino seveda niso bila rešena še številna vprašanja med dvema deželama, dokument pa je nedvoumno nakazoval pot pogajanj.

Poglavitno vprašanje je do Londonskega memorandum bila meja med dvema državama, zlasti pa seveda takratna, kot se je imenovala, »demarkacijska črta« na območju Svobodnega tržaškega ozemlja. Jugoslavija je tedaj pošteno sprejela določitev meje po Londonskem memorandumu kot dokončno rešitev takorekoč »de jure in de facto«. Italija pa je žal začela, kot se je brž pokazalo, spet zapletati. Londonski memorandum, menda ni določal »dokončnosti meje«; očitno je postalo, da bo treba doseči še en sporazum, ki naj bi enkrat za vselej odpravil problem meje.

Osimski sporazumi – celoviti

Tako je prišlo do Osimskih dogovorov, podpisanih novembra 1975 leta. Ti so končno predstavljali »celovit« in dokončen sporazum. Osimi je danes živ v vsej politiki dveh jadranskih sosed. Njegovo geslo sta mir in sodelo-

vanje. Osimski dogovori kajpak povsem ustrezajo naši politiki neuvrščенosti, katere prvi izraz so zlasti dobri odnosi s sosednjimi deželami.

V obdobju med Londonskim memorandumom in Osimskimi sporazumi je bilo sprejetih kar 34 meddržavnih dogovorov; po Osimu pa še 16, med njimi Videmski, ki je med dejansko odprlo Zgodovinsko pomembno je bil tudi obisk predsednika italijanske republike Saragata in nato predsednika Tita v Italiji. Potrjeno je, da sta predsednika na pogovorih v Rimu leta 1973 složno ugotovila, da z zaupanjem lahko sprejmeta sklepi sporazum.

Dolg do manjšin

Med pomembnejšimi vprašanji, ki so ostala neresena, so še vedno manjšine. Nekdanja Mirovna pogodba jih je komaj omenjala, Londonski memorandum je bil že bolj izčrpen. Osimski sporazumi so poudarili potrebo po »maksimalni« zaščiti tako slovenske skupnosti v Italiji, kot seveda italijanske v Jugoslaviji. Problemi so danes pri izvajanju te zaštite. Vemo, da italijanske oblasti še zmeraj »delijo« Slovence v Italiji med tržaške, goriške in videmske Slovence. Slednji, ki so pod Italijo že 120 let, naj bi kajpak uživali kar najmanj manjšinskih pravic.

Še bodo potrebna prizadevanja, da bi se premostilo zakoreninjene poglede preteklosti. Manjšina, se pravi skupnost, je lahko samo ena, njihove javne šolske in pravne pravice pa bo, upajmo, zaščitil zakon o globalni zaščiti.

Med Jugoslavijo in Italijo še ni sporazuma o vrnitvi kulturnih dobrin, prav tako pa ni dogovora, ki naj bi kulturno sodelovanje med sosedoma povzdignil na sodobnejšo in še intenzivnejšo raven. Prav tako so pomanjkljivi, ne glede na občasne rezultate, odnosi na področju gospodarskega sodelovanja. Količinsko so sprejemljivi, čeprav so nekoliko statični, odločno premalo pa so razvite takojmenovane višje oblike sodelovanja, čeprav o njih nenehoma govore tako predstavniki Italije kot Jugoslavije.

Razvoj vsekakor je, čeprav na nekaterih področjih ni dovolj učinkovit. Razumljivo je, da čez noč stvari ni mogoče spreminjati. Bistveno pa je, da so vsa prizadevanja odločno usmerjena naprej in da je pot nazaj domala na vseh področjih že zaprta. V Italiji so še zmeraj pojava, s katerimi se kajpak ne strinjamo, so pa to bolj prasko kot pa uradna politika; toda današnji odnosi so vse nekaj drugega, kot so bili prvi povojni. Pravzaprav so lahko resnični vzor.

Miro Kocjan

Njunih šestdeset skupnih let

Sernčeva domačija na Bezeni med prvimi partizanskimi postojankami leta 1941

Nenavadno vroč in lep jesenski dopoldan je bil, ko sem se bližal Sernčevi domačiji, skriti med krošnjami sadnega drevja. Okrog hiše je živahno in vse tako, kot pred leti, ko sta bila Tilčka in Jožko še kos tudi težkemu kmečkemu delu.

Na dvorišču se šopirijo purani, v hlevu ovce in kure, pred hišo pa najdem složno sožitje psov in mačk...

Sernčeva mama me takoj ne spozna, dolgo me že ni videla, se opravičuje za svojih osemdeset let poskoči kot mlad deklič za trenutek nazaj v kuhinjo, odkoder je pravkar prišla. Pripravljam kosilo, zaslišim iz kuhinje, za najin praznik pričakujeva danes še en obisk, pa tudi »ta mladi« iz Maribora pridejo. O, toliko časa pa bom poleg kuhe že imela, da bova malo poklepetala...?

Medtem pride z dvorišča še gospodar Jožko, prava pohorska grča, ki pri petinosemdesetih opravi še marsikatera kmečka opravila.

Sernčeva sta pred nedavnim praznovala visok jubilej – biserno poroko ali 60 let, kar sta si obljubila večno zvestobo in sklenila, da bo sta drug drugemu pomagala v dobrem in slabem. Njun zakonski sklep sta v medsebojnem spoštovanju, ljubezni in strpnosti v življenju, tudi dosledno izpolnjevala, tako v hudih kot lepih dneh njune zakonske skupnosti.

Dom številnih pomembnih aktivistov

Tilčka izhaja iz napredne in zavedne delavske družine Jezernikovih iz Spodnjega Smolnika, Jožko pa iz trdne pohorske kmetije, po domače Maratove na Smolniku. Oboji so bili rodoljubni in pošteti, povezani z narodnoosvobodilnim gibanjem že od samega začetka 1941.

K Sernčevim so že v stari Jugoslaviji prihajali ruški rodoljubi in komunisti. Tu so »kot čebelarji« večkrat praznovali delavski praznik 1. maj.

Ko se je začela vojna, sta se Sernčeva takoj povezala z narodnoosvobodilnim gibanjem in OF. Tilčkin brat Franc Jezernik je bil med prvimi ruškimi borci (padel kot borec II. čete Pohorskega bataljona 8. januarja 1943).

»Začeli smo organizirati akcije za zbiranje orožja, sanitetnega materiala, zdravil – skratka vsega, kar je prvimi partizanom prav prišlo – tudi članarino za OF smo pobirali,« pripoveduje Tilčka. »Vsi organizirani aktivisti smo imeli svoja ilegalna imena, mi smo bili Zemljiči. To je bilo zaradi varnosti

nujno potrebno«, dopolni Jože.

Sem so prihajali Milena in Jožko Knifič, Zdravko Terpin, Rudi Piščanec, ki je na tem območju tudi začel z organiziranjem aktivističnega dela, Miha Pintar-Toledo, Franc Jezernik, stari Šarh – o katerem se Tilčka spominja, da je vselej prosil med za bolne partizane. Imel je veliko palico, v katero je vrezoval datume svojih pomembnejših dogodkov (izselitev njegove družine in druge). Tako je njihova hiša postala pomembna partizanska postojanka v tem kraju.

»Postajalo pa je vse bolj nevarno«, nadaljuje Tilčka. »Hiša, čeprav skrita med drevjem, je blizu ceste in naselja, zato so začeli Nemci pogosto prihajati sem gor. Zalotili bi radi partizane, ali našli kaj sumljivega, da bi nas zaprli.

Za pretvezo so kužovali sadje in pijačo, po katero so šli kar sami v klet, misleč, da bodo v njej kaj našli. Tu so pili in s kozarci vzklikali Heil Hitler, pri tem pa grdo gledali moža, ki jim po njihovo ni pritegnil.

Nisva jih izdala...

Nekega dne so moža odpejali, ga zaprli in zasliševali. Čez nekaj časa so poklicali še mene, me zasliševali in rekli, naj še jaz povem svoje, čez, mož je že vse priznal. Takšna je bila njihova meto-

da, vendar nobeden izmed naju ni ničesar priznal. Potem so naju pustili domov in naju seveda stalno nadzorovali. Kasneje so Nemci začeli (dvakrat tedensko) opravljati redne racije pri njim sumljivih in narodno zavednih prebivalcih.

Racij smo se bali, zato smo vsakič na ta dan vzeli najnужnejše stvari in se skrili v gozd nad hišo.

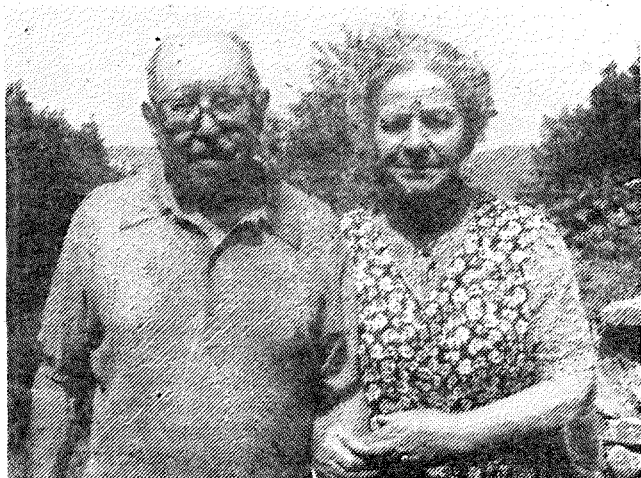
Kajpak je naše sodelovanje s partizani teklo naprej, le še bolj previdni smo morali biti. Veliko so pripomogli tudi dobri in zanesljivi sosedje, s katerimi smo ves čas vojne držali skupaj, saj v našem koncu, pa tudi na Lobnici, ni bilo izdajalcev.

Vso vojno smo bili redno povezani tudi z znano in pomembno partizansko postojanko na Maratovi domačiji na Smolniku – rojstnim domom mojega moža. Spominjam se, nadaljuje Tilčka, »da sem morala tja gor spraviti ponarejeno legitimacijo, za Miha Pintarja-Toledo. To je bila zelo tvegana naloga. Tja gor je zelo daleč, v Rušah in okolici pa je bilo v tem času ogromno nemške vojske. Kljub vsemu sem svojo nalogo v redu opravila.

Veliko dogodkov bi še lahko povedala iz tistih težkih in grozotnih vojnih let, vendar zdaj ne morem dovolj zbrana; bova kdaj drugič vse dopolnila,« je dejala in spet smuknila v kuhinjo, da pričakovanim gostom ne bi česa prismodila.

Skupna leta tečejo

»Niso nas pozabili tisti, ki smo jim med vojno pomaga-

Tilčka in Jože Sernec – veliko potrpljenja in medsebojnega zaupanja, pa v sreči doživijo tudi šestdeset skupnih let.

li,« se oglasi iz kuhinje. »Pridejo nas obiskat in takrat se spet obudijo grenki, pa tudi lepo spomini...«

Po osvoboditvi se je življenje na Sernčevi domačiji počasi normaliziralo. Jože je delal v Tovarni dušika in temu delovnemu kolektivu ostal zvest štiri desetletja – do svoje upokojitve. Tudi doma mu ni manjkalo dela. Najraje pa je hodil na lov, ki ga še danes ni docela opustil, saj je to njegov edini in najljubši konjiček.

Tilčka je bila po vojni velikokrat zdoma, ker je aktivno delovala v številnih družbenopolitičnih organizacijah v Rušah in na Bazeni, čeprav je imela doma dela čez glavo. Pravita, da se je življenje sedaj umirilo, da pa imata raznih kmečkih opravil še vedno dovolj. Brez dela, pravita, tako ali tako ne bi vzdržala.

Sin Jože živi v Rušah, hčerka Darinka pa v Mariboru. V posebno veselje so jima njuni štirje vnuki, imata pa že tudi tri pravnuke.

Skrb zanju je prevzela hčerka, ki ju vsak dan obišče in prinese, kar potrebujeta.

Dan pred biserno poroko so ju obiskali tudi predstavniki družbenopolitičnega življenja ruške občine in člani Zveze združenj borcev iz Ruš in Smolnika, jima ob jubileju iskreno čestitali in podarili skromna darila.

»Srečna in vesela sva, da sva dočkala toliko let skupaj,« pravi Tilčka, Jože pa ji z nasmehom prikima. »Najina želja je, da bi bila tudi v prihodnje še vsaj toliko zdrava kot sva danes in da bi se kmalu v hišo naselili mladi in nadaljevali najino delo...«

Ivan Bučak

Pismo iz Beograda

»Iščem sodelavce moje matere, ki so jo ubili črnorokci,« mi je napisal meni doslej neznani polkovnik Vlado Hočevar

»Nekdo mi je omenil, da v knjigi Po sledovih črne roke opisujete tudi umor moje mame Angele Hočevar in sestre Tončke Hočevar iz Škocjana pri Novem mestu. To sem omenil generalu Ivu Tomincu, ki mi je hitro preskrbel knjigo. Žal pa med vsemi grozotami, ki jih dokumentarno opisujete, nisem zasledil zapisa o tem umoru. Imam namreč izvod, tiskan leta 1975 in ne vem, ali se morda informacija nanaša na neko dopolnjeno izdajo.

Zel bi Vam bil hvaležen, če me lahko usmerite, kje bi našel kaj napisanega o tem umoru. Na novomeškem sodišču sem se sicer bežno seznanil s spisom o sojenju škocjanskemu župniku Ignaciju Škodi, toda iz teh dokumentov je razviden le zločin, ne pa tudi ilegalno delo moje matere in sestre. Iščem borce, ki so z njo sodelovali. Doslej mi ni uspelo dobiti niti enega. Jaz takrat nisem imel niti dvanajst let. Spominjam se nekaterih imen, ki jih je omenjala mati, toda vsi zanikajo, da bi bili povezani z našo družino. Smo pač pozabljeni. Glejte, ime matere in sestre sta vklesani v spominsko obeležje v Škocjanu, toda ko so postavljali spomenik, me o tem sploh niso obvestili, niti o odkritju obeležja. To me boli.

Po vojni sem opravil nižjo kmetijsko strojno šolo, nato kot republiški stipendist Zvezno kmetijsko strojno šolo, šolo artilerijskih rezervnih oficirjev, potem pa vojno tehniško akademijo. Vseskozi se bil odličnjak. Trenutno delam v Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo. Lani sem objavil knjigo »Privreda u opštenarodnoj odbrani«...

★ ★ ★

Tovariša Hočevarja sem obvestil, da o tem zločinu v Škocjanu res ni ničesar zapisanega v prvi izdaji knjige Po sledovih črne roke. Obenem sem mu v pismu sporočil, da jaz sploh nisem vedel, da je Angela Hočevar imela sina. Več ur sem zbiral podatke v Škocjanu, pa mi to ni nihče omenil. Nihče ga ni omenil med preiskavo proti župniku Škodi. Toda zaradi opisa tega zločina je na Bledu završalo, pa tudi v CK ZKS in pri meni doma.

Odlomek iz knjige (str. 561, II. in III. izdaja) je takle: »Ivan Sušteršič, rojen 4. februarja 1915. leta v Stari vasi pri Škocjanu, je bil pred vojno štiri leta za hlapca pri škocjanskem župniku Ignaciju Škodi. Med vojno je bil župnik Škoda organizator bele garde v Škocjanu, Sušteršič pa je napredoval v domobranskega oficirja in bil poveljnik domobranske postojanke v Tržiču. Župnikova brata Evgen in Franc Škoda sta kot domobranca 1943. leta padla v Kočevju. Po vojni je bil župnik Škoda v Novem mestu obsojen na 20 let zaporu, a je bil 1955. leta pomiloščen. V obtožnici proti Škodi je bilo med drugim rečeno:

»Pri Škodi je bila javka čr-

ne roke, od njega so dobivali navodila. Konec marca 1944. leta je povabil svojega bivšega hlapca Ivana Sušteršiča, domobranskega poročnika, na kosilo in mu ob tej priliki povedal, kateri ljudje so v Škocjanu najbolj nevarni domobranstvu. Tako je ovdil Pavla Zupeta, Ivana Lovšeta, Alojza Zupeta, Karla Durjavo in Ivana Novšaka. Škoda je Sušteršiču rekel, da je vse te ljudi treba spraviti s poti.

Bivši župnikov hlapec in poznejši domobranski oficir je na procesu proti Ignaciju Škodi nastopil kot priča. Izjavil je:

»Domobranski obveščevalni center v Novem mestu je 14. marca 1944. leta poslal patroljo v Škocjan z nalogo, da aretira 43-letno kmetico Angelo Hočevar in njeno 23-letno hčerko Tončko iz Zalo-ga pri Škocjanu (med vojno sta stanovali v Škocjanu). Patrolja, ki jo je vodil poročnik Jože Mavec, se je najprej zglasila pri župniku Škodi v župnišču. Slišal sem, kako je Škoda dejal patrolji, da je treba na vsak način te ženske odstraniti s sveta in da se mu bo v tem primeru odvalil kamen od srca, ker so te ženske 100% odstotno za OF in zelo nevarne.

Patrolja je odšla in na župnikov nasvet v bližini Dolenje Stare vasi umorila Angelo in Antonijo Hočevar ter ju oropala. Za plašče so se domobranci med seboj stekli.

Po umoru teh žensk mi je Škoda rekel, da so dobro storili, ker so ju ustrelili, samo

Polkovnik JLA Vlado Hočevar

to bi morali storiti še kje drugje.

★ ★ ★

Tedaj sem ta zločin opisal v tem časopisu (pred dvanajstimi leti), nekdo z Bleda pa ga je poslal v objavo Komunistu, me citiral, na koncu pa zapisal, kdo je tega zločinca župnika Škodo poslal za župnika na Bled. Ko so člani ZB NOV na Bledu zvedeli, da je bil blejski župnik organizator be-ga in da je tja prišel naravnost iz zaporu (deset let je bil v zaporu), so pri priči zahtevali, da se izžene iz tega turističnega krajja. Menda so ga hoteli kar odnesti iz blejskega območja in »podariti« Radovljici.

Župnik Škoda je ob tem imel precej nevšečnosti. Preko verske komisije je napisal za tednik Komunist odgovor in se pač branil obtožb in jih skušal vsaj omiliti. Zaradi razburjenja v radovljiški občini so me poklicali v CK ZKS, kjer me je sprejel Milan Meden, sedanji glavni urednik Ljubljanskega

dnevnika. Vprašal me je, če so moji podatki v knjigi točni, in pokazal odgovor župnika Škoda za Komunist. Zadržal sem, da je o tem zločinu ohranjeno poročilo Komisije za ugotavljanje vojnih zločinov in zločincev in da imajo na novomeškem sodišču o tem zajeten spis, ker so mu sodili po vojni. Izrazil sem mnenje, da ga sodišče ni ob-sodilo na smrt izključno le zato, ker je bil duhovnik.

Tovariš Meden me je vprašal, če lahko zberem še kaj več podatkov. Odgovoril sem mu, da je teh dovolj v Novem mestu. Dal mi je kopijo Škodinega odgovora za Komunist in dejal, naj čimprej napišem odgovor na te trditve.

Ves zbežan sem se privlekel domov in takoj telefoniral novomeškemu sodišču. Predsedniku okrožnega sodišča sem povedal, da nujno potrebujem pomoč. Rekel mi je, naj pridem jutraj k njemu. Zdaj sem bil že boljše volje.

Predsednik sodišča je naročil spis, nato pa sva bila štiri ure sama v pisarni. Nihče naju ne bi smel motiti. Obračal je liste in mi tolmačil pravno vrednost dokumenta. Ignacij Škoda se je namreč po izreku sodbe pritoževal in izbral vse pravne možnosti. To je trajalo več let, ko je bil že v zaporu, najprej nekaj časa v Begunjah, kjer so bili zaporji med vojno in nekaj časa po vojni. Nazadnje je napisal prošnjo za pomilostitev. Odsedel je polovico kazni.

Ko sva s predsednikom končala, mi je izročil kopije vseh pomembnih dokumentov, za Komunist pa sem napisal štiri strani. Odsesel sem jih Medenu v CK ZKS,

od tam so jih poslali republiški verski komisiji, ta pa župniku na Bled. Kmalu so mi sporočili, da Škoda ne želi objave svojega ugovora, niti mojega, zato od vsega tega nikjer ni bilo več objavljeno. Na Bledu so sklicali sestanek članov ZB NOV in družbenopolitičnih delavcev, na katerem sem jim pojasnil, kako je s to zadevo in kaj vse sem še zvedel na sodišču. Sčasoma se je vihar utišal, župnik Škoda pa je umrl pred nekaj leti.

★ ★ ★

Vlado Hočevar mi je sporočil tudi tole:

»Moja mati ni bila poročena in ne vem, kdo je moj oče. V mladosti sem bil ministrant v cerkvi, kjer je maševal Škoda. Obenem sem bil mamin kurir in raznašal partizanski tisk in pošto. V času, ko so odpeljali mamo in sestro, so me zaprli pri cerkveniku (organistu). Spominjam se, kako je Škoda med pridigami udrihal čez partizane in sodelavce ter javno omenjal mojo mamo. Bil je prepričan, da je z njeno smrtjo rešil mojo dušo in da bom postal duhovnik.

Potem sem odšel v Novo mesto v Seidlov mlin k teti in stricu Jožefi in Jožetu Lumpert. V tej družini je bilo pet otrok. Tu sem opravil nižjo gimnazijo, zdaj pa sem diplomirani strojnik. V JLA sem doslej opravljal vrsto pomembnih dolžnosti, med drugim sem bil tudi generalni direktor v delovni organizaciji »ZRAK« v SR BiH.

No, vesel bom, če se mi bo kdo javil od znancev naše družine.

Jože Vidic

Ob letošnjem največjem preizkusu naše obrambne pripravljenosti

Vaja Jesen '87 se je začela

Te dni poteka na območju Primorske, Notranjske in Dolenjske združena taktična vaja Jesen '87. Po letu 1974 je to prva tako velika vojaška vaja v Sloveniji. Ne gre za noben poseben dogodek, ampak so bile vse te dejavnosti načrtovane v srednje-ročnih načrtih in načrtih dejavnosti s tega področja v letošnjem letu. Ker v vaji sodelujejo vse sestavine SLO, so v njenem načrtovanju sodelovali predstavniki JLA, teritorialne obrambe Slovenije in predsedstva Slovenije.

Temeljno vodilo vaje je, da ima vsak naš občan in delovni človek svoje mesto v naši zasnovi SLO in DS.

Enote JLA, ki sodelujejo

na vaji, so na terenu že od začetka meseca in so se na vadbenih prostorih temeljito pripravljale za svoje dejavnosti. Njihova priprava je bila še posebej temeljita, ker so v njih predvsem vojaki, ki so šele septembra oblekli vojaško suknjo, poveljujejo pa jim v glavnem starešine, ki so lani ali letos končali vojaške šole in akademije.

Enako temeljito so se za vajo pripravljale enote teritorialne obrambe, le da so prišle na teren nekaj dni pred začetkom vaje. Iz teritorialne obrambe Slovenije so v vajo vključene enote in štabi iz občin Cerknica, Ribnica in Kočevje, kjer bo tudi težišče vaje. Poleg njih pa so

deluje tudi enota TO Lado Mavsar-Ronko iz Ljubljane, delo na terenu pa koordinira štab TO ljubljanske pokrajine.

Prebivalci krajev, kjer so enote JLA in TO, so njihove pripadnike sprejeli z odprtimi rokami. Kmalu se je med njimi razvilo pristržno sodelovanje. Tako so pripravili številne partizanske mitinge, kulturne prireditve in športna srečanja. Vojaki in teritorialci pa so prebivalcem pomagali pripraviti drva, pospraviti polja, v Sodražici pa so jim pomagali porušiti tudi stari gasilski dom, ki je postal nevaren za okolico. Prav presenečeni pa so bili pripadniki ene izmed enot

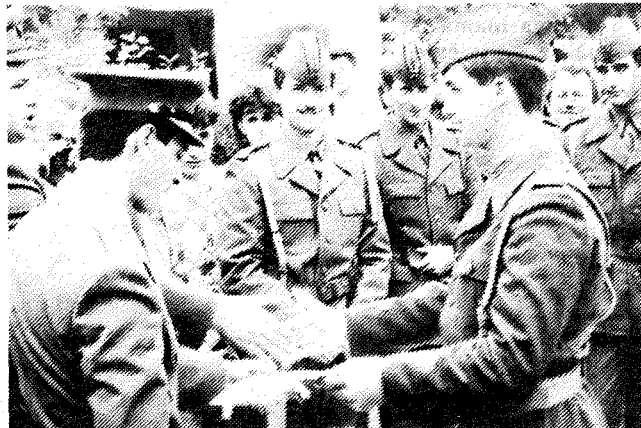
TO, ko so jim domačini, kljub temu, da imajo enote dovolj hrane, spekli domače kruh v pravih kmečkih pečeh.

Poleg vseh drugih zanimivih dogodkov na vaji bo prav gotovo pritegnil posebno pozornost preizkus delovanja zdravstvene službe v takšnih razmerah. Poleg vojaške sanitete bodo sodelovale tudi civilne zdravstvene ustanove, saj skupaj tvorijo našo saniteto. Delo zdravstva si bodo ogledali tudi drugi slovenski medicinci, prišli pa bodo tudi iz vse Jugoslavije. Ta vaja pa je svojevrsten preizkus znanja pripadnikov šole za rezervne oficirje sanitetne usmeritve, ki deluje v okviru vojaške medicinske akademije v Beogradu in so v enotah JLA nadomestili tovrstni kader, ki ga sicer tvorijo rezervisti.

B. K.

Dan, ki se ga spominjaš vse življenje

V prvih dneh oktobra je bilo v večini vojašnic pa vsej naši domovine slovesno. Nova generacija vojakov JLA je namreč slovesno zaobljubila, da bo tudi z lastnim življenjem varovala našo neodvisnost in ozemeljsko celovitost. Naša sodelavca Milan Glavonjič in Petar Nikolić sta se udeležila tega slovesnega dejanja v Ribnici in Ilirski Bistrici.

V Ribnici so se mladi vojaki zaobljubili pred spomenikom padlih žrtev. Tega slovesnega dejanja so se poleg staršev, sorodnikov in prijateljev udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij občin Ribnica in Kočevje, pionirji, mladina in drugi. Kot vsakič pa so prišli tudi predstavniki skupnosti borcev prve slovenske artilerijske brigade. V imenu ribniške občine je mlade vojake pozdravil sekretar tamkajšnje mladinske organizacije Stane Hafner, v imenu kočevske pa Alojz Šešek, spregovorila pa sta tudi Franci Žvipelj in Vaso Predojevič.

Oktober – mesec protipožarne varnosti

Pomerili so se najmlajši in najstarejši

Najmlajši, najstarejši, pionirji, pionirke in veterani gasilci so se pred dnevi zbrali v Ribnici na republiškem tekmovanju. Za več kot tisoč tristo tekmovalcev iz 115 ekip iz vse Slovenije je bilo to sklepno dejanje pred 11. kongresom Gasilske zveze, ki bo prihodnje leto v Celju.

Organizatorji so vložili veliko truda in dobre volje, da bi tekmovanje vsestransko uspelo. Potekalo je na stadionu vojašnice narodnega heroja Mirka Bračiča in je minilo v pravem športnem duhu, gasilci pa so pokazali veliko znanja, tako pri obvladovanju tehnike, kot pri priložitostnih vajah. Poleg tekmovalnega dela imajo ta tekmovanja še drug, širši pomen – medsebojno spozna-

vanje in izmenjava izkušenj.

Po besedah Branka Božiča, predsednika republiške Gasilske zveze, je to predkongresno tekmovanje prostovoljnih gasilskih društev zajelo domala vsak kraj v Sloveniji. To kaže, da je gasilstvo v krvi vsakega Slovenca in da je dejavnost priljubljena, pri vseh starostnih kategorijah, saj je razlika na tekmovanju v Ribnici med najmlajšimi in najstarejšimi udeleženci znašala natančno osemdeset let.

Med dvodnevним bivanjem v »deželi suhe robe« so številni gasilci obiskali Travnogoro, Glazuto in Jelenov žleb.

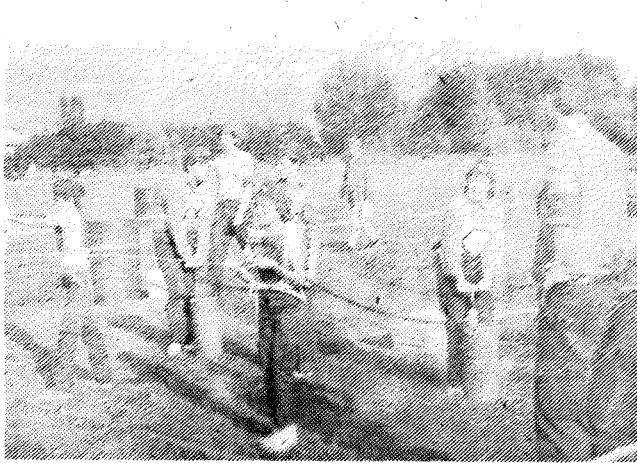
Razšli so se prijateljsko in si zakladi na svidenje na prihodnjem spominskem

tekmovanju Matevža Heceta, ki bo čez dve leti, oziroma do prihodnjega republiškega tekmovanja leta 1991.

Ob koncu pogledjmo še re-

zultate po posameznih kategorijah: **pionirke A:** Vuhred, Središče ob Dravi, Dolga vas. **Pionirke B:** Loparje, Šoštanj, Srednja vas. **Pionirji A:** Gorje, Dobro, Oplotnica. **Pionirji B:** Loparje, Lukovci, Kamna gorica. **Veterani:** Mengeš, Šalek, Teharje.

Milan Glavonjič
Prevedel B. K.

Drobec s tekmovanja pionirk.

Na majavih tleh...

Poldruga milijarda dinarjev na družbenem, več kot dve milijardi v zasebnem sektorju in 22 ugaslih človekovih življenj so rezultati požarov od lanskega decembra do danes, ko je v Sloveniji zagorelo kar 1498 krat. Vsi ti požari so bolj ali manj posledica našega malomarnega odnosa do protipožarne varnosti in do lastne in družbene lastnine. Podatki, ki so jih bili deležni časnikarji na nedavni tiskovni konferenci Gasilske zveze Slovenije, so toliko bolj zaskrbljujoči, saj ognjeni zublji zahtevajo veliko previsok davek v človeških življenjih, ogromni materialni škodi, da o uničenih obratih neizpolnjenih izvoznih obveznostih sploh ne govorimo.

Na pregledni vaji, ki so jo organizirali Občinski štab za civilno zaščito in Občinski sekretariat za ljudsko obrambo občine Ljubljana-Siška, so sodelovali tudi predstavniki delovne organizacije Kozara iz Zagreba, ki so predstavili zanimiv pripomoček za reševanje iz goreče stolpnice spiralno spustnico

O slabi varnostni kulturi v delovnih organizacijah, neodgovornosti povzročiteljev, birokratskem odnosu do družbene lastnine in nenazadnje slabi protipožarni ozaveščenosti slehernega posameznika pričajo tile zapisani podatki, ki nikakor niso spodbudni. Da protipožarna ozaveščenost hudo šepa, potrjuje tudi podatek, iz lanskega leta, ko je med 54 požari v občini Ljubljana-Siška v gospodinjstvih zagorelo kar 32 krat! Temu je treba dodati še povprečno znanje hišnih svetov in stanovalcev samih uporabe gasilnih naprav in hidrantov, saj marsikje po teh naj-

nujnejših pripomočkov sploh nimajo...

V mesecu požarne varnosti so se zvrstile (in se še bodo) številne pregledne vaje gasilskih tehničnih enot civilne zaštite. Priča smo požrtvovalnosti članov in pripadnikov enot, ki se s tem postavijo v bran, ostalim, ki vaje le opazujejo z okenskih polic ali balkonov in modrujejo, koliko denarja je šlo za predrago opremo.

Delovna organizacija Kozara iz Zagreba se je tokrat v Ljubljani prvič predstavila z novostmi s področja protipožarne varnosti. Izdelali so posebno blazino in spiralno spustnico za reševanje iz gorečih, zlasti višjih objektov. Oprema je plod domače pameti in ne pretirano draga, sploh pa v primerjavi z škodo, ki jo povzroči požar.

Ena takšnih preglednih vaj gasilsko tehničnih enot civilne zaštite je bila v soboto, 10. oktobra, pred osnovno šolo Milana Mravljeta v Ljubljani. V akciji je sodelovalo 16 ekip, med njimi tudi nekaj članic civilne zaštite. Najbolje se je odrezala ekipa ljubljanske Avtomontaže, sledita ji ekipi Leka in Donita iz Medvoda. Po razglasitvi rezultatov so predstavniki DO Kozara prikazali uporabnost zračne blazine in spiralne spustnice. Cena za tekoči meter slednje je okoli 90.000 dinarjev. Kompletna oprema za reševanje, ki so jo preizkusili na deset metrov visokem bloku v Bijedićeve ulici, pa je okoli 300 starih milijonov dinarjev.

Jože Čurin

Zračna blazina je prav tako proizvod DO Kozara iz Zagreba. Prenese skoke iz večjih višin in je po zagotovitvah proizvajalca povsem varna. V nekaj dneh gostovanja v Ljubljani so že prodali približno 70 kompletov

V vojašnici Proletarske brigade, v Ilirski Bistrici, je bilo enajstega oktobra slovesno, saj se je slovesno zaobljubila septembrska generacija vojakov JLA. Na slovesnosti so se zbrali starši, bratje, sestre in drugo sorodstvo, ki so želeli skupaj z mladimi vojaki proslaviti dan, ki se ga spominjaš vse življenje. Prišli pa so tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij in delovnih organizacij, mladina in drugi delovni ljudje in občani. Po slovesnem govoru starešine Gojka Vujnovića so mladim vojakom čestitali tudi predstavniki staršev, pionirjev, v imenu prebivalcev ilirskobistriške občine pa predsednik skupščine občine Janez Kirn.

Prevedel B. K.

Uspelo tekmovanje

V okviru prireditev ob prazniku občine Velenje je tamkajšnja občinska konferenca ZRVS pripravila že peto odprto prvenstvo rezervnih vojaških starešin o poznavanju večšin SLO in DS.

Teoretični del in pohod je najbolje opravila ekipa KO ZRVS Podkraj-Kovče in tako postala zmagovalna ekipa tega tekmovanja. Druga je bila ekipa KO ZRVS Gorica, tretja pa je ekipa KO ZRVS Franc Leskovšek-Luka iz Pesjega.

Te tri ekipe so prejele tudi pokale, člani ekip pa pisna priznanja in knjižne nagrade.

Zmagovalna ekipa pa si je poleg prehodnega pokala priborila tudi pravico, da sodeluje na desetem vsakoletnem pohodu po poteh 14. divizije, ki ga novembra pripravlja postaja milice Titovo Velenje.

Martin Slatinšek

Krajevne organizacije zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Medvode, Preska, Vaše-Goričane, Spodnja Senica in Sora vabijo krajanje na komemoracije, ki bodo: v Sori, 31. oktobra, ob 18. uri pred domom krajanov; v Senici, 1. novembra, ob 9. uri pred Domom družbenih organizacij, v Preski pa 1. novembra na pokopališču ob 10.45.

Vsi vljudno vabljeni!

KO ZB NOV
Medvode, Preska, Vaše-Goričane

GOZDNO GOSPODARSTVO BLEJ

Deveta na braniku Kočevske

Velika nemška ofenziva, ki se je 25. septembra 1943 začela v Slovenskem Primorju, je prek Istre in Hrvaškega Primorja prišla 7. oktobra v Gorski Kotar. Na zahtevo Hitlerja je morala kreniti proti severu; tudi v takomenuvani Ljubljanski pokrajini naj bi »uničila slovensko komunistično uporniško gibanje z brezobzirno trdoto«.

Dne 10. oktobra je okupator zasedel Delnice; njihove izvidnice so šle proti Kočevskemu. Na ogroženo območje je odšlo več partizanskih enot, ki jih je vodil posebej ustanovljen operativni štab, poveljeval mu je Alojz Hostnik-Jovo, namestnik komandanta 18. divizije. Najmočnejša med njimi je bila 9. SNO brigada, takrat je imela približno 1000 ljudi, ki je v noči s 16. na 17. oktober zasedla položaje nad Kolpo.

Kaže, da se je sovražnik prav zaradi močnega odpora osvobodilnih enot na tem bojišču zamudil tri dni več, kakor je prvotno načrtoval.

O zadnjih treh dneh obrambnih bojov za Kočevsko govori naslednji sestavek, skrajšan povzetek iz rokopisa za monografijo Devete, ki jo pripravlja Velimir Kraševac-Igor.

Zjutraj 21. oktobra 1943 so Nemci na Brodu na Kolpi imeli zbranih okoli tisoč dvesto mož, več kot štirideset tankov, šestdeset oklepnih vozil, prek sto tovornih avtomobilov ter po dve bateriji brzdostrelnih, srednjih in težkih topov. Slednji so takoj ob zori začeli obstreljevati Nova sela in Banjo Loko ter cesto med njima. S tem naj bi pripravili teren za prodor oklepnih vozil in pehote do teh krajev. Napadali so še levi odsek 9. brigade, vendar so se čete njenega 3. bataljona uspešno upirale. Ko je nemška tankovska kolona že prišla do vasi Vrh, ji je okoli 10. ure dopoldne brigadna 149 mm havbica uničila en tank in en oklepni avtomobil. To je prisililo sovražnika, da se je vrnil do izhodišča.

Med izsiljevanjem proste poti v vas Vrh je okupatorjev močnejši pehotni oddelek zaman poskušal prebiti obrambne položaje brigadnega 1. in 4. bataljona pri Stružnici in priti Deveti za hrbet. Po kratkem, ogorčenem boju na blizu je bil odbit.

Sovražniki so pripeljali topništvo

Prav takrat je še ena kolona Nemcev krenila od Broda na Kolpi vzdolž reke proti Škrilju. Četa komande mesta Kočevje, ki je zapirala tesnec pri Žagi pod koto 659, je na njo odprla močan ogenj iz pušk in strojnic ter pri tem ubila dvanajst vojakov in eno mulo.

Popoldne je sovražnikovo topništvo ob pomoči opazovalnega letala spet obstreljevalo Nova sela in Banjo Loko, toda havbica Devete je odgovarjala z obstreljevanjem Broda na Kolpi in tam ranila pet okupatorjevih vojakov ter poškodovala tri tovornjake.

Tisto popoldne je na bojišče prispela 14. »Železničarska« brigada in takoj poslala svoj 2. in 3. bataljon iz Ajblja v Nova sela, 1. bataljon pa kar nad Fara. Za njo so v Banjo Loko pripeljali še 3. bataljon Tomiščeve brigade, in vse je prišlo pod poveljstvo operativnega štaba.

Ob pomanjkanju prave presoje položaja na tem bojišču je poveljstvo 7. korpusa NOVJ ukazalo, da je sovražnika treba za vsako ceno izgnati iz Broda na Kolpi. Na podlagi tega je operativni štab izdal zapoved, da v noči na 22. oktober izvršijo akcijo pravkar prispeli bataljoni Železničarske brigade, ki naj napadejo vasi Fara, Potok in Vas, Tomiščev bataljon pa Petrino. Tako je potem 14. brigada šla nad sovražnika s 1. in 2. bataljonom ter bila kmalu odbita. Imela je šest ranjenih in se vrnila nad Nova sela, odkoder je poslala 1. bataljon do Stružnice. Bataljon Tomiščeve brigade tisto noč ni napadel po povelju, ker ni pravočasno prišel na izhodiščni položaj.

Do jutra 22. oktobra so Nemci na Brod na Kolpi pripeljali še dve bateriji težkih

topov, dvajset oklepnih in okrog sto tovornih avtomobilov.

Partizani napadajo in vztrajajo na položajih

Tega dne zjutraj je okupator začel prodirati z vse močnejšim obstreljevanjem desnega odseka 9. brigade, kar je omogočilo njenemu 3. bataljonu na levem krilu, da je pospešeno onesposabljal cesto pri Colnarjih in se še bolj vkopaval na položaju. Sodeč po začetni kanonadi sta komandanta brigadnega 1. in 4. bataljona pri Stružnici prav pričakovala, da bodo Nemci, ko utihnejo topovi, napadli njihove položaje; temu primerno sta razporedila svoje čete. To pa se je zgodilo šele nekaj ur pozneje, ker je ob 9. uri dopoldne Tomiščev 3. bataljon začel acijo na okupatorjev oddelek v Petrini. Napad ni uspel in tomiščevci so imeli šest mrtvih ter dvajset ranjenih. Po boju so se priklučili brigadnemu levemu odsedku pod Novimi selami tam ostali do naslednjega dne, ko so jih s tovornjaki odpeljali v Kočevje.

Po spopadu pri Petrini je sovražnik šel nad 1. in 4. bataljon 9. brigade ter 1. bataljon »Železničarske«. V ostrem boju so partizani vztrajali na svojih položajih do popoldne, ko se je napadelec umaknil. Kmalu po tej zmagi borcev, ki so imeli več mrtvih in ranjenih, je 1. bataljon 14. brigade zapustil Stružnico in šel proti Štalcerjem.

Še pred nočjo se je v 9. brigado vrnil njen 2. bataljon, ki je prišel od Starega trga pri Kolpi in se nastanil pri Ajblju. Tam je takoj začel pripravljati zadnje obrambne položaje.

Ker Nemci tekom dneva niso izsiljevali pohoda proti Novim selam, kaže, da so hoteli najprej streti odpor brigade pri Stružnici in šele potem opraviti z njenim levim krilom, ki je branilo cesto Nova sela-Banja Loka. Za tem naj bi imeli prosto pot do Kočevja.

Omeniti moramo, da se je v noči na 23. oktober vreme prvič po petih deževnih dneh zjasnilo.

Sedmi dan bojov – Nemci so močni

Operativni štab je pravilno ocenil trenutek. Še pred nastopom 23. oktobra je ukazal, naj bataljoni držijo svoje položaje, ker so ti najugodnejši za obrambo. V primeru, ko se ne bo več mogoče upirati sovražniku, naj odstopajo vzporedno s cesto Nova sela-Banja Loka-Morava-Stalecerji in pri tem napadajo okupatorjeve pobočnice, ki bodo štitele prodirajoče tankovske kolone. Za tem naj Deveta zasede položaje Handlerji-Mlaka-Koče in zavaruje cesto Kočevska Reka-Gotenice.

Sedmega dne bojov 9. brigade med Kolpo in Novimi selami, 23. oktobra 1943 zjutraj okoli 8. ure, je sovražnik s silovitim topovskim ognjem napadel položaje brigadnega 1. in 4. bataljona pod Stružnico. Travnike in njive je dobesedno oral z granatami, šrapneli in minami, eksplozije so dvigale kameenje in zemljo, detonacije so trgale ozračje. Še pred koncem kanonade, ko je ta tolkla zaledje napadene partizanske obrambne črte, je okupatorjeva pehota čelno jurišala na položaje Devete; obenem pa so desno krilo branilcev naskočili še vojaški-planinci, ki so se pritihovali po težko prehodni smeri od Kužlja do kote 875. Čete so se še nekaj časa upirale, potem pa zaradi strahovitega pritiska sovražnega orožja od blizu, začele umikati. Nemci niso dovolili, da bi se jim borci postavili na novih položajih, temveč so jih gnali z močnim in natančnim ognjem minometov, za katerim je hitela pehota. Organiziran odpor 1. in 4. bataljona Devete ni bil več mogoč. Ob tem navalu nasprotnika se je veliko borcev razpršilo in mnogi med njimi so zapustili brigado. Na tem mestu naj povemo, da je takrat bilo v brigadi kar 80 odstotkov novincev prostovoljcev in mobilizirancev od septembra 1943, katerih večina še ni služila vojašcine.

Po razbitju položajev Devete pod Stružnico so okrajnjene čete njenega 1. bataljona nekaj časa obstreljevale okupatorjev oddelek pri Banji Loki, za tem pa je bataljon krenil prek Brige proti Kočevski Reki, kjer naj bi ocenil razmere za nastanitev brigade. Del 4. brigadnega bataljona pa se je med Ajbljem in Kaptolom pridružil 2. bataljonu.

Eden najhujših jurišev

Ko je sovražnik prodril do Jesenovega vrta, je večina njegove vojske krenila proti Banji Loki z namenom, da pride za hrbet brigadnemu levemu obrambnemu odsedu pri Novih selah, kjer sta vse dni bila na položajih 3. bataljon Devete in četa komande mesta Kočevje. Te enote pa so se še pravočasno umaknile do bližnjega Ajblja. Tam si je že do popoldne zbrana glavnina brigade pripravila dobre, obvladujoče obrambne položaje in čakala sovražnikovo kolono.

Tej je bila zdaj pot prek Novih sel in Banje Loke odprta in njeni tanki so že okoli ene ure popoldne prispeli pred Ajbelj. Obenem so tja z več strani prodrli pešci nemškega 44. izvidniškega oddelka, ki so takoj začeli napadati. Kaj se je potem dogajalo, je kratko, a nazorno zapisal med svoje spomine takratni politični komisar brigade Franci Kolar.

»Nemci so najprej v strelcih jurišali na naše položaje, borci pa so jih puščali na 15 do 20 metrov. Ko je bil pokončen prvi oddelek sovražnih vojakov, so naskakovali drugi kar v valovih. To je bil eden najhujših jurišev, ki jih je doživela 9. brigada. Na položajih so njene čete vztrajale toliko časa, da so se Nemci umaknili.«

Potem je nastopilo nemško topništvo. Ti so tolkli položaje Devete z dvanajstimi topovi, brigada pa je kljub temu do noči vztrajala pri Ajblju. Kolona nemške 44. grenadirske divizije pa se verjetno ni smela dlje zadrževati s sporadičnimi akcijami. Njena glavnina je zdaj imela prosto glavno cesto proti Kočevju, zato je nadaljevala premik in še za dne prišla v Moravo, kjer je prenočila. Po oceni komandanta operativnega štaba je bilo v koloni dvanajst tankov, osem oklepnih avtomobilov, dva topa na traktorjih, več tovornih in osebnih avtomobilov ter okoli tisoč vojakov.

Na obsežnem bojišču, kjer so bili njeni zadnji obrambni položaji, je Deveta do noči poiskala padle in ranjene, hkrati pa zbrala precej razbežanih. Samo pri Stružnici in Ajblju je tistega dne imela 23 mrtvih. V trdi temi se je 9. brigada umaknila iz rajona Ajblja do Štalcerjev. Od tam je napotila 1. četo 3. in 2. četo 4. bataljona h Kočevju, da bi prekopali cesto, ki pripelje od Broda na Kolpi ter porušili most v Dolgi vasi.

Še pred mrakom je njen 1. bataljon mimo Borovca prišel do Kočevske Reke in od tam poslal obvestilo v brigado, ki je odkorakala za njim še v noči s 23. na 24. oktober 1943.

Prvi nemški vojaki so dosegli Kočevje šele 24. oktobra zvečer.

Ob koncu moramo omeniti še dve stvari.

Najprej zapišimo, da je Deveta v sedemdnevni spopadih in bojih z nemško 44. grenadirsko divizijo dosegla veliko zmago partizanskega boja med okupatorjevo jensko ofenzivo. Njeni borci in komandni kader so izpričali veliko politično zrelost ter vojaško sposobnost. Čeravno so se 23. oktobra v bojih na Stružnici brigadne čete umikale in se je veliko borcev ločilo od enote, pa moramo poudariti, da pri tem ni manjkalo primerov organiziranega odpora večine ter junaškega upiranja manjših skupin in posameznikov.

In čemu tolikšni napor Devete pri obrambi svobodne Kočevske jeseni 1943? Ob vdoru Nemcev v Ljubljansko pokrajino dne 21. oktobra je bilo treba iz Kočevja in njegove bližnje okolice spraviti na varno še veliko partizansko bolnišnico, odpeljati tiskarno, pobrati in skriti še precej zaplenjenega italijanskega vojaškega materiala, hrane ter zaloge blaga, ki je bila v dveh tekstilnih tovarnah. Umakniti je bilo treba tudi veliko ljudi, ki so v mestu opravljali pomembne zaledne naloge.

Zaradi vsega tega so borci v tej akciji uspešno povzročili hudo zamudo okupatorju, Kočevju pa omogočili organiziran umik.

Velimir Kraševac

Književniki, udeleženci NOB

Jože Udovič

Ob 75-letnici rojstva

Pesnik, pisatelj, esejist in prevajalec Jože Udovič je po rodu Notranjec, rodil se je 17. oktobra 1912 v Cerknici pri Rakeku, v trgovski družini. Osnovno šolo je obiskoval v Cerknici in Starem trgu, gimnazijo pa končal v Sentvidu pri Ljubljani. Nato je študiral slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani in diplomiral leta 1940, a je po diplomu ostal brez službe.

Jeseni 1941 se je vključil v Osvobodilno fronto, od februarja 1942 do januarja 1943 so ga Italijani po aretaciji internirali v Čigjnj pri Tolmini, nato pa v Gonars in Treviso. Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane. Od septembra 1944 je delal v zgodovinsko-geografski sekciji Znanstvenega inštituta v Beli krajini. Po vojni je nadaljeval svoje delo v arhivu in knjižnici muzeja NOB, od leta

1948 pa se je vse do smrti kot svobodni književnik posvečal izvirnemu in prevajalskemu literarnemu ustvarjanju. Umrl je 7. novembra 1986 v Ljubljani, star štiriinšestdeset let.

Literarna zgodovina ga uvršča v »generacijo pred zaprtimi vrati«, ki je nastopala v tridesetih letih, bil je sopotnik Brnciča, Seliga, Faturja, Brejca, Šalija, Kastelica, Vipotnika, Ludvika in Dularja. Pred vojno je sodeloval pri Domu in svetu in Dejanju s pesmimi in novelami, po osvoboditvi pri Novem svetu, Naši sodobnosti, Novih obzorjih in Obzorniku.

Pod nevsiljivim vplivom evropskega modernizma in domačega simbolizma in ekspresionizma je gojil prefinjeno, zadržano, kultivirano liriko, pretežno v svobod-

nem verz. Vojna mu je dala snovi za vrsto pesmi, med katerimi jih je več z antologijsko vrednostjo (Balada, Poslednja minuta). Literarna zgodovina ga prišteva med najboljše umetniške prevajalce novejšega časa (prevodi Brocha, Joycea, Kafke, pesnikov Lorce, Nerude, Jimezeza, Thomasa in drugih). Literarni zgodovinar Viktor Smolej ugotavlja, da Udovičevi partizanski stih niso bili umerjeni po tedaj veljavnih, ali vsaj zelenih normah

partizanske poezije. Rastel je v samostojno pesniško osebnost in vojna leta so bila eno izmed razdobj njegovih pesniške poti do prve pesniške zbirke Ogledalo sanj (1961). V njej je postavil svoje vojne pesmi v poseben cikel, v razdelek Poslednja minuta, ki stoji zbirki na čelu, sledijo pa baladno ubrane partizanske pesmi.

Podobe v Udovičevih pesmih zrcalijo pošastno resničnost, v katerih pa se pesnik nekako umakne. Izpovedal je objektivno fantastiko z udržano dokcijo in metaforiko. Pri tem pa se ni zadovoljil s površinskim opisovanjem nasilja, junaštev in smrti. Zaradi blaglasnosti Udovičevih verzov je bilo več njegovih (sicer slaboznanih) pesmi že v partizanskih glasbenih (na primer »Naša pesem« iz leta 1944, ki jo je uglasbil Karol Pahor, najbolj znane in pete pa so bile pesmi: Zapoj zdaj, srce partizansko, Noč je zbežala že z gora in Prečuden cvet je v grapi črni). S svojimi pesmimi je nastopal tudi na ra-

diu OF, na literarnih večerih v Semiču ob kongresu kulturnih delavcev OF leta 1944, po letu 1945 pa na Jesenicah. nekatere pesmi s partizansko snovjo, zlasti epsko-baladne, so izšle v Slovenskem zborniku leta 1945 in v raznih javnih občilih.

Udovič je poleg Ogledala sanj izdal še dve samostojni pesniški zbirki, Darovi (1975) in Oko in senca (1982). K temu je prišteti še zbirko pesmi PESMI, v kateri je sodeloval skupaj z Antonom Vodnikom in Cenetom Vipotnikom (1975).

V prvi zbirki, ki je svojevrsna antologija prvega obdobja njegovega pesniškega razvoja, izpoveduje v nekaterih pesmih doživljanje in izpovedi iz partizanstva, vedno bolj, a počasi in globoko v sebi in iz sebe pa se začnejo vrstiti pesmi, v katerih se Udovič posredno ali neposredno pogreza vedno bolj vase in nadrealistično vnaša posredne in neposredne odmeve zunanjega življenja.

Udovič je imel izredno te-

nak posluš za slovenski jezik, katerega lepoto in blagovročnost je stvariteljsko izpričal tako v izvirnih pesmih kakor tudi v svojih prevodih. V Udoviču je živel globoko čuteč in misleč humanist z vero v moč poezije, z ljubeznijo do človeka, do svojega ljudstva in jezika (B. Kreft)

Tone Pavček je zapisal, da je Jože Udovič iz tišine, ki jo je tako dolgo in popolno odkrival kot glas in jo nízal na jagode svojega verza, odšel v neko še večjo tišino, v dokončnost molka. Na tej strani nam je pustil svoj govor, svojo pojočo tišino. Svoje pesmi, žive, ustvarjene za življenje, ni vzel s sabo. Pustil jo je, takó tiho, takó njegovo, takó zastrto in takó odmaknjeno zunanemu hrupu, za prepotrebne ure zbranih živih, kot pričevanje o neki poti skozi življenje, po kateri bo odslej hodila njegova pesem sama. Govorljiva, pričujoča o življenju, obnavljajoča njegov spomin. Še posebej med nami, borci.

Dušan Mevlja

Ivo Gabrijelčič

Bolnišnici na Breginjskem

Težki trenutki partizanske sanitete

V noči 30. januarja 1944. leta je XXXII. divizija 9. korpusa krenila na desno stran Soče. Že naslednjo noč so se borci Kosovelove brigade spopadli pri Ligu z neko nemško formacijo, ki jim je sledila. Prve ranjence je bilo treba zdravstveno oskrbeti. Dr. Franc Bidovec-Frenk, ki je tedaj bil divizijski sanitetni referent, je o nastanku prvih bolnišnic ob prihodu divizije na to območje povedal: »Evakuacija ranjencev preko Soče v bolnišnico »Franjo« ali »Pavlo« tedaj ni bila mogoča. Prenašanje ranjencev ob pohodu v Benečijo pa bi jo oviralo pri njenih nalogah in slabšalo zdravstveno stanje samih ranjencev, zato sem se v dogovoru s štabom divizije odločil za ustanovitev partizanske bolnišnice. Ta naj bi bila bodisi začasna, bodisi stalna. K delu sem takoj pritegnil medicina Ernesta Berke, sanitetnega referenta 17. brigade Simona Gregorčiča, mu dodelil osebje, med njimi tudi eno najboljših bolničark Lidijo Štekar, doma iz Huma pri Kojskem. »Medicinec Ernest Berke je najprej ustanovil partizansko bolnišnico v Podravnem pod Kambreškimi in jo imenoval SVPB »Lidija«. Ta bolnišnica se je zaradi raznih pripetljivosti večkrat selila, in se tudi preimenovala najprej v »Arnoš«, zatem v »Svoboda« in na kraju »Jakob Završnik«. Iz enakih potreb kot bolnišnica »Lidija« je nastala v Robedišču (Breginjskem kotu) tudi SVPB »Milenko«. Pri napadu na Fojdo (Faedis) v Benečiji, to je v noči 10. februarja na 11. feb. 1944, ki ga je vodil Sretan Djenadja, namestnik komandanta 17. brigade Simona Gregorčiča s skupno kakih 60 prostovoljcev te brigade. Med njimi so bili tudi Jožef Praznik, komandir čete, doma iz vasi Grm pri Novem Mestu (padel 21. januarja 1945. leta pri Krnici na Trnovem), Mirko Štepančič, komisar minerske čete, doma iz Temnice na Krasu in Marija Faganel, bataljonska bolničarka, doma iz Ozeljana. Marija in Mirko Štepančič se spominjata, da so pri tem napadu partizani imeli enajst ranjencev, ranjena sta bila tudi na-

mestnik komandanta brigade Sretan Djenadja in Franc Zajc, doma iz Bovca, (v ramo). Sretana Djenadja so odnesli v neko hišo. Tu mu je gospodinja nevede, kam je ranjen, ponudila pol kozarca žganja. Pitje žganja mu je takoj preprečila bolničarka Marija Faganel, saj je bil namestnik komandanta brigade ranjen v trebuh in bi pitje žganja lahko povzročilo hude posledice. Ko mu je Marija v hiši povežala trebuh, so ga soborci odnesli v kolono ranjencev, ki je takoj krenila proti Breginju. Ko so korakali čez malo zasneženo planjavo, se je nad njimi pojavilo nemško letalo in jih začelo obkrožati. Borci so nosila z ranjenci odložili takoj na tla in mirovali. Ko je letalo zavilo v drugo smer, so z ranjenci na nosilih pohiteli v nasprotni zaraščen hrib in se srečno oddaljili. Letalo se je spet vrnilo ter ob planjavi sestrelilo nekaj rafalov in izginilo.«

Po težkem pohodu so ra-

Kurir Berketove bolnišnice »Svoboda« je namesto ranjencev pripeljal Nemce

Po pripovedovanju Andreja Lebana, borca osebja bolnišnice »Svoboda«, je marca 1944. leta ta bolnišnica delovala v skritem kraju nad domačijo, imenovano pri Jurmanu v bližini Vogrnikov. V njej se je tedaj zdravilo kakih 30 ranjenih in obolelih partizanov, ki jih je varovala in za njih skrbela skupina borcev, ki so predstavljali osebje. 18. marca 1944. leta je upravnik bolnišnice medicinec Ernest Berke po nalogu nadrejenih poslal kurirja Leona Fajgla-Volgo v Robedišče z nalogom, da iz tamkajšnje bolnišnice, ki jo je vodil Milenko Vodopivec, pripelje vse ranjence v bolnišnico SVPB »Svoboda«. Volga se je čez nekaj dni vrnil in namesto ranjencev je pripeljal kakih 50 Nemcev. Na srečo smo se borci osebja znašli in utegnili rešiti več-

Del borcev osebja SVPB »Svoboda«

oba slovenska partizana sami odnesli do Jurmanove domačije, jih zasliali in jih po srečnem naključju izpustili. Ostale tri težko ranjene tovariše pa so v baraki pobili in z barako vred zažgali.

Volga kot domobranec

Rozika Kranjc, doma iz Pušnega, ki je oddajala mleko za bolnišnico »Svoboda«, se spominja, da je Volga kot intendant bolnišnice, vsak večer prihajal na njen dom po mleko za ranjence. Po napadu na bolnišnico pa se je dvakrat pojavil z domobransko vojsko, ki je skupaj z Nemci preiskovala teren. Nekoč se je zglasil tudi pri njej doma v družbi zagrizenih domobrancev, za kar se ga je močno zbal, da jo bo izdal in da jo bodo domobranci aretirali. Volga Rozika ni izdal in po pripovedovanju nekaterih domačinov ni izdal nobenega od terencev, s katerimi je imel stike kot intendant bolnišnice. Volga je bil doma iz Ajdovščine, po končani vojni se je umaknil v tujino in sedaj živi nekje v Južni Ameriki.

Odkrita in napadena bolnišnica »Milenko«

Tako kot z bolnišnico »Svoboda«, se je 24. marca 1944 dogajalo tudi z bolnišnico »Milenko«, ki je delovala v Breginjskem kotu. Po pripovedovanju Justa Perata, politdelegata v 2. bataljonu Briškobeneškega odreda, nekateri menijo, da so Nemci iskali bolnišnico »Milenko« že 17. marca 1944. Tedaj se je 2. bataljon BBO po uspelem napadu 14. marca 1944 na letališču Belvedere pri Vidmu umaknil iz prejšnjega taborišča Plazi v planinske staje

pod Ivancem nad Robediščem in bil napaden. Nemci so najbrž že tedaj vdrl v ta kraj, da bi uničili partizansko bolnišnico. Osebje in ranjenci pa so se zaradi varnosti tedaj umaknili na vrh Mije. Ta dan je bil v srditem spopadu z Nemci ranjen komandant 2. bataljona BBO (Briškobeneškega odreda) Marko Redelongi. Po končanem spopadu so se z vrha Mije umaknili v sotesko Jamnik med Breginjem in vasjo Logje. Tudi tu ranjenci niso dobili varno zavetišče, saj so jih Nemci že po dveh dneh zopet napadli. Ubili so enega ranjenca in tri člane osebja, med njimi tudi požrtvovalno bolničarko Valerijo Žigon, doma iz zaselka Kovachi blizu Lokavca pri Ajdovščini. Po podatkih domačinov iz Breginje, se je Valerija tik pred napadom napotila po vodo do bližnjega izvira. Tu so jo Nemci prestregli in na krut način pobili. Domačini so naslednji dan na podlagi vidnih ran ugotovili, da so Nemci Valerijo večkrat prebodli z bajonetom in jo vso izmaličili. Domnevajo, da je bolnišnico, že ko se je umaknila na vrh Mije, izdal neki partizanski dezertar. Ko se je bolnišnica nastanila v soteski Jamnik pa jo je najbrž izdal neki Majer iz Sedla. Ta naj bi se na tak način maščeval, ker so mu partizani odvzeli eno glavo živine. Zato je odšel za sledovi in zatem izdal bolnišnico Nemcem, ki so jo napadli. Nemci so Majerja za »plačilo«, ker je izdal bolnišnico, pozneje sami ustrelili.

Po napadu na partizansko bolnišnico v Jamniku so partizani spremljevalci v Breginji prinesli ranjenega ko-

mandanta 2. bataljona BBO Marka Redelongija in ga zaupali v zdravstveno oskrbo prizadevnemu partizansko bolničarju, ki mu je bila zaupana bolnišnica »Milenko«.

Bolničarja Milenka Vodopivca ujeli Nemci

V noči na 5. maj 1944 se je partizanska skupina, ki je pomagala in spremljala Marka Redelongija, zaradi grozeče nevarnosti umaknila z Redelongijem na bližnji hrib nad Breginjem. Partizanski bolničar Milenko, ki je imel še nekaj opravek v Breginju, se ni utegnil pravočasno umakniti in so ga Nemci ujeli. Zvezali so mu roke, ga podili po vasi in se hvalili, da so ujeli divizijskega zdravnika. Odpeljan je bil v koncentracijsko taborišče v Nemčijo in se vrnil po končani vojni na Vipavsko. Tu je pred smrtjo več let poučeval na osnovni šoli v Dobravljah in zatem bil ravnatelj osnovne šole v Ajdovščini.

V hribu nad Breginjem si je skupina borcev z ranjenim Redelongijem postavila bivač. V jutranji zori so Nemci ta kraj obkolili in bivač napadli. Pri tem nemškem napadu je padel Avgust Vrečar, ki je kljub nastalem brezupnem položaju na vsak način hotel rešiti ranjenega komandanta in je z brzostrelko užgal po Nemcih, dokler ni za vedno omahnil smrtno zadet. Komandant Redelongi se je zavlekel v neko kotanjo in streljal po sovražniku. Zadnje kroglo pa si je sam pognal v srce. Po vojni so Marka Redelongija-Benečana za njegovo drznost in pogum proglasili za narodnega heroja.

Gospodarske komisije so dobro delovale

Partizansko gospodarstvo v okraju Smlednik leta 1944

Za opis partizanskega gospodarstva v letu 1944 sem se odločil zaradi tega, ker so decembra 1943 ustanovili rajonsko gospodarsko komisijo, leto kasneje pa je na območju Smlednika z okolico prenehala vsaka organizirana politična in gospodarska dejavnost zaradi poostrene okupatorjeve in domobranske dejavnosti.

Območje Smlednika (od marca 1944 so ga imenovali okraj Smlednik) je obsegal 25 vasi severnega dela današnje občine Ljubljana Šiška in skrajnega južnega dela občine Kranj, Trboje in Žerjavko ter Valburgo, Smlednik, Hraše Započe, Dornice, Dobrušo, Repnje, Torovo, Verje, Spodnje in Zgornje Pirniče, Zavrh, Viškrče, Tacen, Šmartno pod Šmarno goro, Povodje, Spodnje in Zgornje Gameljne, Skaručno in Vojsko.

Razmah partizanskega gospodarstva so omogočile partizanske akcije in razvejana mreža odborov OF ter dobro organizirana propaganda dejavnost.

Med akcijami so vsekakor najpomembnejši napadi na tovarne. Januarja 1944 je bila napadena tovarna Seunig v Tacnu, februarja pa požgana tovarna Stora v Gameljnah. S tem so terenci okupatorju povzročili največjo gospodarsko škodo v zasedeni Gornjski in onemogočili pro-

izvodnjo še zadnji tovarni v rajonu. Od začetka leta do aprila so v rajonu mobilizirali in pri tem uspeli devetdesetodstotno. Po mitingu in mobilizaciji na Šmarni gori 10. aprila je bila hajka, s katero so hoteli nemški okupatorji »očistiti« teren in omogočiti nastanek domobranskih postojank. To se jim je posrečilo, saj je bil do konca avgusta rajon obkrožen s postojankami v Voklem, Vodicah, Smledniku, Šmartnem in Šentvidu. Domobranci iz postojanke v Smledniku so stalno nadzorovali most čez Savo in s postavljanjem zased prekinjali gavno zvezo z okrožjem Škofja Loka, s katerim je bil povezan rajon Smlednik. Kasneje, ob kon-

cu 1944, je padlo najmanj 15 kurirjev, ki so hoteli vzpostaviti zveze političnega in vojaškega odstva Gorenjske z levim bregom Save preko mostu v Smledniku

Na Gorenjskem je bil razvoj partizanske gospodarske dejavnosti počasnejši kot denimo na Dolenjskem ali Notranjskem, ki sta bili napol osvobojeni. Okrajna gospodarska komisija Smlednik je imela julija 1944 enajst vaških gospodarskih komisij in dva vaška gospodarska odbora, z 52 člani. Mesec kasneje je bil ujet član okrajne gospodarske komisije, ki je razkril organizacijo. Zato

so v Šmartnem in Gameljah zaprli 45 ljudi. Gospodarske komisije so zbirale hrano, obleko, tehnični material in denar. Načini so bili različni, prisilni odvzem, prostovoljni prispevki in nakup. Kot je bilo že omenjeno, se je položaj za terence konec leta 1944 začel slabšati. Da pa ne bi vskladiščena živila padla v roke sovražniku, jih je vodja okrajne gospodarske komisije dajal tistim, ki so hodili na sedež okrožja Škofja Loka.

Večino zbranega tehničnega materiala, stroji za razmnoževanje, papir, radioaparate so uporabljali v okrajni tehniki, kjer so razmnoževali ilegalni tisk OF. Tehnika je bila ustanovljena oktobra 1943. Do avgusta 1944 so razmnožili 10.194 lepakov, radijskih poročil in karikatür, 21.340 parol, 150 pesmaric, 410 časopisov in 170 izvo-

dov »literature«, kot jo imenujejo viri. Smledniška tehnika je bila opremljena najboljše od vseh na Gorenjskem. Pohvalila se je lahko z elektriko in ventilacijo, električno pečico, z avtomatskimi varovalkami in modro lučjo, da se pri vходу ni svetlikalo.

V letu 1943 in 1944 je bila dejavnost gospodarskih komisij najpomembnejša dejavnost tamkajšnjega narodnoosvobodilnega gibanja, saj te vasi v primerjavi s hribovskimi niso bile gospodarsko izčrpane, partizani na Gorenjskem in Primorskem pa so potrebovali veliko živil, po katerega so prihajale vojaške enote.

Lojz Tršan

S poti po Beneški Sloveniji

Iz spominskega pričevanja ki ga je Franc Črnugelj-Zorko napisal dvajset mesecev po vkorakanju brigade Simona Gregorčiča v vas Mašero.

12. maj 1943

Nedaleč od taborišča, kakih petsto metrov od male doline, po kateri teče potoček, ki se s še nekaj potoki in potočki pod vasjo Mašera zlije v rečico Aborno, so bili gozdni delavci, ki so pripravljali drva. Popoldan je bil že mimo, ko jih je obiskala naša patrulja, da bi zvedela kaj več o sovražniku v Slovenski Benečiji in o političnem razpoloženju tamkajšnjega prebivalstva.

Oči mnogih borcev so bile uprte v patruljo, ki se je vse bolj približevala gozdnim delavcem. Vse je zanimalo, kakšen bo sprejem. Ko so partizani stopili prednje, ni bilo opaziti prevelikega presenečenja, niti strahu. Začeli so pogovor v slovenščini. Znali so jo vsi, saj so bili domačini iz vasi Matajur. Čez nekaj minut so delavci goste partizane povabili na kosilo, ki jim ga je malo prej prinesla neka žena iz vasi. Med kosilom – postregli so s polento, sirom, »batudo« (pinjenim mlekom) in pečenim krompirjem – so se pogovarjali. Patrulja je zvedela, da so že slišali o partizanih in tudi o bojih na Kolovratu in Livku. »Vas se fašisti silno bojejo!« so rekli. »Mi se vas ne bojimo, čeravno fašisti govorijo, da vse pobijete, takšni da so komunisti, pravijo. Nekateri naši ljudje verjamejo takšnim govorilam...« Povedali so, kje so vojaki in karabinjerji in koliko jih je. Opozorili so tudi, da niso vsi fašisti »črni«, čeprav so v stranki, posebno Benečani, in imenovali nekatere, ki se jih ni treba bati. Povabili so partizane, naj obiščejo njihovo vas, vendar ponoči, ker se boje represalij. Dali so tudi svoje naslove. Imena teh delavcev je uporabil matajurski vod, ki je bil ustanovljen malo pozneje na planini Miji (Meja).

Ko je padel prvi mrak, se je politično pripravljena brigada spustila v vas Mašera. Iskrena izpoved vaščana, ki jo je dal partizanom pozneje, ko se je z njimi dobro seznanil, zapisana v tistem času, najbolje izraža občutke Benečanov ob prvem srečanju s partizani.

... »Že se je mračilo, ko sem bil pri seniku. Šel sem po seno za živino. Kar opazim, da se približujejo vasi postave od treh strani: od spodnje, zgornje in po stezi, ki pelje iz našega gozda. Kakor hitro sem jih opazil, sem se močno prestrašil, takoj sem se zavedel, da so to »banditi«. Od strahu so se mi začele tresti noge, srce mi je začelo hitreje biti. Najraje bi bil kam pobegnil, se skril, želel sem si, da bi me pogoltnila zemlja. V

tem trenutku sem tudi uvidel, da ne morem uteči, ker so me prve patrulje že opazile. Na seno in živino sem čisto pozabil. Vse misli sem usmeril v to, kako naj se rešim iz te velike zagate, ki me je doletela. Hitrih korakov sem odšel proti svoji hiši.

Tudi drugi vaščani so že opazili prihod »ribellov« (upornikov).

Bili so prestrašeni, posebno moški, ki niso vedeli, kam naj se skrijejo, kaj naj storijo. Gledali smo drug drugega in se glasno vpraševali, kaj bo za nami. Mlado in staro je jokalo in stokalo. Vsi skupaj smo se nekako vdali v usodo. Sklenili smo, da je najbolje, če ostanemo mirni in damo prišlekom vse, kar bodo zahtevali, kajti sedaj si ne moremo drugače pomagati. Pokazati se moramo zadovoljne, da so prišli k nam. Če nam bodo hoteli storiti kaj hudega, jih bomo lepo prosili, naj nam pustijo vsaj življenja. Predvsem sem tolažil domače, govoreč, da se nam ni kaj bati, da jim nismo nič žalega storili. Tistih nekaj minut, ki so minile, dokler partizani niso prišli v vas, so se nam zdele cela večnost.

»Glej, so že tu!« je naenkrat završalo med nami.

Pri koritu so se ustavili in nas pozdravili: »Smrt fašizmu!«

»Dobro večer!« se je glasil naš odgovor.

Ko sem zaslišal pozdrav Smrt fašizmu, mi je malo odleglo, nakako sem vedel, da se nam ne bo zgodilo nič hudega, posebno ne tistim, ki niso fašisti. Še vedno pa sem bil prepričan, da bodo fašiste pobili.

Vladal je velik red in disciplina. »Učiali« (oficirji) so dajali povelja, ki so jih brezhibno izvrševali. Bili so sami mladi in krepki fantje, le nekaj starejših mož je bilo opaziti med njimi. Mislim sem si: saj ti ljudje niso videti tako hudobni, kot so nam jih opisovali fašisti. Bili so prijazni, veseli, peli so in nam povedali veliko lepega.

Posebno dobro se spominjam vas, kakšni ste bili. Imeli ste zvezdo na rokavu in pod zvezdo dve črti. Že tistikrat ste bili verjetno eden od »gorših« (višjih) oficirjev. Pripomnila ste, da so si partizani med seboj vsi tovariši in se tako tudi kličejo, da se med seboj tikajo. Rekli ste, da se nikakor ne spodobi, da vas vikam, še posebno zato ne, ker sem opazil, da ste funkcionar.

»Partizani ne živimo od časti, čast je naše delo!« sta rekli.

»Scusa (oprosti), tovariš, nas so tako naučili fašisti.«

Motiv iz Benečije

»Ti prekleti fašisti so vas naučili še več. Naučili so vas, kako se morate sovražiti med seboj in drug drugega zatirati in delati za fašistične zatiralce.«

»Tovariš, res je tako. Pri nas v Benečiji nismo drugega poznali, kot samo trpljenje, delo in smrt. Zato pa smo na vas gledali tudi čisto drugače, kakršni ste v resnici. Če bi vedeli, da ste tako pošteni, da želite ljudstvu dobro, se vas ne bi bali, ampak bi vas pričakali z veseljem.«

Naša vas ne bo nikoli pozabila prvih borcev partizanov, ki ste prišli k nam. Trajno nam je ostal v spominu vaš lep nastop, tople in koristne besede. Vaše slovenske narodne in partizanske pesmi so nam segle do srca. Pesmi so bile takšne, da so jih naši fantje in dekleta še pozneje dostikrat peli.

S seboj ste imeli tudi tovarišico, mislim, da ji je bilo ime Olga. Ona je najlepše pela. Tudi sosedove hčerke se naučila peti. Vsi smo se čudili, kako junaško je korakala z vami. Tedaj sem zvedel, da je med vami še več tovarišic, ki se prav tako bojujejo, kajti kot so bili moški zatirani, še bolj so bile ženske.

Zanimal sem se, kdo je bil ob našem prvem snidenju komendant. Že sam sem domneval, da je bil tisti starejši mož, ki nam je sredi vasi pri koritu naredil lepo pridigo. Dejal je, da bo fašizem vojno zgubil, da bodo zmagali partizani in da bo Italija podpisala armistizio (premirje). Res je bilo tako. Rekel nam je, naj gremo k partizanom, da bi fašiste čimprej potolkli in da bomo svobodni. Dokler bodo fašisti na svetu, za nas, uboge ljudi, ne bo lepega življenja in svobode. Dejal je tudi, da ne sme biti

med nami nobenih »špij« (ovaduhov), ker oni pomagajo fašizmu na škodo nas vseh. Res je lepo govoril, kar pa je najvažnejše, vse, kar je tedaj povedal, je resnica. Čim prej bomo fašizem potolkli, tem prej bomo uživali svobodo.

Ko sem zvedel, da je bil glavni komendant tistih, ki so prišli v vas, namestnik komandanta vseh slovenskih partizanov – Titov general, sem se zelo začudil in čutil počaščenega. Tako star, pa je prišel iz Jugoslavije k nam v Benečijo. Naša vas je ponosna, da jo je prišel obiskat sam partizanski general. V naši vasi ni bilo vse od svetovne vojne nobenega generala. Med svetovno vojno so bili generali italijanski in nemški, samo takrat se nismo mogli z njimi pogovarjati in se tudi oni niso zanimali za nas, vaščane, kot se je vaš partizanski general.

Starega očeta je zanimalo, koliko je bil star ta naš general Jaka Avšič-Hrast, kajti on je trdil, da je verjetno prekorachil petdeseto leto. Želel mu je obilo sreče in zdravja pri njegovem delu, in da bi bil srečen, je rekel, če bi ga še enkrat videl v svojem življenju.

Pozneje sem še večkrat slišal, da se ta general zanima za Benečane in da budno spremlja boj partizanov na tem območju. Mislim, da nas bo prišel obiskat tudi po končani vojni.

Naslednji dan proti večeru je brigada krenila v dolino, nadaljevala pot proti zahodu, prekoračila reko Nadižo, prišla v zahodno Beneško Slovenijo in Rezijsko. Plamen upora se je nezadržno širil.

Franc Črnugelj-Zorko

Še iz dnevnika Justine Jagodič

Nedelja, 27. maja. Sedimo na mokrih tirnicah, zloženih na postaji, in čakamo do starih popoldne. Vlaki prihajajo, odhajajo, ljudi se zbira zmeraj več. Iz Brna prideta Ljubljancana, trgovec Jelačin in sodnik Mikuletič, oba v plaščih nemške vojske – v čem drugem pa naj bi bila – in se nam pridružita. Tu je še šestdeset srbskih vojnih ujetnikov. Z njimi »Janez« (deklet z Dobrave) in Katica iz Bele Krajine, tovarišici Sonje Flajsove iz sodnih zaprov. Premraženi smo. Skuham kavo, malo kruhove juhe. Družina je velika, dvajset ljudi. Pozneje dobimo tudi od Rdečega križa kavo, kruh, juho, sir. Jelačin se primeri neprijetnost. Ker je v nemški suknji, ga nadut podčasniški zelenec sune s pestjo v trebuh. Zato se z Bevcem in Mikuletičem in nekaterimi drugimi, ki so delali v Sudetih, odloči, da se nemudoma čez Brno odpeljejo nazaj v Prago, tako da nas od štirinajst na vsem lepem ostane samo še šestero: Ančik, Zupančič, Šuligoj, Dermastja, Jošt in jaz. Ker ni nobenega upanja za vožnjo naprej, se odločimo za približno tri kilometre do Brna peš. Smer je: Bratislava–Dunaj in se po Madžarski čez Sedmograško dotipljemo do Velike Kaniže in potem v Prekmurje. Predvsem pa smo vsi od kraja potrebni izdatnega počitka, preden ukrenemo kaj naprej. Ob prihodu v Brno nas sprejmejo

narodne dame kot sestro in brate in nas pogostijo. Nastanijo nas v nekdanjem hotelu, poškodovanem ob bombnem napadu; vodita ga Rdeči križ in repatricijski urad. Spimo sicer v sobi, vendar brez pohištva in z razbitim oknom.

Ponedeljek, 28. maja. Današnje poizvedovanje na jugoslovanskem konzulatu, na železnici in drugje je dognalo, da ne kaže iti naprej, ker je v Bratislavi osemdeset tisoč Jugoslovancev brez strehe, v težavnih okoliščinah za prehrano, in zaman čaka na transport. Izkoristimo povabilo gospodinje dr. Rostoharja in Slovenke Kupka, ki ju Dermastja in Zupančič po naključju srečata na cesti, in ostanemo pri njih, dokler se razmere ne uredijo za reden odhod domov. Kakor kaže, bo to še precej časa trajalo.

Torek, 29. maja. Trije se preselijo k dr. Rostoharju, trije h Kupkovim. Mama Kupkovih je doma iz Logatca. Ko se je poročil z njo, groznik Kupka, so živeli na Češkem, dekleta pa so se imela za Slovenke.

Sreda, 30. maja. Govori se, da odide transport 1. ali 2. junija, zato se moramo vpisati in se s tem v zvezi preseliti v šolo k vojnim ujetnikom in internirancem. Vseh pet moških ostane po zdravniškem pregledu in cepljenju proti nalezljivim boleznim v glavnem poslopju, mene pa dodelijo v drugo šolo – na učiteljske, kjer je stopnišče hu-

do razdejano. V sobah je nered, spimo kar po tleh. Klubski usnjeni fotelji so razrezani, učne zbirke v omarah na hodnikih raznesene. Slovenec je precej, pa nič znanih, razen Luxe, ki je potoval z nami že od Prage do Brna, vpisuje pa nas Mirko Stritar z Rašice. Dajo me med tri dekleta z Dobrove. Za prehrano dobimo jutraj ričeto-vo juho in sedem dekagramov kruha, opoldne gost ričet z mesom, zvečer pa spet juho in čaj. To je pametna prehrana, krepka, sluzasta. Koliko ljudi je pomrlo od ameriške konzervirane hrane! Jem tam, zvečer pa jo popiham spat h Kupkovim. Bila sem tudi pri konzulu.

Četrtek, 31. maja, praznik, telovo. Kupkovi so nas vse povabili za ves dan na hrano, zato nisem odšla v šolo. Upam, da mi dekleta varujejo nahrbtnik. Popoldne pridejo na obisk Ančik, Zupančič in Šuligoj. Odidemo na sprehod proti Kovnicove-mu koleju, kjer so zdaj zaprti Nemci in od koder hodijo vsak dan na delo. Po večerji še malo zapojemo in se razidemo. Danes je prišlo nekaj fantov iz Dachaua. Povedali so, da je pred štirimi dnevi odšel iz Prage reden transport v Jugoslavijo s 720 potniki. Po 70 kilometrih vožnje so Rusi odpeli stroj in ljudje so dva dni brez hrane čakali na progi, potem pa se je vse razbežalo. Nekaj jih je prišlo sem. Govori se, da transport odpelje 5. ali 6. junija.

Materino pismo sinu – borcu

Stari trg, dne 20. 10. 1944

Zopet smo morali v naši dolini preživeti nekaj razburljivih dni. Moram ti priznati, da še nisem v mojem življenju preživela tako težkih in mučnih dni kot pretekli teden. Bilo mi je nepopisno hudo pri duši, kakšna bo usoda mojih najdražjih. Trepeta la sem za njihova življenja in mislila, da bežita pred smrtjo v smrt. Kljub temu, da je bilo povsod sovražnika in ni dosti manjkalo, da mu nista padla v roke, sta se po sedmih dneh vrnila zdrava in živa. Čeravno je bila to pot huda hajka, so jo vsi naši ljudje v dolini srečno odnesli, da smo preostali vse hudo brez žrtev.

V naši dolini se je sovražnik zadržal od ponedeljka do četrтка jutraj. Naša sreča, da se vendar niso dalj časa tukaj zadržali, saj so že itak povzročili dosti materialne škode. V prvi vrsti so bile nemške žrtve prasiči, kure in zajci. Svabobranci je bilo sram, kakšnega zaveznika imajo, ker so tudi njihovim družinam ravno tako kradli. Najbolj se mi je dopadlo, ker so enemu zagrizenemu klerikalcu iz Kozarišč vzeli krasnega vola in to celo, ko je vozil skozi vas Viševke. Kar na sredi ceste so ga ustrelili in pri ŠUMRADOVIH v veži trančirali, da so se nažrli mesa. Tako so se Nemci obnašali, da še tisti, ki so se jih želeli, jih

sedaj kritizirajo. Po vseh hišah so jim morali kuhati in so hoteli vse požreti, ker so imeli s seboj samo mrzlo hrano. Zadovoljni so bili tudi s krompirjem, kauro in žganci.

Tudi cekev je tokrat morala občutiti vojno. Nemci so zahtevali ključe in so po vseh cerkvah pobrali vse sveče, v Pudobu pa še kelih. Tako delajo tisti, ki se borijo za vero in Boga. V nedeljo, ko se je vršila služba božja, sta samo dve mali svečki brleli na oltarju. Našemu župniku je seveda hudo, ker vidi, da domobranci pomagajo sovražniku uničevati slovenske vasi.

Preden so zapustili dolino, niso pozabili uničiti transformator, vse drogeve so požgali, vse žice porezali in vse izolirne lončke s kladivi zdrobili. Transformator so zamini-rali in spustili v zrak, da se niti ne pozna, kje je stal. Resnica je, da zelo pogrešamo razsvetljavo, kljub temu pa sem bila vesela, ko sem zagledala pri oknu, kako hitijo rezati žico in razbijajo izolirne lončke. Seveda, bilo mi je takoj jasno, da ne mislijo tukaj ostati kakor so prve dni širili vesti, da bodo v dolini naredili švabobranci mogočno postojanko.

Vesela se, ker ti vendar nimam kaj hujšega pisati po tem prestanem strahu. Želim si, da bi bil zadnjikrat tak strah.

Tvoja mama
(Gabriceva)

HELIOS

KEMIČNA INDUSTRIJA DOMŽALE

Barve, laki in emali za široko potrošnjo, označevanje cest, gradbeništvo, antikorozijsko zaščito, avtomobilsko in drugo kovinsko industrijo, industrijo pohištva itd. • sintetične smole za proizvodnjo barv, lakov in laminatov • škrobi in škrobni modifikati • dekstrinska, škrobna, kazeinska in sintetična lepila • jedilna in tehnična olja • maščobne kisline • dodatki za beton, malte, gips, cement • tesnilne mase in kiti

Ob 24. oktobru in 30-letnici delovanja klubov OZN v Sloveniji

Krožki ali klubi OZN v osnovnih šolah

Štiriindvajsetega oktobra leta 1945 je bila ustanovljena Organizacija Združenih narodov. Ime Združeni narodi, katerih ustanovitev je predlagal tudi Franklin Delano Roosevelt, pa je bilo prvič uporabljeno z deklaracijo Združenih narodov, sprejeto 1. januarja 1942, ko so se predstavniki šestindvajsetih držav v imenu svojih vlad zavzeli, da se bodo še naprej bojevali proti fašizmu.

Obvarovati prihodnje rodove pred strahotami vojn!
Pripomoči socialnemu napredku in boljšim življenjskim razmeram!
Nadaljevati boj za človekove pravice!
Združiti svoje moči, da ohranimo mir in varnost!
Razvijati prijateljstvo med državami!

Vse to, pa še kaj drugega, bi našli med načeli te velike in pomembne človekoljubne organizacije. Jugoslavija je bila med njenimi prvimi članicami. S Titom na čelu si je prizadevala izpolniti vse pogoje, zapisane v ustanovni listini Združenih narodov, ki omogočajo miroljubnim dr-

UNICEF. Kdo ga ne pozna? V njegovem imenu na primer prodajajo naši otroci no-voletne voščilnice, da bi s prisluženim denarjem pomagali vrstnikom po svetu, ki živijo v revščini, pomanjkanju, v krutem in hladnem objemu vojn...

Pri nas, v Sloveniji, imamo

registriranega na višjih ali visokih šolah. Center klubov OZN pri RK ZSMS se zaveda, da bo treba v tej smeri nekaj storiti za razširitev dejavnosti. V načrtu že imajo, da takoj po 24. oktobru sprožijo akcijo, s katero nameravajo zbrati starejše klubovce, tiste, ki so že zapustili šolo, pa jih še zanima delovanje v takšnem klubu. To pa je že lahko osnova za klube v delovnih organizacijah.

Poznavanje te organizacije in njene vloge bi radi razširili tudi med mlajše; do 4. razreda naj bi se učenci vključevali v klube UNICEF. V Titovem Velenju so takšen načrt že začeli uresničevati, lahko rečemo, da kar uspešno. Klub UNICEF namreč vodijo osmošolci pod mentorstvom tovarišice Borovškove.

Kaj pravzaprav so klubi OZN? To je bolika dela mladinske organizacije. V naših šolah jim pravijo krožki OZN, pa je njihovo delo drugačno kot delo drugih krožkov. Veliko zahtevnejše je in zato mu je treba priznati tudi poseben pomen. Nikakor ne more mentor stopiti v razred z »narisano pedagoško uro« in ves poštirkan načrtovano snov odpredavati. Med učenci je treba vzbuditi zanimanje za svetovno dogajanje, mu ga tako ali drugače približati in izvesti, da izrazi svoje mnenje. Največkrat ni

Center klubov OZN začela letošnje prireditve ob 24. oktobru. Pravzaprav je bil predviden pogovor mentorjev s predstavniki Izobraževalne skupnosti Slovenije in Zavoda za šolstvo, pa so prišli le šolniki osnovnih in srednjih šol. Upravičeno so bili ogorčeni, saj so pričakovali, da bodo prisluhnili njihovim prizadevanjem, težavam in jim ne nazadnje priskočili tudi na pomoč tam, kjer je treba.

Finančni položaj klubov res ni rožnat. Pa si povsod

ima že v svoji osnovi zajeto obravnavanje aktualnih dogodkov in opredelitev ob njih. Rezultat lepih želja je le ta, da je vključevanje mednarodne problematike odvisno od dobre volje in seveda strokovne usposobljenosti učiteljev. Republiški Center klubov OZN namerava tudi v tej smeri storiti korak naprej; sklenili so namreč sestaviti skupino mentorjev in članov republiškega centra, ki naj bi skupaj oblikovali primerne programe za posamezne učne predmete, saj je poznavanje mednarodne problematike med osnovnošolci in srednješolci zelo slabo; pa celo med klubovci, kakor so ugotovili na letošnji poletni šoli klubov OZN na

njujejo svojo videoteko in osnovno fototeko s področja svetovne zdravstvene organizacije. V Centru je veliko mladega nadobudnega in zavzetega kadra, kar je vse-kakor pomembno za uspešno delo organizacije. Ciklostilna tehnika sicer ni več kos sodobnemu načinu življenja. Šele pred dobrim mesecem in pol pa je Center dobil sodobni ciklostilni stroj.

Ob vsem, že doseženem pa se na Centru zavedajo, da ne morejo stati križem rok, zavedajo se vseh nalog in odgovornosti: Prisluhniti je treba, kaj v klubih OZN želijo delati. Poskrbeti morajo za izobraževanje in aktivnost mentorjev. Izdelali so projekt »mladi novinar Združe-

Iz prvih začetkov klubov OZN; tovarišica Ida Petelinc bere slavnostno izjavo kluba o njegovih nadaljnjih nalogah

žavam, da se včlanijo. Pa tudi po Titovi smrti neomajno opravlja svoje dolžnosti članice.

Ta velika organizacija je svojo skrb namenila tudi otrokom; otrokom vsega sveta. In tako je 11. decembra 1946 rojen sklad Združenih narodov za otroke -

650 klubov OZN, od tega jih je 200 do 250 v srednjih, 400 do 450 pa v osnovnih šolah. Zelo uspešno deluje tudi klub OZN v delovni organizaciji AERO Celje ter na Pedagoški akademiji v Mariboru. Sicer pa, žal, nazadnje razvoj klubov v delovnih organizacijah, niti ni nobenega

Ob 25-letnici Organizacije združenih narodov leta 1970 v Idriji

pomagajo, kakor vedo in znajo. Tu si izposodijo film, tam kaseto. Veliko lažje je bilo mentorjem, so dejali, če bi bilo na voljo več kaset. Tudi s televizijo bi lahko bolj sodelovali.

Pričakujejo predvsem natančnejše informacije o vsebini določenega programa, s katero bi učence motivirali, jih pripravili na dobro oddajo (ki gre žal dostikrat mimo zaradi nevednosti), mentorji pa bi ob njej organizirali pogovore.

Predavanja študentov so dovolj znana, ne pa tudi dovolj razširjena, saj si jih posamezne šole ne morejo pri-

debelem Rtiču.

Mentorji so še potarnali, da pogrešajo nova gradiva, predvsem strokovna, in ne le slikanice ter plakate. Informacijski center Združenih narodov v Beogradu pošilja propagandno gradivo republiškega centru, vendar so tudi tam začeli varčevati in je uporabnega gradiva vedno manj. Plakati so v srbohrvaškem jeziku, v slovenskem pa jih praktično ni. Oglasilo, ki ga OZN izdaja za učence, menijo mentorji, po svoji zunanji obliki ni dovolj vabljivo zanje. Navsezadnje je v tak časopis učenci radi sami pisali svoja opažanja in mnenja.

»Črnogledost ni primer-na,« zagotavljajo odgovorni v republiškem Centru OZN kot obliki dela ZSMS, ki so v dolgih letih svojih prizadevanj prišli do preboja velikih stvari. Materialna baza se je ohranila kar na zavidljivem nivoju. Razpolagajo s 93 filmi o Združenih narodih, ki bodo v prihodnje prevedeni tudi v slovenski jezik, izpol-

nih narodov«, ki bo omogočal mladim članom sodelovanje v revialnem in rednem tisku ter jim odprl možnost dostopa na prireditve. Zvišali so tudi nagradne sklade za kviz-tekmovanja in prepričani so, da to nikakor ni izgubljen denar. Pa še je lukenj, ki jih bo treba zamašiti. Tako so na primer mentorji premalo vključeni v sodelovanje z zamejstvom, ni preboja k sorodni dejavnosti Alpe-Adria, kjer bi lahko sodelovali s partnerskimi organizacijami v tujini. Ekскурzije v tujino so postale predrage in nič ni storjenega na področju strokovnih ekskurzij mentorjev po Jugoslaviji.

Slišati je, kakor da težavam ni ne konca ne kraja. Toda tam, kjer si ljudje podajo roke, je vse mogoče storiti. In na Centru klubov OZN v Ljubljani na Cankarjevi 1 so vrata za mentorje vedno odprta.

Živa Drole

Svet in mi

Včasih se nam zdi, da so samo otroci in da se ne zavedajo, kaj se dogaja okoli njih. In včasih se nam zdi, da so to zreli ljudje, da v njih ni razen zunanjega videza čisto nič otroškega. To so naši otroci včeraj, danes in jutri, dozorevajoči v svetu, ki jim dostikrat na krut način odpira pogled. Pobrskala sem po starih šolskih glasilih in prebrala vse, kar je dišalo po OZN in mednarodni problematiki. Pa sem za primerjavo izbrala sestavek iz leta 1984, ki ga je napisal takrat osmošollec ALJOŠA ROBIČ ter letošnji sestavek MAŠE OSTRUH iz 5. b razreda. Oba sta iz celodnevne osnovne šole Fran Roš v Celju.

Problemov je na žalost vedno več

Kot aktivnemu članu OZN krožka mi je bila dana naloga, da napišem spis o problemih ter težavah sveta. Teh pa je danes na žalost že toliko, da sem se kar s težavo odločil za pravo temo. Pri spisu mi je bil v veliko oporo nedavni seminar klubov OZN.

Lakota, jedrska energija in orožje so me kot teme na seminarju najbolj zanimala. Lakote v Evropi skoraj ne poznamo, medtem ko se z njo v Afriki srečujejo vsak dan. Pomoč sveta tej celini (hrana, obleka, obutev, zdravila...) je kakor kapljica v morje, saj je vsak dan več lačnih. Sprašujemo pa se, če ta pomoč sploh pride v Afriko. Odgovorov je več, vendar v politiki ni nič nemogoče, tako da odgovora nimam.

Kaj pa je jedrska energija in njeno orožje? Vse to obeh velesil prav nič ne moti. Še naprej kujeta nove načrte, s katerimi bi naredili boljše in strašnejše orožje. Le pritisk na gumb, pa se bo svet spremenil v kup ostankov, iz katerih ne bo razvidno, ali je sploh kdaj obstajala civilizacija.

Ob koncu bi navedel le še eno zanimivost: dve minuti vzdrževanja ameriškega jedrskega orožja stane toliko, da bi lahko afriško ljudstvo nemoteno jedlo in pilo ves teden. VRZIMO JEDRSKO ROPOTIJO NA ODPAD IN KUPIMO HRANO ZA LAČNE LJUDI!!!

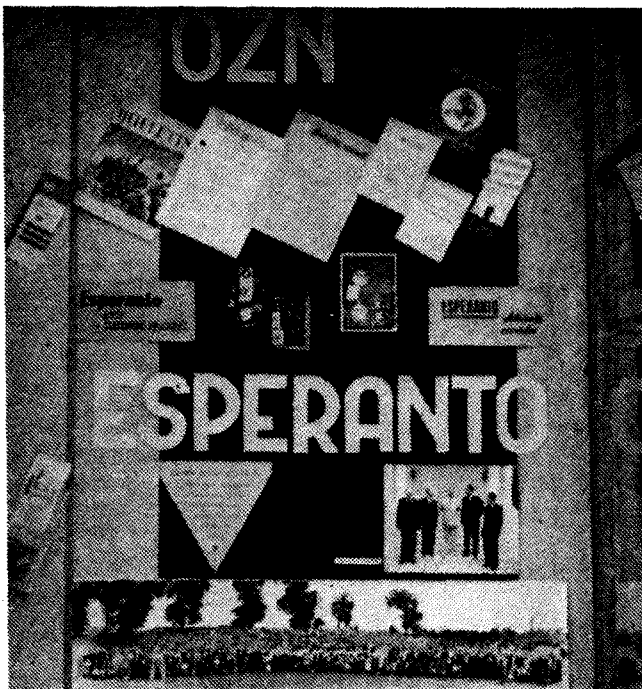
ALJOŠA ROBIČ, 8. b
 COŠ Fran Roš
 Celje

Moj pogled na svet

Dandanes se na svetu dogajajo hude reči. Ne prenesem trpljenja zaradi pomanjkanja hrane, vode. Ne prenesem pogoleda na mesto, uničeno z atomsko bombo, na ljudi, ki sedijo v ruševinah hiš.

Bombe so zrušile mesta. Zato je pogled nanje zelo žalosten. Vojne so. Države se vojskujejo med sabo. Predsednik Reagan in Gorbačov, ki se pogajata za razorožitev, še kar naprej delata jedrske poskuse. Zakaj vse to?

MAŠA OSTRUH, 5. b
 COŠ Fran Roš, Celje

Razstava OZN v Ljubljani leta 1958

lahko, saj se nizajo težave, povezane z denarjem, oddaljenostjo manjših krajev od središča dogajanj, pomanjkanjem materiala in podobno. O tem pa še o drugih vprašanjih, ki zadevajo položaj mentorjev v klubih OZN, probleme klubov, vključevanje v izobraževalne programe, sodelovanje z republiškim Centrom klubov OZN je tekla beseda na mentor-skem seminarju v Ljubljani, s katerim je RK ZSMS -

voščiti. Od prodaje voščilnic in papirja res ne morejo zbrati kakih velikih vsot v te namene potrebnega denarja. Lahko pa bi občinski center klubov OZN organiziral takšna predavanja za celo občino, za vse šole v njej.

Ena izmed težav je vnašanje mednarodne problematike v učne načrte posameznih učnih predmetov. Zgodovina in zemljepis sta lahko nosilna predmeta te tematike. Družbenomoralna vzgoja pa

Poletna šola klubov OZN 1987 na Debelem rtiču, kjer otroci rišejo na asfalt: Rišemo mir - za mir

Ponujamo vam mladinski knjižni program Založbe Borec

200 000 knjig slovenskim otrokom

V letošnjem letu je Založba Borec obogatila otroške in mladinske knjižne police z 200.000 knjigami in kjižicami v najrazličnejših oblikah. Mladinski knjižni program naše založbe ima namreč zelo širok razpon: od tistih, ki imajo radi slike in črk sploh še ne poznajo, pa do že malo starejših in zahtevnejših osnovnošolcev. Seveda, nič hudega, če seže po tej ali oni knjigi tudi še kdo drug.

Tiskovne konference prejšnji četrtek, na kateri je glavni in odgovorni urednik knjižnih izdaj Založbe Borec Janez Mušič predstavil posamezne knjige iz petih zbirk mladinskega knjižnega programa, so se avtorji – pesniki, pisatelji, prevajalci in ilustratorji udeležili v velikem številu, kakor jih je glavni in odgovorni urednik tega programa pisatelj Janez Kajzer v svojem dolgoletnem delu uspel pritegniti k sodelovanju. Iz pogovora z njimi je bilo čuti-

ti, da so z vsem srcem in vsemi mislimi pri svojem delu takrat, ko ustvajajo za otroke, da ustvarjajo zanje z ljubeznijo do njih in do vsega tistega nepopačenega, iskrenega otroškega sveta, da pišejo in rišejo zanje zato, da bi bilo njihovo otroštvo lepše, bogatejše in bolj igri-vo. Morda bi kdo od avtorjev še zatrdil, da mu pomeni pisanje otroških pesmic in pravljic obenem vračanje v otroški svet, iz katerega se je prehitro predrnil in odrasel v svet odraslih.

Težko bo v nekaj vrsticah predstaviti vso bujno domišljijo pa tudi resnično izpoved, ki jo v sliki in besedi prinaša vsaka posamezna knjiga. Pa naj bo ta poskus predstavitve posameznih knjižnih zbirk nekakšna pokušina, ki vas bo zamikala...

Začnimo z zbirko **Kurirčkova torbica**; štiri male drobne knjižice v njej so veliko delo; veliko delo za naše najmlajše, saj s svojimi živopisnimi ilustracijami Anke Godec-Gošnik, Jelke Reichman in Jelke Godec Schmidt kar same od sebe vabijo otroške oči.

Tu je partizanska zgodba **Češnja** – pač o češnjah, pisatelja Karla Grabeljška. Ob njej Ela Peroci na prijeten način pove zgodbo o telefonu, s prav takšnim naslovom – **Telefon**. Neža Maurer predstavi igrive pesmi na temo živali z naslovom **Uh, kakšne laži**. Hrvaški slikar Vojo Radoičić pa kar riše, rad tudi napiše; in tokrat je napisal in narisal zgodbo **Striček**.

V zbirki **Planika** izhajajo velike slikanice. Zadnji dve leti izide v tej naši zbirki po pet knjig. Za slikarje so velike slikanice pravi iziv, še posebej, če je besedilo kakovostno.

Niko Grafenauer je med mladim rodom znan po svojih pesmih za otroke. Tokrat pa je zašel v prozno pisanje. Sam pravi, da mu je po dolgih dvajsetih letih od Pedenpeda do Skrivnosti nekako zmanjkalo štrane, pa ga je kar samo od sebe vleklo v pravljico pisanje. In tako je pred nami fantastična pravljica **Majhnica in Katra** **Skrateljca**, pravljica o deklici, ki se enkrat povečuje, drugič spet pomajhuje.

Miha Maté je tokrat na temo znanega mladega junaka Boška Buhe napisal zgodbo **Mali bombaš z junaki** **srce**, Matjaž Schmidt pa je imenitno ilustriral.

Zarika iz Zarje je zrasla pod peresom Jožeta Snoja in risarsko roko Kamile Voljčansek. Pripoveduje o visoki stolpnici, ki se imenuje Zarja in v njej stanuje Zarika, ter majhni hišici Zori, kjer živi Zorica. Kaj se dogaja s Sončevima deklicama na nebu, z očkom Soncem in mammo Luno, pa preberite v knjigi.

Tem trem knjigam v zbirki **Planika** je dodana še zgodba **O dedku in medvedku** in seveda o njunem prijateljstvu, prežgoda umrlega pisatelja Leopolda Suhodolčana, ki jo je z ilustracijami poživila Marjanca Jemec Božič.

V peti veliki slikanici z naslovom **Petra in gazela** **Frčela** se prepletata tekst Zdenke Žebre in risba Irene Majcen, ki skupaj vodita bralca skozi bujno otroko domišljijo ob srečanjih Petra z gazelo.

Če je bil v doslej predstavljenih knjigah večji poudarek na sliki, čeprav seveda tudi besedilo nikakor ni zanemarljivo, pa v naslednji zbirki **Liščki** prednjači tekstovni (literarni) del, kar pa ne pomeni, da dela niso tudi ilustrirana.

Mate Dolenc pripoveduje o **Veliki ptičji zavedi** o odnosu med svobodo in prisilo, med pticami vseh vrst, ki bi rade živele, kakor so ustvarjene, in krokerji, ki hočejo zagospodovati svetu. Skozi ptičji svet poskuša avtor prikazati medčloveške odnose – svobodo, enakopravnost, pravico, skratka – samoupravljanje. Za ilustracijo je poskrbel Marjan Manček.

Miroslav Košuta je tržaški pesnik. Tokratna pesniška zbirka **Zidamo dan** je po mnenju ocenjevalcev dosegla največji domet v njegovem ustvarjanju za otroke. Pesmi zajemajo odnose v družini, ponazarjajo pa tudi predmetni in pojavi svet slovenskega otroka tega današnjega časa in obenem so plemenit odsev kraškega sveta, iz katerega avtor izhaja. Z ilustracijami Karla Zelenka se pesmi stapljajo v čudovito celoto.

Komu pa je namenjena knjiga **Igrajmo se gledališče** avtorja Miroslava Slane-Mirosa? To je zbirka igrice in lutkovnih igrice, ki jih bodo še kako veseli učitelji in učenci v šolah, da jih predstavijo ob takšni ali drugačni priložnosti. Avtor pravi, da je namen teh igrice vnašati igrivost v otroški svet in obenem možnost, da jih učitelji in učenci sooblikujejo. Ker ne zahtevajo posebnega gledališkega prostora, se za igro vneti otroci lahko igrajo gledališče tudi v vsakdanjem okolju. Omenimo še, da je knjigo ilustrirala Alenka Vogelcnik.

Kurirčkova knjižnica je namenjena starejšim osnovnošolcem, nič hudega pa ni, če pride v roke mlajšim.

Zanimiva so **Srečanja z umetniki**, knjiga, s katero avtorica Kristina Brenkova za mlade obuja spomine na vse umetnike, s katerimi se je v svojem življenju srečevala in so se ji vtisnili v spomin. Na kazalu je zapisanih triindvajset imen pisateljev, pesnikov in upodabljalovih umetnikov, katerih podobe je prikazala z njihove človeške plati. Splet podob ima tudi literarnozgodovinsko vrednost, saj ohranja spomin na dogodke, ki niso omenjeni nikjer drugje. Bogati pa ga še dokumentarno fotografsko gradivo.

Naslednji dve knjigi v Kurirčkovi knjižnici sta prevedeni deli. In sicer nam je urednik

Janez Kajzer, preden je odšel v Ameriko, kjer se trenutno mudi, zapustil v tej zbirki knjigo finske pisateljice Kaije Pakkanen **Dober dan, Amerika**, ki jo je v slovenščino prevedla Jelka Ovaska Novak, ilustriral in opremil pa Matjaž Schmidt. Gre za zgodbo o deklici Minni in dečku Mikku, ki sta se skupaj s starši preselila v Ameriko. Prikazuje notranje stiske otrok, ki so zapustili domovino in se morajo prilagajati tujemu svetu, stiske, kakršne preživlja tudi večina slovenskih zdamskih otrok.

Druga pa je knjiga **Divji konjiček Rin**, ki jo je napisal češki pisatelj Bohumil Ržiha, znan po številnih pravljicah in zgodbah za otroke. Pripoveduje o divjem konjičku z rumeno grivo, ki nadvse ljubi svobodo in si privoščiti vse, kar bi si radi privoščili tudi otroci.

Noviteta je strip Matjaža Schmidta z naslovom **Radovan s planeta Beta**. Z mislimi nas popelje v tuje svetove, kjer življenje teče v miru in brez človeških zadreg. Sam je poskrbel za tekst in sliko, ob kateri daje otrokom veliko prostora za barvno domišljijo, kajti knjiga je obenem tudi barvanka.

Vsako leto pa uredniki ponavadi ponujajo tudi tisto, kar je bilo v zbirkah prejšnjih let najuspešnejše in med bralci najbolj priljubljeno. Mladinski program ima v ta namen zbirko **Kurirčkove uspešnice**, ki izdaja ponatise knjig. Letos sta ponatisnjeni: knjiga Mileta Pavlina **Titovec**, in sicer je to že četrta izdaja, govori pa o junastvih partizanskih pilotov, ter druga izdaja knjige **Zverinice z Večne poti** pisateljice Polonce Kovač in ilustratorke Melite Vovk, ki se podata v ljubljanski Živalski vrt; tam so zverinice več kot samo živali, saj mislijo, govorijo, se obnašajo lepo in grdo – kakor pač ljudje.

Janez Mušič, glavni in odgovorni urednik knjižnega programa

»Letošnjo jesen je založba ponudila v branje slovenskim otrokom in mladini 15 izvirnih domačih in tri prevedene knjige v skupni nakladi 200.000 izvodov. To nadvse dragoceno knjižno darilo je sad dolgotrajnih in sistematičnih prizadevanj najuglednejših slovenskih pisateljev in ilustratorjev, ki že desetletja večino svojih ustvarjalnih moči namenjajo mladim. Njihovo zavestno in podzavestno hotenje se razrašča iz osnovnega spoznanja, ki ga je že leta 1911 pesnik Oton Zupančič izpovedal takole: **Resničen je tisti mnogo ponavljani izrek, da je iz slovstva za deco najboljši komaj dovolj dobro. To mislim tako, da gre otrok s svojim instinktom vsaki knjigi, ki jo dobi v roke, naravnost do jedra, kakor gre čebela cvetlici naravnost do meda.**

V petih knjižnih zbirkah naše založbe je razgrnjena barvita paleta poezije, proze, igrice in pretanjeno izrisanih podob za najmlajše in tudi za nekoliko odraslejša otroke. Med očarljivimi fantazijskimi zgodbami in zgodbicami se prepletajo stvarni spominski zapisi, realistični opisi zanimivih dogodkov iz življenja otrok in odraslih, iskrive poezije o živalih, naravi, predmetih, pojmi in še marsičem drugem. Neponarejena, otroška fantazija bo pri prebiranju in ogledovanju teh knjig in knjižic gotovo našla svežega poleta za intimne sprehode po še neodkritih svetovih, z novimi junaki pa sproščeno doživljata radosti in tegobe, ki so zelo pogosto podobne našim.

Dobro napisana in lepo ilustrirana knjiga za otroke je najplemenitejša in najčistejša darilo s trajno vrednostjo. Z njo se bogati naš notranji svet, razširja se naša vednost o mnogih spoznanjih, o domačem in tujem svetu, o bližnjih in daljnih ljudeh, o dogodkih iz polpretekla in davne narodeve zgodovine, o prihodnjem razvoju človeštva, v mladem človeku pa se ob kleni slovenski besedi in zlahtni podobi oblikujejo tiste temeljne človeške vrednote, ki so nujno potrebne, da bi bilo kasnejše življenje vsestransko bogatejše.

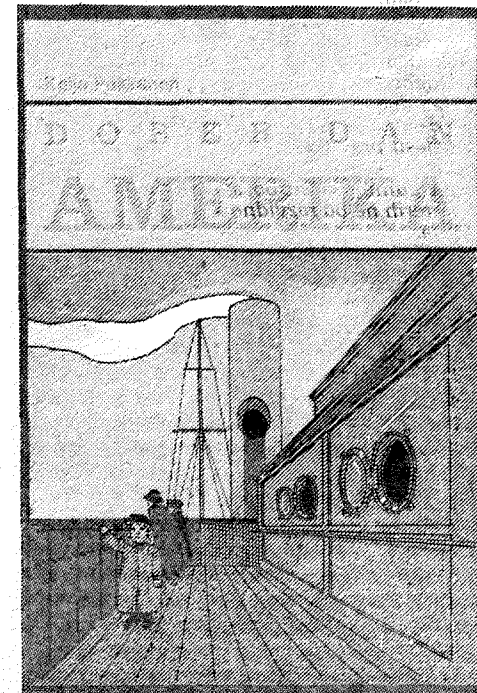
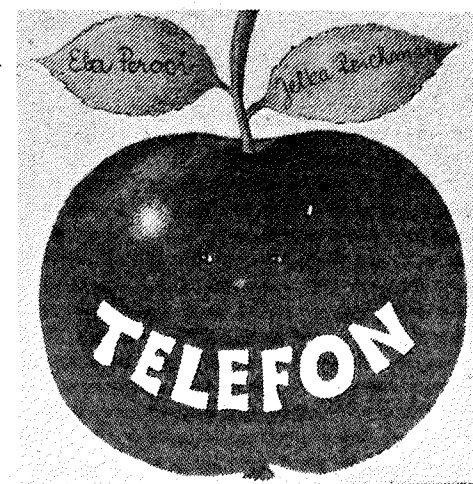
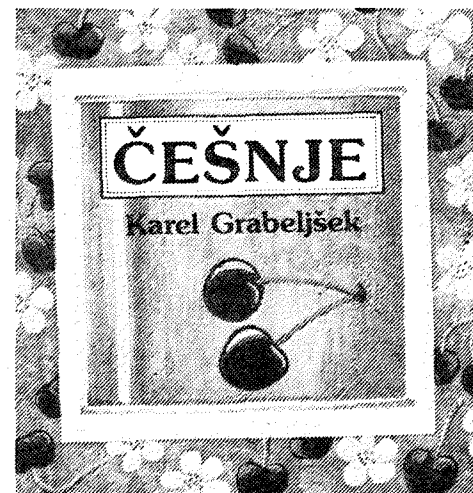
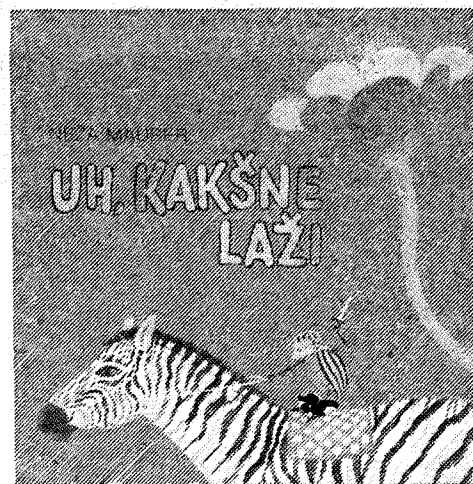
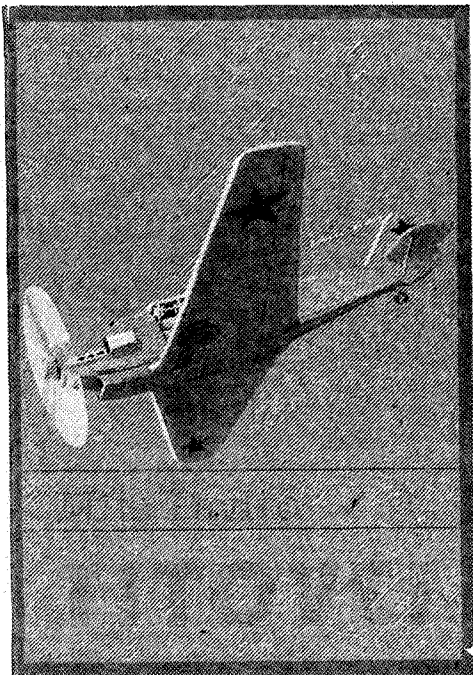
Ker so naše knjige za mladino napisali in ilustrirali doma in na tujem resnično zelo spoštovani besedni umetniki in slikarji, jih s posebnim zadovoljstvom sproščeno ponujamo v branje in nakup vsem po srcu mladim: otrokom, staršem in učiteljem.

Nikakor ne kot privesek, ampak kot vsebinski sestavni del vsega, kar prinaša knjižna bera založbe Borec za mlade, pa je bil na tiskovni konferenci predstavljena tudi **Kurirček**, osrednja slovenska literarna revija za otroke, ki stopa že v svoj 28. letnik. Predstavil ga je njegov urednik pesnik Boris A. Novak, ki zagotavlja, da bo Kurirček v novem letniku nadaljeval z objavljanjem vrste uspešnih rubrik, hkrati pa bo osvežil svojo podobo tudi s kopico novosti.

Kurirček je nastal z namenom, da bi širil tradicijo narodnoosvobodilnega boja na mladi rod, v zadnjem letu pa se je to precej spremenilo. Na urednikovo mizo namreč prihaja vse manj prispevkov s tovrstno vsebino. Pa je zato Kurirček bolj globalno zastavil svojo nalogo: ohranjanje zgodovinskih spominov; like iz naše mitologije, ki jih urbanizacija izrinja že na rob naše zavesti, stare igre naših babic, ki so že marsikje pozabljene. Pomemben prispevek k prosvetljevanju zgodovine kulture bo v novem letniku predstavljala rubrika **Pot skozi šole**. Predvsem pa je seveda Kurirček namenjen objavljanju izvirnih otroških in mladinskih literarnih del, primerno ilustriranih, ki naj bodo kot izvirna literatura pomoč učiteljem pri njihovem delu v razredu.

Pa veliko prijetnih uric pri prebiranju!

Živa Drole

Po sledeh tovariških srečanj

Srečanje borcev 30. in 31. divizije

Veseli in žalost obenem

Skupnost borcev 30. in 31. divizije NOVJ ter vseh njihovih enot in služb 9. korpusa so se že pred leti domenile za skupna srečanja; preživeli naj bi jih karseda delavno, ker pa obe diviziji letos proslavljata 44. obletnico ustanovitve, je bilo temu jubileju namenjeno tovariško, pa tudi delovno srečanje bork in borcev. Bilo je v soboto, 17. oktobra v ljubljanskem domu JLA.

Po uvodnem nagovoru

tudi tokrat enotno in neomahljivo vztrajati pri uresničevanju vseh dogovorjenih in sprejetih nalog in da ne smejo stati ob strani.

Ta tovariška srečanja imajo številne pomene. Mnogim je ta oblika snidenj s soborci edina možnost ohranjanja tovariških vezi: mnogi, ki so raztreseni po vsej širši in ožji domovini, pa tudi onkraj meja, se snidejo le takrat. Vse več jih je, ki jih pestijo leta, bolehnost; nekaterim

smejan obraz pomeni veselje ob snidenju s tovariši in soborci, toda vedrina je kaj kmalu zbledela ob težavah današnjega dne.

»Koliko časa bodo še s prstom kazali na nas, reveže, da smo vsega kar se danes dogaja krivi mi? Družina svojci in prijatelji so mi edine opore na stara leta. Vesele trenutke najdem le pri njih in soborcih«, je potožila Marija Cerar, nekdanja borka Vojkove brigade.

Znano partizansko zdravnico Pavlo Jerino-Lah ni potrebno posebej predstavljati. Tudi ona izkoristi sleherni trenutek za snidenje s soborci, pa tudi nekdanjimi bolniki. Snidenje z njo je za slehernega konček radosti več. Gorja vojne so tudi na njej pustila sledove, zato ji nismo hoteli kaliti trenutke prijetnega popoldneva.

Srečanja se je udeležil tudi Janko Urbanc-Olga, borec in polikomisar gorenjskega vojnega območja, stari znanelec s Porezna. Čeprav mu zadnja leta zdravje ni preveč naklonjeno, je še vedno pripravljen delati in sodelovati in, kot pravi, čas počitka zanj še ni prišel. Tisto, o čemer smo ga želeli vprašati, smo raje obdržali zase. Bolje tako...

Neovrgljiv je delež nekdanjih borcev v narodnoosvobodilnem boju in v obnovi porušene domovine. S koliko navdušenja so šli v gozdove, zrl smrti v obraz, vse za boljši jutri! Verjeli smo v pravičnejši svet in boljši jutri. Kaj imajo z nami skupnega razni Agrokomerci, Obrovci in Feniji? Če prelistavamo časopise, prebiramo stolpce kronik, lahko zlahka ugotovimo, da so največji tatovi, goljufi iz povojne generacije, malo pa je med tistimi pravih borcev. Nekdo mora biti kriv, vendar ne za vsako ceno. Pri nas pa je tako, da se največje grehe pripisuje prav nekdanjim borcem; prav to jih boli...

Jože Čurin

Srečanja nekdanjih borcev so vedno ganljiva in prisrčna. Mnogi se srečujejo po mnogih letih in takrat tem za pogovor ne manjka. Tudi Marjan Ciglič – borec Prešernove brigade in znani fotoreporter je našel čas za kratek klepet

predsednika skupnosti borcev 30. in 31. divizije NOVJ Ivana Franka-Iztoka je približno petstotim udeležencem srečanja spregovoril tudi Jože Smole, predsednik RK SZDL, ki je izrekel ničkolikokrat ponovljeno resnico, da nekdanji borci morajo

žalost, razočaranje, tudi cene grenijo takšna srečanja.

Tokratno tovariško srečanje bork in borcev se na žalost ni kaj dosti razlikovalo od podobnih. Obrazi naših sogovornikov so bili sicer nasmejani, a to še ne pomeni, da je v resnici tako. Na-

Marija Cerar

Dr. Pavla Jerina-Lah

Janko Urbanc-Olga

Dogodek na Dobrni

»Lipa zelenela je...!«

Pred nekaj dnevi so se na Dobrni, idiličnem kraju, znanem slovenskem zdravilišču pod Paškim Kozjakom, kjer se je v pomladi leta 1944 prebijala skozi sovražne obroče Štirinajsta udarna divizija, zbrali nekdanji taboriščniki iz zloglasnega pekla sodobne civilizacije, Dachaua, ki še danes, po več kot štiridesetih letih, z vsoto težo spomina živi v zavesti nekdanjih trpinov.

Kraji okoli Celja so se že pred leti dogovorili, da bodo poskrbeli za stike z interniranci iz različnih koncentracijskih taborišč, da bodo skupaj načrtovali izdajanje publikacij, srečanja in podobno. Tako je bilo Celje zadolženo za taboriščnike iz Dachaua, Žalec za Auschwitz, Titovo Velenje za Mauthausen, šentjurska občina pa za jasenovsko taborišče.

Taboriščniki iz Dachaua se že nekaj let srečujejo skupaj z zasavskimi tovariši (iz obeh regij). V celjsko-zasavskem prostoru je trenutno okoli 150 taboriščnikov.

Nekaj dni po dobrnskem srečanju smo se pogovarjali z Ristom Gajškom iz Celja, ki ima – med drugimi – na skrbi to srečanja in je, seveda, tudi sam bil taboriščnik.

»Od vseh, ki smo jih povabili, je dejal Risto Gajšek, »jih je v Dobrno prišlo več kot šestdeset. Povabili smo tudi nekdanje člane legendarnega dachauskega pevskega zbora, ki je prvič prišel na to srečanje pred sedmimi leti (takrat se jih je udeležilo srečanja okoli petindvajset). Danes jih živi še trinajst, v Dobrno pa jih je prišlo enajst. Slovenska pesem je v dobrnski zdraviliški dvorani izzvenela prav tako zanosno in prisrčno kot pred štirimi desetletji, le da veliko bolj glasno in sproščeno.«

Dachauski pevci so bili iz vse Slovenije. In znova so se, tokrat brez strahu, slišale vsem znane, ljube slovenske pesmi, ki so se v usodnih letih pritajeno, kot veter previjale med dachauskimi barakami: Triglav, moj dom, Lipa zelenela je, Pa ta lanski moj fantič, pozabljen še ni...

Risto Gajšek je mimogrede omenil, da je bil med temi pevci, ki so lajšali gorje dachauskim trpinom s slovensko pesmijo, in pozneje, po svobodi, razveseljevali z njo vso slovensko skupnost, tudi član Slovenskega okteta, Božo Grošelj. Dachauski pevski družini je dirigiral Folte Hartman, avstrijski Korošec, ki je umrl pred tremi leti, tokrat pa je njegovo pevsko zanesenost zastopal njegov sin, prav tako Folte, ki mu je, kot očetu, glasba

zlezla pod kožo – in slovenstvo tudi.

Leta 1980, tako Risto Gajšek, je dachauski pevski zbor še nastopal v Celju, Radovljici, Begunjah in v Domu glasbe v Celovcu.

»Dachauski« so se zbrali v veliki dvorani Zdraviliškega doma na Dobrni, kjer so jim pravzaprav vsi »šli na roke« (zelo pohvalno!). Omeniti velja program. Naš sobesednik, Risto Gajšek, je prijetno in čustveno razgibano dogajanje povezoval, Ivanka Žagar-Milovanović, predsednica komisije za

danjim režimom, ki je na ves glas vpil, da »delo osvobaja«. (Tega »dela« nekdanji taboriščniki seveda ne bodo nikoli pozabili, saj je pomenilo uničenje telesa in duha).

Četudi je bilo dobrnsko srečanje sestanek dobromislečnih ljudi, ki se ob kozarcu, kavi in dobri jedi radi spomnijo na »preklete« dni, je vendarle pomenilo svojevrstno manifestacijo proti nasilju vsakršnih oblik in vsebin.

»Preprosto moraš biti med temi ljudmi, če hočeš dojeti, kar se plete v njihovih srcih,« je dejal Risto Gajšek. »Zato: najlepša hvala dobrnskemu zdravilišču, ki nam je priskočilo na pomoč, celjskim kinematografom, da smo lahko videli film, četudi nas je spomnil na

Časopis, ki so ga v dachauskem koncentracijskem taborišču izdajali jugoslovanski zaporniki

internirance pri RO ZZB NOV Slovenije, pa je poslušalstvu spregovorila nekaj besed. Inženir Stane Šinkovec, urednik knjige Dachau, se je razgovoril o ponovni izdaji te publikacije, ki je zagotovo potrebna nekaterih dopolnitev, navdušenje in pohvalo pa so prejeli najmlajši: učenci osnovne šole XIV. udarne divizije z Dobrne, ki so gostom zapeli nekaj pesmi in pripravili krajši recital.

In še: nič novega niso videli »dachauski«, ko so jim zavrteli triindvajset minut dolg, mučen, žalosten, v preteklosti ki se je nihče ne spominja rad, najmanj pa taboriščniki, vračajoč se film o strahotnih dogodkih, ki so jih posneli »gospodarji«, SS-ovci in osvoboditelji, Američani, nekaj kadrov pa je bilo posnetih tudi pozneje. Film je žal zelo malo znan.

Celjski Muzej revolucije je za to priložnost pripravil razstavo slik in dokumentov, ki je večino trpinov znova soočila z nek-

težke dni... Veliko smo se pogovarjali, marsikaj je zbledelo. Rekli smo, da je mnogo premalo povedanega o dogodkih v Dachau iz let 1941–1942, še zlasti, kar se je dogajalo s štajerskimi interniranci. Spregovorili smo tudi o zloglasnih »dachauskih« procesih, ki se jih tudi ne spominjamo prav radi...

Bilo je hudo, preprosta ugotovitev. K sreči pa se človek raje spomni lepih dogodkov, trenutkov, ko zlo za hip utone v dobrotnost, zatajevano med bednimi taboriščnimi barakami, daleč od mlakuže sovražstva...

»Je takšen spomin: Prešernova proslava sredi SS-ovske svojati leta 1944,« pripoveduje Risto Gajšek. »Skrivna, tiha, svečana. Pel je »dachauski« zbor. Znani slovenski gledališki igralec Ivan Levar je spregovoril nekoliko besed k Prešernovemu Krstu pri Savici, profesor Logar in inženir Cizej pa sta zabesedovala o vlogi našega velikega pesnika in njegovega dne...«

Tako je bilo v tistih dneh. Sredi grozot in zanikanja slehernega naroda, ki se je zoprval Hitlerjevi volji, nacističnemu besu...

»Se so stvari, po katerih se razlikujemo od drugih,« je navrgel Risto Gajšek. »Hodimo v Dachau, a ne hodimo kot drugi, kot Evropa, ki prihaja tjakaj z zastavami, ponosno in glasno, terjajoč spoštovanje spomina in gorja. Oprostite, mi kar največkrat pridemo kot čreda... in vendar smo toliko pretrpeli. Dejal bi: kolikor se spoštujemo sami, toliko nas bodo tudi drugi!«

Le nekaj dni po srečanju na Dobrni je na občinski borbeviski odbor v Celju prišlo pismo Silva Ovsenka iz Kranja, nekdanjega »dachauski«:

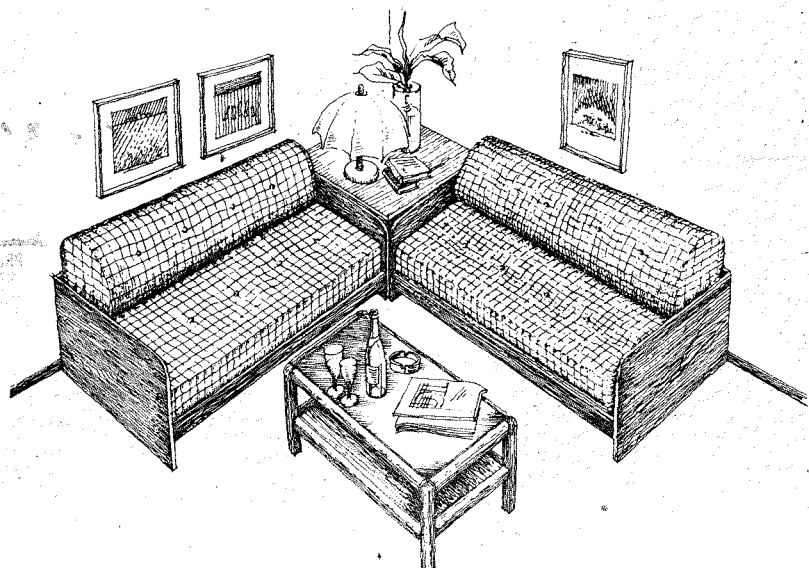
»Ne morem si kaj, da se ne bi še enkrat zahvalil za prijeten dan, ki smo ga doživeli na srečanju Dachausev na Dobrni. Predstavljam si, koliko truda je potrebno za organizacijo takega srečanja.

Najlepša hvala za vse, bodite zdravi in pozdravite vse znanee!«

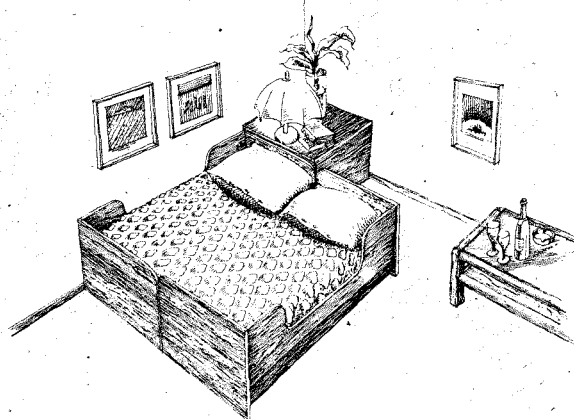
Milenko Strašek

Alples
industrija pohištva

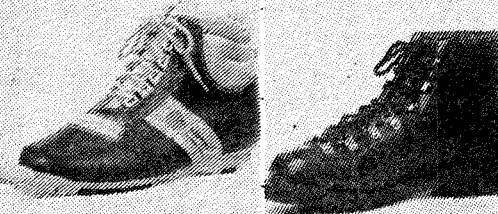

DAN
NOČ

Povsod, kjer je potrebno združiti več bivalnih funkcij v enem prostoru, je DAN-NOČ idealna rešitev, saj se sedežna garnitura enostavno spremeni v ležišče. Garnituro si lahko ogledate v našem salonu v Železnikih in drugih večjih prodajalnah s pohištvom.

DAN
NOČ

AVTOR VINKO KORENT	LUKA V SEVERNI FRANCIJI	ODLOMEK FILMA, VLOZEK	LEPOTNA CVETICA	NORV. DIPLOMAT (TRYGVE)	EMIL NOLDE	GRIC, HRIB	BOLGAR. SKAKALEC OB PALICI	DOLOČITEV DENARNE VREDNOSTI	PRIPRAVA ZA GLAJENJE TKANIN	DEL KMEČKEGA VOZA	JEZ. NASIP									
STROKOVNJAK ZA NAUKO NAREČJIH																				
NAMIGOVANJE NA KAJ																				
ITAL. PLEMISKA ROBBINA					KREKETANJE															
LJ. GLED. IGRALKA (VERA)				UŽITNI MORSKI RAKI	ČREDA	IGRALKA BEGOVIC PIVSKI VZKLIK				DETE	CETINJE	▽	▽	SL. KARIKATURIST (MILAN)	MESTO V JUGOZH. TURCIJI	ANGL. PLEM. NASLOV	IGRALKA NIELSEN			
ŠTEVILO, DELJIVO S SAMIM SEBOJ											DIONISOVA MATI V GR. MIT.									
LATIN. VEZNIK			JADRAN. OTOK RAZLAGA				TRI-NITRO-TOLUOL				JUŽNOAM. RAVNINE GR. PO-KRAJINA									
SKANDIJ	KEMIČNA PRVIŃA (ZNAK Rh, LATIN.)	NERED GRAD NA PECINI V APENINIH					IRSKA (ORIG.)					AM. TE-NIŠKA IGRALKA (CHRIS)								
▷							VKOPAVANJE					PLAČA PUST ČLOVEK								
▷																				
					BOGASTVO GOZDOV			IGRALKA OBERON	PLASTIK KLIN, KI DRŽI KOLO NA OSI											
AM. DRAMATIK (EUGENE)						▽	MOSTAR ZLAHTEN PLIN			ČAPKOVA DRAMA					TANKA PREVLEKA NA ŠADEŽIH		KRČEVITA JEZA			
REKA V SZ. PRITOK AZOV. MORJA				PORTUG. POLITIK LIRSKA PESEM						UBEŽNIKI PRED TURKI RIMSKA BOGINJA					▽				PRITOK REKE LAHN V ZRN	
ENO-SMERNOST														PRŠNA KOPEL, TUŠ RENIJ						
UDOR						HOBOT-NICA					SPISEK NAPAK NA KONCU KNJIGE									
DOMAČE Z. IME						DODATEK K POGODBI					GOLIDA. MOLZNAJAK									

6 × 6 = 36

Rezervni vojaški starešine se bodo tvorno vključili v razpravo o ustavnih spremembah

Krepiti avnojska izhodišča

Kako bo z volitvami članov predsedstva SFRJ? Kaj se bo zgodilo, če ne bo konsenza o ustavnih spremembah? Kaj bo novega na področju ustanavljanja organizacij združenega dela? To so samo nekatera vprašanja, ki so jih postavili člani predsedstva republiške konference ZRVS na nedavni seji, ki je bila namenjena ravno ustavnim spremembam.

V uvodu je izvršni sekretar predsedstva CK ZK Slovenije Dušan Semolič opisal, zakaj smo se zdaj odločili za spremembo ustave. Pred leti smo sprejeli dokument o stabilizaciji, ki naj bi bil smerokaz, kam naj gre naša družba. Toda, kot že tolikokrat, temu ni bilo tako. Dokument je dokaj dobro opozoril na pomanjkljivosti v našem sistemu, zato smo vsi upali, da se bodo stvari boljševale, danes pa lahko spet ugotovljamo, da je vse po starem.

Zato so se pojavile zahteve, da bi spremenili tudi ustavo, vendar to še ne pomeni, da bodo šle stvari same po sebi na bolje.

V nadaljevanju je Dušan Semolič predstavil nekatere izmed pomislekov o ustavnih spremembah v Sloveniji. Predvsem gre za to, da v naši republiki opozarjamo, da se ne bo povečal normativizem in je treba vsak stavek, ki bo zapisan v ustavi temeljito pretehtati, da ne bi kasneje povzročil nasprotnih učinkov. Ustavne spremembe naj bodo takšne, da bodo vzpodbujale inovativnost in kreativnost. Z ustavnimi spremembami na področju političnega sistema moramo povečati njegovo učinkovitost in ga poenostaviti. V naši republiki se tudi zavzema, da mora vsaka ustavna

sprememba okrepiti avnojska izhodišča naše družbe. Ne bi smeli torej spreminjati temeljnih načel naše ustave, ampak izhajati iz njih pri spremembah. Predlagatelji so sestavili devetindvajset amandmajev, ob tem pa se je pojavilo 130 vprašanj. Po besedah Dušana Semoliča jih je ena tretjina dobrih in jih je treba podpreti, petina pa jih je redakcijskih. Kakšno pa je mnenje Slovencev o ustavnih spremembah, je pokazala anketa, kjer je bilo 42 odstotkov vprašanih za njih, 18 odstotkov je bilo proti, ostali anketiranci pa o tem niso imeli nikakršnega mnenja.

Predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Branko Jerkič je med drugim dejal, da se javna razprava o spremembah še ni začela, in da bo prava javna razprava verjetno bolj umirjena. Opozoril je tudi na dejstvo, da še vedno ni nikjer zapisano, da želimo obdržati enotno Jugoslavijo. Skozi ustavo tudi ne moremo reševati vseh problemov, kot to želijo nekateri. Poudaril je tudi, da JLA ne želi nič drugega, kot svoj sedanj položaj na področju financiranja zarisati v temeljni akt naše družbe. Predvsem je opozoril na nekatera dejstva, ki se nanašajo na našo armado. Predvsem je govoril o stan-

dardu vojakov, saj še vedno nimajo tople vode, prostorska stiska glede na posameznika je velika, po vojašnicah še nimajo centralne kurjave, prav tako nimajo telovadnic in, če že hočemo, nimajo bazenov in še bi lahko naštevali. Dejal je tudi, da je bila na območju ljubljanskega armadnega območja po vojni zgrajena samo ena nova vojašnica, vse ostale pa so bile pred vojno, velika večina pa celo v Avstro-Ogrski.

Branko Jerkič je spregovoril tudi o ustanavljanju organizacij združenega dela. Vprašal se je, kdo lahko

Predsedstvo RK ZRVS je tudi sklenilo, da bo 19. novembra zasedala republiška konferenca. Obravnavala bo predlog programa dela rezervnih vojaških starešin Slovenije v prihodnjem letu, položaj na področju usmerjanja mladih v vojaške ter druge obrambne poklice in šole rezervnih vojaških oficirjev. Prav tako pa bo beseda o statutu ZRVS Slovenije in še o nekaterih drugih zadevah.

ustanovi OZD. Ali je to občina, republika ali federacija? Nobena izmed njih najbrž nima denarja. Lahko pa jo ustanovi skupina občanov, ki ima denar in vidi v tem svoj interes. Prav gotovo bi morali o tem razmisliti tudi pri ustavnih spremembah. Dejal je tudi, da so rezervni vojaški starešine za te spremembe, saj so potrebne zaradi stanja v nekaterih drugih republikah in pokrajinah.

Zdravko Krvina je menil, da je razprava o ustavnih spremembah svojevrsten referendum. Hkrati pa je opozoril, da morajo vsi, ki bodo vodili razprave in razlagali predloge sprememb, biti zelo dobro pripravljeni in podkovani, še posebej zato, ker bodo hkrati prišli ukrepi zvezne vlade.

Predsedstvo RK ZRVS Slovenije je poudarilo, da se bodo člani organizacije aktivno vključili v obravnavo ustavnih sprememb in dopolnitev v javni razpravi, ki jo organizira, usmerja in vodi SZDL. V razpravah se bodo člani ZRVS zavzemali za rešitve, ki zagotavljajo prihodnji razvoj in dograjevanje temeljnih ustavnih načel in večjo učinkovitost delovanja družbenopolitičnega sistema. Zavzemali se bodo za spremembe in dopolnitve ustavnih rešitev političnega in gospodarskega sistema na avnojskih temeljih, ki bodo prispevale k ustalosti gospodarskih in družbenih razmer pri nas. S posebno pozornostjo pa bodo obravnavali vprašanja, ki zadevajo krepitve obrambne moči in varnosti SFRJ.

Predsedstvo RK ZRVS je poudarilo, da se rezervni vojaške starešine zavzemajo za odprto in demokratično javno razpravo v Socialistični zvezi, k njej pa bodo prispevali svoj ustvarjalni delež.

B. K.

Ni bilo častnih salv

Ob vašem članku »Osvoboditelji Maribora in severnih krajev« (TV-15 Naš tovariš, številka 39) bi rad dodal nekaj, kar nas je mnoge razočaralo. Na proslavo smo prišli skupina upokojenih mornariških častnikov iz Ljubljane. Že na poti do kraja odkritja smo opazili, da mesto ni slovesno okrašeno z zastavami, kakor sicer zna biti v Mariboru. Nobenega plakata, ki bi vabil na odkritje, nikjer nismo mogli dobiti razglednice z likom ali kipom generala Maistra. Res je bilo okoli mesta odkritja nekaj zastav. Sama organizacija odkritja je bila brezhibna in veličastna. Vendar je tu manjkala častna četa JLA in tudi komandant garnizona Maribor. General Maister je bil odlikovan z ordenom belega orla z meči, ki je enakovredno in priznavano odlikovanju v sedanji Jugoslaviji. Manjkali so učenci, študentje in sploh mladina. Mišlim, da bi ti dve uri, ki bi jih preživeli na proslavi, nadomestili po šolah; odkritje bi bilo pomembna zgodovinska ura za našo mladino.

General Maister je tedaj v zelo težkih pogojih ohranil ta del ozemlja za Jugoslavijo; meja, ki jo je on izobil, se ni spremenila niti po II. svetovni vojni. Zato bi zaslužil, poleg res odlične prireditve, tudi tri častne salve iz pušk vojakov naše armade.

Joža Pretnar

Učilnica za pouk zgodovine

V počastitev letošnjega občinskega praznika novomeške občine, ki ga Dolenjci praznujejo 29. oktobra, kot spomin na zgodovinski 29. oktober 1941, ko so na Brezovi rebri ustanovili novomeško partizansko četo, je bila ob koncu tedna na Golušniku pri Trški gori osrednja občinska proslava. Ob tej priložnosti so odkrili spominsko obeležje enaindvajsetim slovenskim in hrvaškim partizanskim enotam, ki so se med revolucijo bojevale na tem območju Dolenjske. Slavnostni govornik je bil član predsedstva republiške konference SZDL Slovenije dipl. inž. Niko Rihar.

Trška gora je bila med revolucijo v večjem delu osvobojena, čeprav je na tej dominantni točki večkrat imela svojo postojanko tudi belogardistična in domobranska posadka. Okupatorjevi sodelavci pa niso zlomili revolucionarnega duha prebivalcev teh hribovitih predelov novomeške občine, ki so zelo naklonjeni narodnoosvobodilnemu gibanju. Spominsko obeležje, ki ga je odkril general Lojze Hren, je posvečeno tem ljudem kot partizanskim enotam.

Slavnostni govornik Niko Rihar je med drugim dejal: »Ko danes odkrivamo na Golušniku spominsko obeležje, pridobivamo novo učilnico za pouk naše zgodovine, kjer bodo mladi in še mlajši spoznavali ne le vojaške dosežke partizanskih enot in junaštva le-teh, ampak bodo spoznavali predvsem vsebino in idejo boja, za katero so padali naši očetje in bratje. Tudi zaradi spomina na njihove žrtve moramo odgovorneje stopati v jutrišnji dan.«

Pri spominskem obeležju, ki ga bodo čuvali mladi novomeške srednje kmetijske šole z Bajnafa, je bila krajša kulturna prireditev, ki so jo pripravili učenci 12. SNOUB iz Bršljina in učenci srednje kmetijske šole. Pridružil se jim je pevski mešani zbor novomeške IMV in novomeška godba na pihala.

Slavko Dokl

Vabila in obvestila

V počastitev 50-letnice prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, 50-letnice ustanovitve KP Hrvatske in 45-letnice ustanovitve 1. 2. in 3. dalmatinske brigade – prireajo v Splitu, v nedeljo, 25. oktobra 1987 ob 10.30 (na trgu v bližini hotela Bellevue) proslavo, na kateri bosta govorila izvršni sekretar CK ZK Jugoslavije Stefan Korošec in generalpolkovnik JLA Bruno Vuletić. Pregled stroja omenjenih brigad bo opravil Ivica Kukoč, generalpolkovnik JLA v pokoju in medvojni politični komisar 4. operativne cone.

Vabimo vse nekdanje borce 1. in 2. dalmatinske proletarske brigade ter 3. dalmatinske udarne brigade z območja naše republike, da se udeležijo srečanja.

Stroške prihoda na proslavo poravnava vsak sam. Tisti borci, ki bodo v Split prišli v soboto, 24. 10. 1987, naj se zglasijo pri odboru za proslavo na železniški postaji, ki jim bo omogočil brezplačno prenočevanje pri soborcih.

Organizacijski odbor

Borke in borci Notranjskega odreda!

Tovariško srečanje v Čabru bo v torek, 27. oktobra 1987. ob 11. uri v domu kulture. Na srečanju bomo skupščini občine Čabar in krajevni skupnosti Prezid podelili spominsko medaljo Notranjski odred. Na srečanje v Čabar vabimo borce NO od Logatca do Broda na Kolpi. Avtobus iz Ljubljane za Prezid odpelje od 8.15. Prevoz iz Prezida za Čabar pa bo organiziran. Prav tako tudi pri vrnitvi.

Tovariško srečanje v Ribnici bo organizirano v DO RIKO v petek, 6. novembra 1987. ob 11. uri. Najprej si bomo ogledali proizvodne hale, nato pa bo sledilo v menzi DO RIKO tovariško srečanje. Na srečanje vabimo borce NO iz območja od Ljubljane do Broda na Kolpi.

O datumu in mestu tovariškega srečanja v Kopru, na katerega vabimo borce iz Primorske in Tržaškega, vas bomo obvestili naknadno.

Posebnih vabil ne bo! Odbor Notranjskega odreda

Zveza združenj borcev NOV občine Hrastnik bo v sodelovanju z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami priredila v počastitev dneva mrtvih žalno svečanost, ki bo v petek, 30. oktobra 1987, ob 16. uri pred osrednjim spomenikom v Hrastniku.

Žalna svečanost pred spomenikom na Dolu pri Hrastniku pa bo isti dan ob 15.15.

Vse občane Hrastnika in Dola vabimo, da se žalnih prireditev udeležijo. ZZB NOV Hrastnik

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka obvešča delovne ljudi in občane, da bodo v počastitev dneva mrtvih žalne svečanosti pri spomenikih padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja v naslednjih krajih:

V petek, 30. oktobra 1987:

– v Lenartu nad Lušo ob 10. uri;

– v Novi Oselici ob 11. uri;

– na Hotavljah ob 15. uri;

V soboto, 31. oktobra 1987:

– v Škofji Loki pred Domom ZZB NOV ob 16. uri;

V nedeljo, 1. novembra 1987:

– na Trebiji ob 9. uri;

– v Drazgošah ob 9.30

– pri Sv. Duhu ob 10. uri;

– na Godešiču ob 10.30;

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka

Krajevna konferenca SZDL in ostale DPO v KS Črni vrh nad Idrijo vabijo krajanje in svojce padlih borcev NOB, ki so pokopani v omenjenem kraju, da se v petek, 30. oktobra 1987 ob 10. uri udeležijo komemoracije v Črnem vrhu; istega dne bo ob 11. uri komemoracija v naselju Zadlog. Predsedstvo SZDL Črni vrh

Oktobrske slavnosti – Kraljevo 1987

Vsako leto – 14. oktobra – potekajo v Kraljevu številne slavnosti v spomin na tragične oktobrske dni leta 1941. Letos mineva 46 let, kar so postrelili 6000 rodoljubov iz Kraljeva in njegove okolice. Med žrtvami so bili pripadniki vseh narodov in narodnosti Jugoslavije in številni slovenski izgnanci. Skozi različne kulturno-umetniške in druge prireditve obujajo spomine na žrtve fašističnega nasilja in izražajo naklonjenost ohranjanju in razvijanju ideje naše revolucije.

Nemškimi okupacijskim oblastem ni šlo v račun, da jim nekaj mesecev po pozivu KPJ na oboroženo vstajo lahko jugoslovanski partizani povzročijo tako težke udarce. Na obrobju Uzičke republike je pravkar ustanovljena prva artilerijska baterija naše partizanske vojsne 7. oktobra 1941 uspešno napadla sovražno letališče v Kraljevu, razrušila steze in uničila precej letal. Ta in še druge akcije na območju Mačve in Kraljeva so prisilile Nemce, da se lotijo obsežnih ukrepov za preprečitev nadaljnje krepitve partizanstva in NOB. Nemočni v spopadu z nastajajočo Titovo vojsko so izvršili zločin nad civilnim prebivalstvom, ki se uvršča prav v vrh vojnih zločinov v novejši zgodovini ljudske civilizacije. Izdali so ukaz, odpeljati vse moške od 14 do 70 let starosti v koncentracijsko taborišče in od tam na morišče. V Kraljevu je bilo ustreljenih 6000 rodoljubov in teden dni pozneje 7000 v Kragujevcu. Okupator je bil prepričan, da je v koreninah spodrezal in zadušil nadaljnji razvoj NOB v tem delu Srbije in onemogočil odhod v partizane tisočim in tisočim borcem.

Prizorišče tega grozotnega zločina je le streljaj hoda od središča mesta Kraljeva blizu železniške postaje. V spominskem parku z več deset kamnitimi spomeniki, ki predstavljajo simbolično presekano drevo življenja, obdanih s polkrožnim naravnim amfiteatrom, ki sprejme več deset tisoč ljudi, je tudi letos prišla ogromna množica občanov in mladih iz Kraljeva in njegove okolice, ter gostov iz vse Jugoslavije. Navzoče so bile delegacije številnih pobratenih mest, med njimi tudi iz Maribora in Zelene gore, iz Poljske. Po polaganju vencev in častne salve pripadnikov JLA je že po dolgoletnem ustaljenem običaju povzel besedo dobitnik letošnje »LISTINE PROTI NASILJU IN VOJNI – ZA MIR V SVETU« 95-letni revolucionar, udeleženec oktobrske revolucije, najbližji Titov sodelavec v pripravah na oboroženo vstajo, narodni heroj dr. Pavle Gregorič. Njegove

preproste in tople besede so vse nas globoko pretresle. Bile so to besede pravega revolucionarja, jasne, polne življenja in optimizma ter poziva, da ponovno strnemo vrste, premagamo sedanjo krizo in se s tem tudi oddolžimo kraljevskim žrtvam in vsem žrtvam naše NOB in revolucije v boju za enotno, svobodno in skupno domovino Jugoslavijo.

Kulturno-umetniška prireditev v spominskem parku je bila letos v rokah organizatorjev, umetnikov in izvajalcev iz SR Hrvatske, imenovala pa se je »V CLOVEKU BO SONCE«. V enournem programu so predstavili koreodramo na kantato za solo, zbor in orkester »CLOVEK IN SMRT«, izvajali pa so jo mladi umetniki in študentje akademije dramskih umetnosti iz Zagreba. Globoko pretreseni smo doživljali oktobrske dneve Kraljeva leta 1941. Spomnili so nas na dogodke, ki se ne smejo nikdar več ponoviti. Spodbudili so nas k razmišljanju, kaj vse moramo storiti, da bo svet živel v miru, da bo bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije trdnješe kot kdajkoli, da bodo mlade generacije še bolj cenile ogromne žrtve v boju proti fašističnemu nasilju in tudi v prihodnje storile vse, da te žrtve ne bi bile zaman.

Udeležili smo se tudi slavnostne seje zborov skupščine občine Kraljevo. Za nas, člane delegacije iz RK SZDL Slovenije in mesta Maribor ter lanskoletno dobitnico LISTINE KRALJEVA tovarišico Marijo Vilfan, je bilo zasedanje skupščine še posebej slavnostno. Prejeli smo posebno priznanje za lanskoletno sodelovanje v Oktobrskih svečanostih s predstavitvijo oratorija »KRALJEVO-KRVAVA SOLZA« v izvedbi avtorjev, organizatorjev in mladih izvajalcev iz Maribora in Ljubljane. Slovenski kulturno-umetniški program je bil ocenjen kot izreden prispevek in enkratni umetniški dogodek za številno občinstvo vse Jugoslavije. Z njim je bilo na nov način prikazano širjenje resnice o Kraljevu 1941 in Kraljevu danes. S ponosom smo sprejeli priznanje in z globokim prepričanjem, da smo sposobni še naprej bogatiti s krvjo skovano bratstvo in enotnost v NOB skozi številne gospodarske, kulturne in druge oblike sodelovanja in tudi vlakov prijateljstva, krepiti medsebojno zaupanje in sodelovanje, da skupaj izbojujemo višjo stopnjo socialističnega samoupravljanja in obnašanja, kot edino realnega temelja za izhod iz sedanje krize, za mirnejši in lepši naš jutrišnji dan, globoko zavedni, da krvava solza Kraljeva ne sme ostati pretočena zaman.

Jože Božič

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vaši Občini v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semčicem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RAZKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANK KONOBELJ, MARJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINČ, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Mikošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35